

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«Διαδικτυακή παιδική πορνογραφία και
κακοποίηση»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:

Βάρναλη Βασιλική
Κυριακοπούλου Διονυσία

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

Δρ. Καλπίνη-Παπαδοπούλου Χρυσή

Πτυχιακή εργασία για την λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματίων Υγείας και Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ)

Πάτρα, Μάιος 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	ΣΕΛΙΔΕΣ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ.....	6
ABSTRACT.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ.....	11
ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	12
ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ	13
ΜΕΡΟΣ Α΄	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: Ανασκόπηση σχετικών συγγραμμάτων.....	15
1.1 Το Διαδίκτυο.....	15
1.1.2 Εισαγωγή.....	15
1.2 Η ιστορική αναδρομή του διαδικτύου.....	15
1.3 Ο εθισμός στο διαδίκτυο.....	17
1.4 Τα αίτια του εθισμού στο διαδίκτυο.....	18
1.5 Τα χαρακτηριστικά της χρήσης του διαδικτύου από ανήλικους.....	20
1.6 Τα χαρακτηριστικά της χρήσης διαδικτύου από ανήλικους στην Ελλάδα.....	22
1.7 Προστασία του ανήλικου από το διαδίκτυο.....	23
1.8 Οι δράσεις και οι επιχειρήσεις του Τμήματος Ηλεκτρονικού Εγκλήματος.....	24
1.9 Το ηλεκτρονικό έγκλημα.....	24
1.10 Οι μορφές ηλεκτρονικού εγκλήματος.....	26
1.10.1 Απάτη μέσω του διαδικτύου.....	30
1.10.2 Ανεπιθύμητη Ηλεκτρονική Αλληλογραφία (<u>spamming</u>).....	30
1.10.3 Δικαιοδοσία στο Internet.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ανήλικη-Παιδική πορνογραφία.....	33
2.1 Ανήλικοι.....	33
2.2 Προφίλ ανηλίκων.....	34
2.3 Παιδική πορνογραφία.....	35
2.4 Εικονική πορνογραφία.....	39
2.5 Modus operandi.....	42
2.5.1 Παραγωγή.....	42
2.5.2 Διακίνηση.....	42
2.5.3 Ιστοσελίδες (sites).....	43
2.5.4 Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail).....	43
2.5.5 Άμεσα μηνύματα (instant messages).....	43
2.5.6 Ομάδες συζήτησης (new groups, e-groups).....	43
2.5.7 Δωμάτια ανοικτής επικοινωνίας (chat rooms).....	44
2.5.8 Δωμάτια ανοικτής επικοινωνίας (chat rooms).....	44
2.5.9 Δίκτυα αμοιβαίας ανταλλαγής αρχείων (peer to peer networks).....	44

2.5.10 Κατέβασμα (downloading).....	45
2.6 Η έκθεση των παιδιών σε πορνογραφικό υλικό.....	45
2.7 Στατιστικά στοιχεία για την παιδική πορνογραφία.....	47
2.8 Οι παράγοντες που συμβάλουν στην διαδικτυακή πορνογραφία.....	48
2.9 Οι επιπτώσεις της παιδικής πορνογραφίας.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Παιδική κακοποίηση.....	51
3.1 Εισαγωγή.....	51
3.2 Αίτια κακοποίησης.....	52
3.3 Επιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης.....	53
3.4 Η σεξουαλική κακοποίηση.....	54
3.5 Πιθανά δείγματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού.....	55
3.6 Προφίλ σεξουαλικά κακοποιημένου παιδιού.....	56
3.7 Ψυχολογικές επιπτώσεις της σεξουαλικής κακοποίησης.....	56
3.8 Τρόποι προστασίας των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση.....	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Παιδοφιλία.....	59
4.1 Ιστορική αναδρομή της παιδοφιλίας.....	59
4.2 Οι αιτιολογικοί παράγοντες της παιδοφιλίας.....	64
4.3 Τα χαρακτηριστικά των παιδόφιλων.....	66
4.4 Τρόπος δράσης των παιδόφιλων στο διαδίκτυο.....	67
4.5 Η θεραπεία των παιδόφιλων.....	69
4.6 Προστασία των παιδιών από τους παιδόφιλους.....	71
4.7 Στρατηγική για την εξάρθρωση του προβλήματος και τα μέτρα που προτείνονται.....	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού – Προτάσεις.....	73
5.1 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε επίπεδο πρόληψης.....	73
5.2 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε επίπεδο αντιμετώπισης.....	74
5.3 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού με τον δράστη παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Νομοθεσία.....	77
6.1 Εισαγωγή.....	77
6.2 Νομοθετικό πλαίσιο για τις χώρες της Ευρώπης.....	77
6.3 Νομοθεσία για τα διαδίκτυο στην Ελλάδα.....	79
ΜΕΡΟΣ Β’	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Μεθοδολογία έρευνας.....	83
7.1 Σκοπός της έρευνας.....	83
7.2 Είδος της έρευνας.....	83
7.3 Ερευνητικές υποθέσεις.....	83
7.4 Πληθυσμός – Δείγμα.....	84

7.5 Επιλογή εργαλείων έρευνας.....	85
7.5.1 Ανάπτυξη ερωτήσεων.....	85
7.6 Τόπος και χρόνος έρευνας.....	87
7.7 Συλλογή δεδομένων.....	87
7.8 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας.....	87
7.8.1 Αξιοπιστία ποσοτικής έρευνας.....	88
7.8.2 Εγκυρότητα ποσοτικής έρευνας.....	88
7.8.3 Ανωνυμία-Εμπιστευτικότητα.....	89
7.8.4 Σεβασμός στην ιδιωτική ζωή (Privacy).....	89
7.9 Περιορισμοί της έρευνας.....	90
7.10 Κριτήρια εισαγωγής και αποκλεισμού δεδομένων.....	90
7.11 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ποσοτικής έρευνας.....	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Παρουσίαση	
αποτελεσμάτων.....	93
8.1 Εισαγωγή	93
8.2 Αποτελέσματα.....	93
8.3 Συζήτηση.....	104
8.4 Συμπεράσματα.....	106
8.5 Προτάσεις.....	107
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	111
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	115

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών για τη λήψη του πτυχίου.

Η καταγραφή αυτής της μελέτης και έρευνας δε θα ήταν δυνατή χωρίς την συμβολή κάποιων ανθρώπων που μας βοήθησαν ο καθένας με τον δικό του τρόπο για την αποπεράτωσή τους.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά όλους όσους συνέβαλαν με τις απόψεις και τις ιδέες τους για την ολοκλήρωση της πτυχιακής ξεκινώντας από την υπεύθυνη καθηγήτρια Δρ. Χρυσή Καλπίνη- Παπαδοπούλου, της οποίας οι κατευθύνσεις υπήρξαν πολύτιμες για την τελική διαμόρφωση της εργασίας.

Το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, καθώς και την βιβλιοθήκη του ΑΤΕΙ Πάτρας, την βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου, την Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνας, τη βιβλιοθήκη του Παντείου Πανεπιστημίου και το υλικό της Ελληνικής Εφημερίδας της Κυβερνήσεως τα οποία ήταν σημαντικά στην εύρεση της κατάλληλης βιβλιογραφίας.

Επίσης αισθανόμαστε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε όλους τους υπεύθυνους των φροντιστηρίων που μας επέτρεψαν να μοιράσουμε τα ερωτηματολόγια για την διεξαγωγή της έρευνας αλλά και όλους εκείνους τους μαθητές που αφιέρωσαν από τον χρόνο τους για την συμπλήρωσή τους.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τις οικογένειες και τους φίλους μας, οι οποίοι μας στήριξαν οικονομικά και ψυχολογικά σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής της πτυχιακής μας εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

Η κοινή γνώμη, εδώ και μερικά χρόνια, με αντιφατικά συναισθήματα έκπληξης και οργής, φαίνεται να συνειδητοποιεί την έκταση ενός εξαιρετικά νοσηρού φαινομένου, της διαδικτυακής παιδικής πορνογραφίας και κακοποίησης.

Το διαδίκτυο αποτελεί σημαντική εξέλιξη στην σύγχρονη εποχή και κατέχει όλο και μεγαλύτερη θέση στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Είναι γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος του χρόνου που δαπανάται στο διαδίκτυο έχει να κάνει με την σεξουαλική δραστηριότητα και η διαδικτυακή πορνογραφία έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις και οι επιπτώσεις προς τα παιδιά είναι τεράστιες.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με θέμα «Διαδικτυακή παιδική πορνογραφία και κακοποίηση», αποτελείται από τρία μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελείται από έξι υποκεφάλαια. Στο πρώτο υποκεφάλαιο, γίνεται εκτενή αναφορά στο διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό έγκλημα. Ακολουθεί μία ανάλυση για τα χαρακτηριστικά του διαδικτύου, στον εθισμό από το διαδίκτυο, τις μορφές που μπορεί να πάρει το ηλεκτρονικό έγκλημα και τις δράσεις του Τμήματος Ηλεκτρονικού Εγκλήματος.

Στο δεύτερο υποκεφάλαιο επιχειρείται μία εκτενής παρουσίαση του ορισμού του ανήλικου και το προφίλ που έχει στο διαδίκτυο. Επίσης, γίνεται ανάλυση στο φαινόμενο της παιδικής πορνογραφίας και της εικονικής πορνογραφίας αλλά και ποιοί είναι ακριβώς οι παράγοντες και οι επιπτώσεις του φαινομένου παιδική πορνογραφία, Παράλληλα, παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία για την παιδική πορνογραφία και η επιχείρηση *modus operandi*.

Στο τρίτο υποκεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης, τα αίτια, οι επιπτώσεις και ο τρόπος προστασίας των παιδιών από την παιδική σεξουαλική κακοποίηση.

Στο τέταρτο υποκεφάλαιο, περιλαμβάνονται ο ορισμός της παιδοφιλίας και η ιστορική αναδρομή του συγκεκριμένου φαινομένου. Επιπρόσθετα, γίνεται λόγος για τους αιτιολογικούς παράγοντες της παιδοφιλίας, τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο δράσης των παιδόφιλων. Ακόμη, αναφέρεται η θεραπεία και η προστασία των παιδιών από τους παιδόφιλους.

Στο πέμπτο υποκεφάλαιο, ακολουθεί ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε επίπεδο πρόληψης και αντιμετώπισης. Επί πλέον ο ρόλος απέναντι στον δράστη και στο κακοποιημένο παιδί παρουσιάζεται.

Στο τελευταίο υποκεφάλαιο, περιλαμβάνονται το νομοθετικό πλαίσιο στις χώρες της Ευρώπης και το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα για το διαδίκτυο και την πορνογραφία.

Στο δεύτερο μέρος της πτυχιακής εργασίας γίνεται ανάλυση στην μεθοδολογία της έρευνας.

Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, στη συνέχεια γίνεται η συζήτηση των ευρημάτων σε συσχετισμό με την υπάρχουσα θεωρία και τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι τις προτάσεις που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη.

ABSTRACT

The public opinion has seemed to realize the extent of an extremely morbid phenomenon of online child pornography and abuse with contradictory feelings of anger and shock for some years now.

The Internet is an important development in modern society and it is becoming increasingly common in people's daily life. The fact is that a large proportion of time spent on the web has to do with sexual activity and the Internet pornography becomes more extensive and the impact on children is enormous.

This current study with the title on "Online child pornography and abuse" consists of three parts. The first part consists of six subchapters. In the first subchapter, there is extensive reference on the web and cyber crime. The following is an analysis of the characteristics of Internet addiction to the Internet; the forms may take cyber crime and the actions of the Department of Computer Forensics.

The second subchapter attempts a comprehensive presentation of the definition of child and the child's profile which uses the web. Furthermore, not only it gets analysis on the phenomenon of child pornography and virtual pornography but also the factors and the impact pornography has on the child. Moreover, the statistical information on child pornography and the business called modus operandi are presented.

The third subchapter discusses the phenomenon of child abuse, the causes, the effects and the ways of protecting children from child sexual abuse.

The fourth subchapter includes the definition of pedophilia and the history of this phenomenon. In addition, it refers to the causative factors of pedophilia, the characteristics and the pedophiles' mode of action. It is also stated the treatment and protection of children from pedophiles

In the fifth subchapter the role of the social worker is described as his/her primary duty is to prevention. Another of his/her duty is to the perpetrator of and the abused child which is presented.

The last chapter describes the legislative framework of the European countries also the Greek legislative framework related to the Internet and pornography.

In the second part of this work the survey methodology is analyzed.

The current study is concluded with a presentation of the research findings, followed by discussing the correlations between theory and findings, and finally making specific recommendations and conclusions.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πτυχιακή αυτή εργασία εκπονήθηκε από τις σπουδάστριες, του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, Βάρναλη Βασιλική και Κυριακοπούλου Διονυσία, σε συνεργασία με την υπεύθυνη καθηγήτρια Δρ. Χρυσή Καλπίνη-Παπαδοπούλου.

Βασικός προβληματισμός που μας οδήγησε στην επιλογή του θέματος αποτέλεσε το γεγονός ότι η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών έχει καταστεί πλέον ένα παγκόσμιο πρόβλημα. Η διάθεση και η κατανάλωση υλικού παιδικής πορνογραφίας αποτελεί την πιο σκοτεινή πτυχή της πορνογραφίας στο διαδίκτυο. Το φαινόμενο της παιδικής διαδικτυακής πορνογραφίας θυμίζει την Λερναία Ύδρα. Η παραγωγή της παιδικής πορνογραφίας ενισχύεται λόγω της ύπαρξης αγοράς και η αγορά ενισχύεται λόγω της επιθυμίας ατόμων να αποκτήσουν τέτοιου είδους υλικό.

Είναι ένα φαινόμενο που πλήττει την κοινωνία και διαμορφώνει προκλήσεις στον επιστήμονα, τον νομοθέτη και σε όλο το κοινωνικό σύνολο. Πως θα δοθούν οι κατάλληλες λύσεις χωρίς να διακινδυνευτεί η ελεύθερη διακίνηση ιδεών ή να ακυρωθούν άλλες χρήσιμες πτυχές όπως ο μορφωτικός και παιδαγωγικός χαρακτήρας του διαδικτύου;

Για να ανταποκριθεί η κοινωνία σε αυτό το γεγονός θα πρέπει να θωρακιστεί με γνώση, ταχύτητα στις αντιδράσεις και αποτελεσματικότητα, να ευαισθητοποιηθούν οι πολίτες τόσο σε συλλογικό επίπεδο όσο και σε ατομικό. Να υπάρξει αρμονική συνύπαρξη νομικών ρυθμίσεων και τεχνολογικών δεδομένων. Να καταπολεμηθούν οι οικονομικοί, πολιτικοί, πολιτισμικοί και κοινωνικοί παράγοντες που ωθούν στην δημιουργία του φαινομένου της διαδικτυακής παιδικής πορνογραφίας.

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Η παιδική διαδικτυακή πορνογραφία είναι η αναπαραγωγή σεξουαλικών εικόνων με αντικείμενο τα παιδιά, η οποία πρόκειται για μια μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης που σκοπό έχει το κέρδος, που ανέρχεται σε εκατομμύρια ευρώ ετησίως. Τα παιδιά τα οποία κάποιες φορές είναι ακόμα και βρέφη, ηλικίας μικρότερης των δύο ετών, βασανίζονται, υφίστανται κάθε μορφή σωματικής και ψυχολογικής βίας και συχνά δολοφονούνται. Οι παιδόφιλοι δράστες, πολύ συχνά, φωτογραφίζουν ή βιντεοσκοπούν τις σεξουαλικές τους εμπειρίες με ανήλικους, καθώς και σκληρές σκηνές κακοποίησης αυτών και προωθούν έπειτα το συγκεκριμένο υλικό μέσω του διαδικτύου. Ευαισθητοποιημένοι από το συγκεκριμένο νοσηρό φαινόμενο που λαμβάνει χώρα σε πολλές χώρες, σε συνεργασία με την υπεύθυνη καθηγήτρια, θέλουμε να εξετάσουμε τις πτυχές του συγκεκριμένου προβλήματος, δηλαδή τη φύση του διαδικτύου και της διαδικτυακής παιδικής πορνογραφίας. Επιπλέον, θέλουμε να ερευνήσουμε τα χαρακτηριστικά ενός παιδόφιλου και τον τρόπο που προσεγγίζει τα ανήλικα θύματά του. Παράλληλα, θέλουμε να μελετήσουμε το ισχύον ελληνικό και ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο. Τέλος, καθίσταται αναγκαία η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία καθώς επισημαίνονται οι πρακτικές, οι οποίες οφείλει να ακολουθήσει η ολόκληρη η κοινωνία, όχι μόνο σε επίπεδο αντιμετώπισης αλλά και σε επίπεδο πρόληψης με σκοπό εάν όχι την εξάλειψη του φαινομένου της παιδικής διαδικτυακής πορνογραφίας και κακοποίησης αλλά τουλάχιστον την μείωση του.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Κύριος σκοπός της εργασίας είναι να διερευνηθεί το φαινόμενο της διαδικτυακής παιδικής πορνογραφίας, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις. Οι επιμέρους στόχοι της εργασίας είναι να διερευνηθούν οι στάσεις, οι αντιλήψεις και οι συμπεριφορές των νέων γύρω από την χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Επιπροσθέτως, εξετάζεται αν οι ανήλικοι σήμερα έχουν δεχθεί διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση ή μηνύματα εκφοβισμού ή αν έχουν επισκεφθεί ιστοσελίδες με ακατάλληλο πορνογραφικό περιεχόμενο.

Επιπλέον, γίνεται αναφορά στο φαινόμενο της παιδοφιλίας και της παιδικής κακοποίησης.

Παράλληλα, γίνεται λόγος για τον τρόπο που δρουν οι δράστες των διαδικτυακών σεξουαλικών εγκλημάτων και ποιες είναι οι γνώσεις των γονέων γύρω από συγκεκριμένο φαινόμενο.

Ακόμα, επισημαίνονται οι στρατηγικές εξάρθρωσης του φαινομένου της διαδικτυακής παιδικής πορνογραφίας και ποια είναι η ισχύοντα νομοθεσία στην Ελλάδα και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, γίνεται αναφορά στον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού και στους τρόπους αντιμετώπισης αλλά και πρόληψης του φαινομένου της διαδικτυακής παιδικής πορνογραφίας.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

Ανήλικος

Αυτός που δεν ενηλικιώθηκε ακόμα, που είναι στην παιδική ή εφηβική ηλικία, δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του επομένως δεν έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ενηλίκου πολίτη (Μπαμπινιώτης,1998).

Διαδίκτυο

Παγκόσμιο δίκτυο μέσω του οποίου συνδέονται υπολογιστές και δίκτυα υπολογιστών που είναι εγκατεστημένα σε πανεπιστήμια ,βιβλιοθήκες επιχειρήσεις ιδρύματα, και οργανισμούς και επιταχύνετε η μεταξύ τους επικοινωνία καθώς και η παροχή στον χρήστη διαφόρων υπηρεσιών π.χ. ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ιντερνέτ (Μπαμπινιώτης,1998).

Εθισμός

Έξη το να συνηθίζει κάποιος, απόκτηση συνήθειας (Μπαμπινιώτης, 1998).

Ηλεκτρονικό έγκλημα

Ως ηλεκτρονικό έγκλημα θεωρούνται αξιόποινες εγκληματικές πράξεις που τελούνται με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και συστημάτων επεξεργασίας δεδομένων κα τιμωρούνται με συγκεκριμένες ποινές. Ανάλογα με τον χρόνο τέλεσης ,διαχωρίζονται σε έγκλημα τελούμενο με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή(computer crime) και σε κυβερνοεγκλήματα (cyber's crime) αν τελέστηκε μέσω του διαδικτύου (Σφακιανάκης, 2008: 17).

Κακοποίηση από το κακοποιώ

Επιφέρω ζημία βλάβη σε κάποιον άλλο, βιάζω ασελγώ, κακομεταχειρίζομαι ,προκαλώ βλάβες ψυχολογικές και σωματικές (Μπαμπινιώτης,1998).

Κανονικό Δίκαιο

Είναι η θεολογική επιστήμη, η οποία ζερευνά επιστημονικά και εκθέτει συστηματικά το διαμορφωμένο μέσα στην εκκλησία δίκαιο. Μέσω αυτού του δικαίου ρυθμίζει την εξωτερική της εκκλησίας, ως στρατού οργανισμού στον κόσμο με βάση τα διαταχθέντα από τον Ιησού Χριστό και τους Αποστόλους, καθώς και βάσεις των ιερών κανόνων, των εκκλησιαστικών διατάξεων, των ηθών, των εθίμων και των νόμων (Μητροπολίτης Παντελεήμονος, Ροδοπούλου (1986).

Παιδί

Το άτομο που βρίσκεται μεταξύ βρεφικής και εφηβικής ηλικίας (Μπαμπινιώτης,1998).

Παιδόφιλος

Παιδεραστής, ερωτική σχέση ενός ενήλικου ατόμου με ανήλικο (παιδί ή έφηβος), (Μπαμπινιώτης,1998).

Πορνογραφία

Η παράγωγή πορνογραφικού έργου(σκηνές ή εικόνες που απεικονίζουν γεννητικά όργανα, σεξουαλικές πράξεις (Μπαμπινιώτης,1998).

Σεξουαλική παρενόχληση

Η πιεστική και ενοχλητική συμπεριφορά σεξουαλικού περιεχομένου με σχόλια, προτάσεις, ή χειρονομίες, προς κάποιον, κυρίως το πρόσωπο αυτό δεν είναι διατιθέμενο να ανταποκριθεί (Μπαμπινιώτης,1998).

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: Ανασκόπηση σχετικών συγγραμμάτων

1.1: Το Διαδίκτυο

1.1.2 Εισαγωγή

Το διαδίκτυο αποτελεί ένα μέσο με πολλαπλές εφαρμογές, ένα τεράστιο πλέγμα ψηφιακών γραμμών που συνδέει εκατομμύρια υπολογιστές σε χιλιάδες δίκτυα, διασκορπισμένα σε ολόκληρο τον κόσμο. Σήμερα το διαδίκτυο έχει διευρύνει τα πεδία προβληματισμού που το αφορούν. Υπάρχουν πολλές αναγνώσεις των χρήσεων και των λειτουργιών του διαδικτύου ανάλογα με την οπτική γωνία από την οποία το εξετάζεται. Έχει συντελέσει αποφασιστικά στη δημιουργία νέων μορφών συμπεριφοράς σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής και δραστηριότητας, καθώς παρέχει ποικιλία υπηρεσιών και εργασιών. Οι συναλλαγές, το εμπόριο, η πολιτική, η εκπαίδευση, η δικαιοσύνη, η διασκέδαση και κυρίως η επικοινωνία και η πληροφόρηση έχουν επηρεαστεί ριζικά την τελευταία δεκαετία από τη νέα αυτή πραγματικότητα (Dreyfus,2003).

Γενικότερα το Διαδίκτυο ως σύλληψη είναι γιγαντιαίο οπότε δεν μπορεί να προσδιοριστεί ποια ανάγκη εξυπηρετεί συγκεκριμένα.

«Αν η ουσία της τεχνολογίας είναι να κάνει τα πάντα εύκολα, προσιτά και επιδεκτικά βελτίωσης, τότε το Διαδίκτυο είναι η τέλεια τεχνολογική επινόηση. Το αποκορύφωμα της τάσης να κάνουμε τα πάντα όσο πιο ευπροσάρμοστα γίνεται, μας οδήγησε στο να το καταστήσουμε ψηφιακό και να διασυνδέσουμε όσο μεγαλύτερο μέρος της πραγματικότητας μπορούμε» (Dreyfus,2003:22).

Έχει υποστηριχθεί (Dreyfus,2003:152),ότι παρ' όλες τις τροποποιήσεις και τις νέες χρήσεις οι οποίες αναφέρονται παρακάτω, στην ιστορική αναδρομή του Διαδικτύου, η λειτουργία του και η οργάνωση του βασίζεται στην θεμελιακή αρχή της ελεύθερης διακίνησης της πληροφορίας. Μιας ελευθερίας με παθητική και ενεργητική πλευρά που αποτελεί και τη βασικότερη αιτία ανάπτυξης και εξέλιξης του.

1.2 Η ιστορική αναδρομή του διαδικτύου

Η ιστορία της δημιουργίας του Διαδικτύου ξεκίνησε την δεκαετία του 1960. Στις Η.Π.Α., στο Υπουργείο Άμυνας το 1957, προσπάθησαν να αναπτύξουν ένα σύστημα επικοινωνίας με το οποίο είχε καταστεί εφικτός ο έλεγχος των οπλικών συστημάτων και ο συντονισμός της πολεμικής στρατηγικής της χώρας μετά από ένα πυρηνικό χτύπημα της Ε.Σ.Σ.Δ. «εκτόξευση του σοβιετικού δορυφόρου Σπούτνικ» (Dreyfus,2003).

Τον Οκτώβριο του 1969 η Υπηρεσία Προηγμένων Ερευνών (Advance Research Project Networks) αναπτύσσει το Arpa-Inter-Net, ένα δίκτυο μεταγωγής δεδομένων (Packet Switched Networks) ανάμεσα σε πανεπιστήμια της Καλιφόρνιας. Πρόκειται για ένα δίκτυο υπολογιστών όπου δεν υπάρχει ένα

κέντρο-πυρήνας παραγωγής, αποστολής και λήψης της πληροφορίας αλλά ο κάθε υπολογιστής λειτουργεί αυτόματα (ισοδύναμα κοιμιστής-παραλήπτης). Σταδιακά οι τέσσερις υπολογιστές δωματίου του Arpa-Inter-Net τοποθετημένοι στα πανεπιστήμια Utah, Santa Barbara, UCLA και Stanford της Καλιφόρνιας γίνονται 15 το 1971 και 37 το 1972. Μεταξύ τους συνδέονται με ειδικές τηλεφωνικές γραμμές, ανεπτυγμένες για αυτόν τον σκοπό. Τότε εμφανίζεται και μια καινούργια λειτουργία που σχεδόν αμέσως βρίσκει τεράστια απήχηση, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, e-mail. Η λειτουργία αυτού, μέσα από προσωπικούς λογαριασμούς χρηστών (accounts), κάνει την επικοινωνία και την ανταλλαγή προγραμμάτων γρηγορότερη και ευκολότερη. Λίγο αργότερα, το 1974, εμφανίζεται η εμπορική εκδοχή του Arpa-Inter-Net. Την δεκαετία του 1970 αναπτύσσεται ένα ισχυρό, νεωτεριστικό λειτουργικό σύστημα που έχει σκοπό να εδραιώσει την ελεύθερη επικοινωνία μεταξύ των τοπικών δικτύων στην επικράτεια των ΗΠΑ, το οποίο ονομάζεται UNIX. Με την ανακάλυψη του UNIX συγκροτείται ένα καινούργιο, ισχυρό λογισμικό, με δυνατότητα να τρέχει σε διαφορετικού τύπου μηχανήματα λύνοντας έτσι το πρόβλημα δικτύωσης (Dreyfus,2003:59).

Στην συνέχεια, την δεκαετία του 1980 αναπτύσσονται καινούργια δίκτυα, όπως τα πρώτα συστήματα ηλεκτρονικού πίνακα ανακοινώσεων (BBS), το Ινστιτούτο Παγκόσμιας Επικοινωνίας (IGC) που συνδέει δίκτυα υπολογιστών με θέμα την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της παγκόσμιας ειρήνης. Το 1983 το Arpa-Inter-Net χωρίζεται σε δύο ξεχωριστά δίκτυα όπου το ένα αφορά τη χρήση του για την εκπαίδευση και την έρευνα (ακαδημαϊκό) και το άλλο τις πολεμικές εφαρμογές (στρατιωτικό), (Dreyfus,2003).

Σύμφωνα με τον Dreyfus(2003), το Διαδίκτυο οφείλει πολλά για την σημερινή του μορφή στον ερευνητή του Πανεπιστημίου Cern, Tim Bernes Lee, ο οποίος αναπτύσσει τις εφαρμογές του παγκόσμιου ιστού World Wide Web και της γλώσσας Html. Η τελευταία σε συνδυασμό με την εμφάνιση των προσωπικών υπολογιστών, επιτρέπει την αργή και σταδιακή πρόσβαση ιδιωτών στο Διαδίκτυο. Πλέον, οποιοσδήποτε έχει έναν υπολογιστή και με μια άδεια πρόσβασης μπορεί να συμμετέχει στην ανταλλαγή κειμένων, φωτογραφιών, πολυμέσων, συνδέσεων, οι οποίες οδηγούν σε καινούργιες πληροφορίες. Το 1991 αίρεται ο περιορισμός της εμπορικής χρήσης του Διαδικτύου και έτσι το Διαδίκτυο αρχίζει και γίνεται μια τεράστια αγορά. Τα πρώτα δικαιώματα ιδιοκτησίας προγραμμάτων και μηχανών αναζήτησης κάνουν την εμφάνιση τους και η απόκτηση χρημάτων αρχίζει να εδραιώνεται στον χώρο των ηλεκτρονικών υπολογιστών, ένα παράδειγμα εμπορευματοποίησης αποτελούν τα Windows της Microsoft. Όπως και στις προηγούμενες εκδόσεις του Διαδικτύου έτσι και τώρα κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία νέων πρωτοκόλλων, με τα οποία καθορίζονται οι διαδικασίες δοσοληψίας (όροι ανταλλαγής δεδομένων). Κάθε πρωτόκολλο προσφέρει μια σειρά από δυνατότητες και οι πιο σπουδαίες από αυτές είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail), οι ομάδες συζητήσεων (groups), η ανταλλαγή αρχείων τύπου (file transfer) και ο παγκόσμιος ιστός

(World Wide Web). Τα επόμενα χρόνια εμφανίζονται νέες λειτουργίες, όπως η συμμετοχή σε ομαδικά παιχνίδια, η δημιουργία προσωπικών blogs, η ανάπτυξη του msn και του facebook, μία επικοινωνία σε σχεδόν πραγματικό κόσμο με μεταφορά εικόνας και ήχου μέσω δορυφόρου.

1.3 Ο εθισμός στο διαδίκτυο

Η πρώτη περίπτωση εθισμού στο διαδίκτυο είδε φως το 1997 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Μια πρώτη προσπάθεια έγινε το 1995 με την ίδρυση ενός κέντρου απεξάρτησης στην Πενσυλβανία της Αμερικής. Ο Ivan Golberg, Αμερικανός ψυχίατρος ήταν ο πρώτος, ο οποίος υιοθέτησε τον όρο «internet addiction», εθισμός στο διαδίκτυο και σηματοδότησε την αρχή μίας νέας μορφής εξάρτησης. Τα πρώτα περιστατικά αφορούσαν ενήλικες, όμως με την πάροδο των ετών και την διείσδυση της χρήσης του διαδικτύου σε όλο και μεγαλύτερο φάσμα του πληθυσμού, είχε ως αποτέλεσμα το φαινόμενο της εξάρτησης από τη χρήση του διαδικτύου να επεκταθεί και στους ανήλικους (Τσίτσικα,2010).

Μία πρώτη έρευνα για την προβληματική χρήση του διαδικτύου έγινε το 1996 στην Αμερική από την Young και παρουσιάστηκε στο συνέδριο της Αμερικάνικης Εταιρείας Ψυχολόγων, στο Τορόντο με τίτλο «Εθισμός στο διαδίκτυο: η εμφάνιση μιας νέας διαταραχής». Εκτοτε πλήθος ερευνών ανά τον κόσμο υποδεικνύει την ύπαρξη του φαινομένου, το οποίο ονομάζεται Προβληματική Χρήση του Διαδικτύου. Λόγω ότι η Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρεία δεν έχει αποδεχθεί την κατάχρηση του διαδικτύου ως κατάσταση αληθούς εθισμού και υπάρχει γενικά συζήτηση στην διεθνή βιβλιογραφία γι αυτό, ο όρος «εθισμός» χρησιμοποιείται σε εισαγωγικά (Τσίτσικα,2010).

Σύμφωνα με την Φρέσκου (2008) υπάρχουν κριτήρια, τα οποία οριοθετούν την υπερβολική χρήση του διαδικτύου και είναι απαραίτητη η ύπαρξη πέντε τουλάχιστον από αυτά, ώστε να θεωρηθεί ένα άτομο εξαρτημένο από το διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, τα κριτήρια αυτά, όπως παρουσιάζονται από την Μονάδα Εφηβικής Υγείας είναι: (1) προσκόλληση με το διαδίκτυο, (2) ανάγκη για συνεχή αύξηση των ωρών χρήσης του διαδικτύου για τη απόκτηση αισθήματος ικανοποίησης, (3) συνεχείς ανεπιτυχείς προσπάθειες για έλεγχο, ελάττωση ή διακοπή της χρήση του διαδικτύου, (4) αίσθημα ανησυχίας, κακοδιαθεσίας και οξυθυμίας κάθε φορά που γίνεται προσπάθεια μείωσης των ωρών χρήσης, (5) ο χρόνος στο διαδίκτυο είναι μεγαλύτερος από αυτόν που ήταν προγραμματισμένος, (6) διακινδύνευση ή απώλεια σημαντικής σχέσης, εργασίας, εκπαιδευτικής ή ευκαιρίας σταδιοδρομίας λόγω του Διαδικτύου, (7) απόκρυψη πληροφοριών από την οικογένεια, το θεραπευτή ή άλλους σχετικά με τη συχνότητα χρήσης του διαδικτύου (8) χρήση του διαδικτύου ως μέσο διαφυγής από προβλήματα ή για ανακούφιση από αίσθημα δυσφορίας όπως στεναχώρια, άγχος, ανησυχία, ενοχή κτλ. Κάποια επιπλέον χαρακτηριστικά είναι η αναστάτωση του φυσιολογικού ύπνου και η απόσυρση από άλλα χόμπι

και ενδιαφέροντα. Μια τέτοια συμπεριφορά είναι πιο εύκολο να υιοθετηθεί από έφηβους οι οποίοι δεν έχουν ακόμα αναπτύξει ολοκληρωτικά την προσωπική τους ταυτότητα και τα ενδιαφέροντα τους.

Τα τελευταία χρόνια καταγράφεται με αυξητικό ρυθμό το φαινόμενο της μανιώδους προσκόλλησης των παιδιών στις οθόνες των υπολογιστών τους, οι οποίοι τείνουν να το μετατρέψουν ως το αποκλειστικό μέσο επικοινωνίας τους με τον έξω κόσμο. Ο Σταμούλας (2008:50) αναφέρει, ότι ο εθισμός που προκαλείται από την πολύωρη ενασχόληση με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και την πλοήγηση στο διαδίκτυο μεταλλάσσει τους τρόπους του «ανήκειν» και «σχετίζεσθαι» με τους άλλους, εκμηδενίζει την αξία της διαπροσωπικής επαφής ενώ αντίθετα δίνει χώρο να αναπτυχθούν μορφές απρόσωπης επαφής. Μέσω της εύκολα προσπελάσιμης, πλανητικής, ανώνυμης και ιδεατής κοινωνίας του κυβερνοχώρου αυξάνονται τα πρόσωπα εμπιστοσύνης ή αναφοράς, με τα οποία ο ανήλικος αναπτύσσει σχέσεις πίστης, αφοσίωσης και αγάπης. Και είναι ακριβώς η ιδιαιτερότητα των σχέσεων αυτών, επί της οποίας βασίζεται η ασύμμετρη σχέση μεταξύ του ενήλικα, που είναι πρόσωπο αναφοράς και εμπιστοσύνης και του ανήλικου, ο οποίος προσβλέπει στην αναγνώριση και στην αγάπη εκ μέρους του προσώπου αναφοράς.

Είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι τα ποσοστά των χρηστών του διαδικτύου στην Ελλάδα έχουν υπερτριπλασιαστεί μέσα σε μία επταετία, από 9% το 1999 σε 33,7% το 2006, αν και παραμένουν σχετικά χαμηλά σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάστηκαν σε ημερίδα για το Διαδίκτυο, τον Σεπτέμβριο του 2007, 3,8 εκατομμύρια των Ελλήνων είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο, ωστόσο στα άτομα 12-18 ετών τα ποσοστά των χρηστών άγγιζαν το 70%-80%. Λόγω της αύξησης της πρόσβασης στο διαδίκτυο στις περισσότερες χώρες, ο εθισμός στο διαδίκτυο γίνεται ολοένα και σοβαρότερο ψυχικό πρόβλημα μεταξύ των εφήβων (Σταμούλας, 2008:51).

Σύμφωνα με τον Σταμούλα (2008), ο εθισμός στο διαδίκτυο προκαλεί άγχος, νευρικότητα, κακή διάθεση και χαρακτηρίζεται πλέον ως βασικός παράγοντας για συμπεριφορές αυτοτραυματισμού. Το πρόβλημα όμως δεν επικεντρώνεται στους ανήλικους, ούτε φυσικά αφορά αποκλειστικά αυτούς. «Τα συμπτώματα παραμονεύουν και στους ενήλικες, απλώς οι δικές τους ασχολίες είναι ελαφρώς διαφορετικές, για παράδειγμα ο τζόγος, η πορνογραφία και τα παράνομα διαδικτυακά ραντεβού μπορούν να παρασύρουν και τον πιο προσεκτικό ενήλικα» (Σταμούλας, 2008:51).

1.4 Τα αίτια του εθισμού στο διαδίκτυο

Οι απόψεις των ειδικών για την προσκόλληση στο διαδίκτυο είναι διαφορούμενες. Από την μία υπάρχουν οι θεωρητικοί, οι οποίοι υποστηρίζουν την άποψη ότι η επέκταση του διαδικτύου οδηγεί σε κοινωνική απομόνωση, σε μείωση της κοινωνικής ζωής και συρρίκνωσης της οικογένειας και από την άλλη όσοι πρεσβεύουν την ιδέα ότι εξαιτίας της δυνατότητας που δίνει το

διαδίκτυο για ψευδή ταυτότητα στις κοινωνικές συναλλαγές και παραμόρφωση του προσωπικού προφίλ έλκει όλο και περισσότερο τον πληθυσμό στην εικονική πραγματικότητα. Οι παραδοσιακές κοινότητες βασίζονται στις κοινές αξίες και στην κοινωνική οργάνωση. Η κοινωνικότητα αυτή οργανώνεται σε δίκτυα αλληλεπίδρασης (άτομα, οικογένειες, κοινωνικές ομάδες), η οποία οφείλει να επαναπροσδιοριστεί στην εποχή του διαδικτύου, εξαιτίας της μεγάλης του επίδρασης που παρουσιάζει και έτσι από έμφαση στο πολιτιστικό κομμάτι της δίνει έμφαση στα άτομα και στις οικογένειες (Κάστελς, 2005).

Σήμερα η τάση στις κοινωνικές σχέσεις της κοινωνίας οδηγεί τους ανθρώπους στην άνοδο του ατομικισμού. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Κάστελς (2005:151), «μετά την μετάβαση από την υπεροχή των πρωταρχικών σχέσεων (οικογένειες, κοινότητες) στις δευτερεύουσες σχέσεις, πάνω σε αυτό που θα μπορούσε να αποκληθεί σε τριτεύουσες σχέσεις, οι οποίες αναφέρονται σε δίκτυα χωρίς κέντρο». Συγκεκριμένα, η αυξανόμενη απόσταση ανάμεσα στους πολίτες και το κράτος ευνοεί τους μηχανισμούς εκπροσώπησης και την ατομική απόσυρση από την δημόσια σφαίρα. Τα άτομα οικοδομούν τα δίκτυά τους με βάση τα ενδιαφέροντά τους, τις αξίες τους, τις προτιμήσεις τους. Το διαδίκτυο έχει τέτοια ευελιξία και δύναμη ώστε παίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική οργάνωση του σήμερα. Οι πυρήνες εξουσίας διαμορφώνονται σήμερα από την ηλεκτρονική αλληλεξάρτηση μεταξύ των ανθρώπων του πλανήτη. Ο αυτοματισμός σήμερα είναι η προγραμματισμένη γνώση και όχι η φυσική εργασία όπως στο παρελθόν.

Ο Heim (1993) χαρακτηρίζει αυτήν την διαδικασία ως μετάβαση από την αισθητηριακή πραγματικότητα στην εικονική πραγματικότητα. Εξετάζοντας τον τρόπο οργάνωσης και την γενική δομή του διαδικτύου θα προκύψει το θέμα κατά πόσο είναι εφικτή η εκπλήρωση επιθυμιών του χρήστη, οι οποίες δε γίνονται δεκτές από την κοινωνία, στην οποία ζει. Τελικά μήπως για αυτό το διαδίκτυο ασκεί τέτοια γοητεία στους χρήστες του μέσα από τις συγκεκριμένες υπηρεσίες που προσφέρει; Αν πράγματι υπάρχει ικανοποίηση τότε είναι λογικό ο χρήστης να επιθυμεί όσο το δυνατό μεγαλύτερη ενασχόληση με το μέσο αυτό. Με άλλα λόγια, ο χρήστης μέσα από το διαδίκτυο είναι ο μοναδικός οργανωτής του παιχνιδιού του. Μπορεί να εμφανίζεται όποτε ο ίδιος θέλει, όπως θέλει αποκτώντας έτσι μια άδηλη απόλαυση. Ο χρήστης μετατρέπεται πολλές φορές σε κάτι διαφορετικό, κάτι που επιθυμεί και δεν εντάσσεται στους κανόνες της κοινωνίας.

Ως αποτέλεσμα φαίνεται ότι το διαδίκτυο έχει την ικανότητα να καλύψει συγκεκριμένες ψυχολογικές ανάγκες ενός ατόμου. Ένα από τα χαρακτηριστικά του είναι ότι μπορεί να δημιουργήσει μια «ιδανική κατάσταση εαυτού» (Turkles, 1995:263-4) όπου το άτομο μπορεί να εξερευνήσει διάφορες πτυχές της προσωπικότητάς του χωρίς να έχει περιορισμούς και συνέπειες. Στο διαδίκτυο δεν υπάρχουν άμεσες συνέπειες των πράξεων, ο χρήστης μπορεί να μπει και να βγει όποτε θέλει, ενώ μπορεί να καλύψει την όποια εξωτερική εμφάνιση, αφού δεν υπάρχει, πολλές φορές, οπτική επαφή. Ταυτόχρονα, ο

έφηβος μπορεί να ενσαρκώσει διαφορετικούς ρόλους, ή να υιοθετήσει διαφορετικές ταυτότητες ανάλογα με την εκάστοτε διαδικτυακή εμπειρία, εξαιτίας της ανωνυμίας, που συνιστά κατεξοχήν χαρακτηριστικό του Διαδικτύου. Επίσης ακόμα και όταν ο χρήστης αλλάξει την ταυτότητα του, υπάρχει πάντα το αίσθημα του ανικανοποίητου και μια διαρκής ανάγκη για εύρεση και υιοθέτηση καινούργιων ρόλων (Turkles,1995:263-4).

Όπως σημειώνει ο Turkles (1995:263-264) στο διαδίκτυο ενθαρρύνονται οι επισκέπτες να σκεφτούν τον εαυτό τους ως ρευστό, αναδυόμενο, αποκεντρωμένο, πολυσχιδή και διαρκώς εν τω γίνεσθαι. Τα «εικονικά στέκια» (σ.263-264) προσφέρουν στον επισκέπτη την δυνατότητα να υποδυθεί πολλά «εγώ»(σ.263-264) κανένα από τα οποία δεν αναγνωρίζεται ως αυτός που είναι στην πραγματικότητα. Το διαδίκτυο ενθαρρύνει κάθε είδους πειραματισμό αφού ότι κι αν κάνει κάποιος σε αυτό, δεν έχει συνέπειες.

1.5 Τα χαρακτηριστικά της χρήσης του διαδικτύου από ανήλικους

Όσον αφορά την χρήση του διαδικτύου, το 75% των παιδιών ασχολούνται με το διαδίκτυο. Περισσότερα από τα μισά παιδιά ακόμα και όταν βρίσκονται με την παρέα τους. Ένα στα δύο παιδιά καταναλώνει τον ελεύθερο χρόνο του σερφάροντας στο Διαδίκτυο (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:317).

Επίσης το διαδίκτυο αποτελεί προέκταση του σύγχρονου τρόπου ζωής και παρέχει τεράστιες δυνατότητες εμπορικής εκμετάλλευσης δημιουργώντας ένα νέο χώρο καταναλωτικών συναλλαγών. Οι ανήλικοι γίνονται καταναλωτές αγαθών , όπως υπηρεσιών ψυχαγωγίας, προϊόντων τεχνολογίας (Σταμούλας, 2008:46).

«Οι τεράστιες εικονικές διαστάσεις που έχει λάβει η αγορά , η πανσπερμία του προσβάσιμου περιεχομένου σε συνδυασμό με την ανωνυμία των συναλλασσόμενων μερών, δημιουργούν ιδανικές συνθήκες για εξαπάτηση και αποπλάνηση αλλά και διακύβευση της ψυχικής και σωματικής υγείας των παιδιών» (Αδαμόπουλος, 2008 :12).

Το αποτέλεσμα είναι ο κίνδυνος να είναι πολύ σοβαρός όσον αφορά την πρόσβαση στο διαδίκτυο ,σε σελίδες που περιέχουν πορνογραφικό ή ρατσιστικό υλικό, καλλιεργούν προπαγάνδα βίας και κάθε μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, ενθαρρύνεται το κατέβασμα παράνομου υλικού (τοξικές ουσίες, επικίνδυνα παιχνίδια, όπλα) ή ωθούν σε απερίσκεπτες ενέργειες και ύποπτες συναναστροφές με ενήλικες (Αδαμόπουλος, 2008:12).

Επακόλουθο είναι η ανησυχητική διαπίστωση ότι πίσω από την χρήσιμη προώθηση του διαδικτύου η ευπιστία, η αφέλεια, η απειρία και η περιέργεια των παιδικών ψυχών να είναι χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούν οι επιτήδαιοι που με τις πράξεις τους δυσφημούν και αυτό το πολύτιμο ,επικοινωνιακό και ψυχαγωγικό μέσο.

Παράλληλα το διαδίκτυο καλλιεργεί συνθήκες άμεσης επαφής και πρόσβασης των ανηλίκων στο πεδίο της αγοράς περιορίζει τον διαμεσολαβητικό ρόλο των γονέων στην συμφωνία και έγκριση για αγορά προϊόντων. Το διαδίκτυο επιδρά ως μέσω διαμόρφωσης καταναλωτικών τάσεων ανάμεσα στους ανήλικους λόγω του υψηλού βαθμού κατανόησης ,εμπέδωσης αποδοχής και προσαρμογής στις νέες τεχνολογίες (Σταμούλας, 2006:46).

Εκτός όμως από την εμπορική εκμετάλλευση η χρήση του διαδικτύου είναι ευρέως γνωστή για ψυχαγωγικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς. Είναι γνωστό πλέον ότι η νέα γενιά ανθρώπων εξοικειώνεται από πολύ μικρή ηλικία με την τεχνολογία και μπορεί να παρακολουθήσει τις εξελίξεις και να προσαρμοστεί πιο γρήγορα και αποτελεσματικά (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:314).

Η άμεση πρόσβαση σε ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες ,σε προγράμματα, στην δυνατότητα επικοινωνίας με φίλους γνωστούς ή άγνωστους ,παρέχουν στα παιδιά αληθινές ευκαιρίες επιμόρφωσης, πληροφόρησης και επικοινωνίας (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:314).

Παρά όμως την θετική πλευρά της τεχνολογίας υπάρχει ένα κομμάτι που είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο. Το διαδίκτυο εμπεριέχει περιοχές ακατάλληλες για παιδιά, με προβολή λεπτομερών περιγραφών παιδικής πορνογραφίας και παιδοφιλικές συμπεριφορές. Η μακρόχρονη και επίμονη έκθεση σε τέτοιο υλικό μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά σε υιοθέτηση βίαιων και αποκλινουσών συμπεριφορών (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:315).

Κυρίως τα μικρά παιδιά μπορεί να επηρεαστούν πολύ εύκολα λόγω της γνωστικής και συναισθηματικής ανωριμότητας του. Όταν τα παιδιά μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον παρακολουθώντας διαπληκτισμούς των γονέων, με έντονη ενδοοικογενειακή βία, με ψυχοπαθολογία γονέων, τότε τα παιδιά είναι αρκετά ευάλωτα (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:315).

Επίσης τα παιδιά που ζουν σε φτωχές χώρες όπως αυτές τις Νότιας Αμερικής και της ανατολικής Ευρώπης, είναι παιδιά φτωχών οικογενειών, που κατά κανόνα ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας. Συνήθως έφηβοι, που ή με την συναίνεση της οικογένειας, είτε από κατόπιν πώλησης τους, αναγκάζονται να πάρουν μέρος στην βιομηχανία της παιδικής πορνογραφίας και αναπόφευκτα σε ένα ευρύτερο φαύλο κύκλο σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Γενικά εύκολη λεία για τους παραγωγούς πορνογραφικού υλικού είναι τα παιδιά των δρόμων ή τα παιδιά ενδοοικογενειακής βίας (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:315).

Σύμφωνα με στοιχεία της Μονάδας Εφηβικής Υγείας το φαινόμενο της υπερβολικής χρήσης διαδικτύου παρουσιάζεται περισσότερο στα αγόρια, σε δυσλειτουργικές οικογένειες, σε παιδιά με καταθλιπτικό συναίσθημα ή διάσπαση προσοχής ή υπερκινητικότητα. Εκτός από το ψυχικό υπόστρωμα που συμβάλει στην ανάπτυξη της χρήσης του διαδικτύου σημαντικό είναι ρόλο παίζουν οι περιβαλλοντικοί παράγοντες, κυρίως η έλλειψη επικοινωνίας και εφαρμογή ορίων από την οικογένεια. Οι νέες κοινωνικές συνθήκες , όπως η αύξηση της επίπτωσης του διαζυγίου, η έλλειψη επικοινωνίας, η απουσία

επίβλεψης από τους γονείς λόγω εργασίας παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του φαινομένου (Τσίτσικα, 2010).

1.6 Τα χαρακτηριστικά της χρήσης διαδικτύου από ανήλικους στην Ελλάδα

Το φαινόμενο της χρήσης του διαδικτύου μπορεί να εμφανιστεί σε εφήβους κατά την πρώιμη εφηβεία (10-14 ετών) ή και σε μικρότερη ηλικία. Είναι πιο συχνό κατά την μέση εφηβεία (15-17 ετών), κατά την οποία οι έφηβοι πειραματίζονται και σταδιακά αυτονομούνται, καθώς και στην όψιμη εφηβεία (17ετών). Οι περισσότεροι εξαρτημένοι έφηβοι ασχολούνται με «παιχνίδια» στο internet καφέ ή στο σπίτι. Μπορεί να σταματήσουν το σχολείο, να απομονωθούν από την οικογένεια ή και τους φίλους, να είναι επιθετικοί, να κλέβουν χρήματα από την οικογένειά τους, να μην αθλούνται, να μην κοιμούνται και να μην τρώνε ή το αντίθετο. Επίσης μπορεί να παραμελούν την υγιεινή τους και καθαριότητα και να μην αλλάζουν ρούχα.

Όσο ο έφηβος μεγαλώνει και πλησιάζει στην μέση εφηβεία, πειραματίζεται και η περιέργεια του αυξάνεται, δεν συνειδητοποιεί τους κινδύνους και η φυσιολογική αντίδραση στην καταπίεση τον καθιστά ευάλωτο και ευαίσθητο στις εξαρτήσεις. Στατιστικά στοιχεία σχετικά με το πρόβλημα στην Ελλάδα μας δίνει η Μονάδα Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.) Πανεπιστημίου Αθηνών (Τσίτσικα, 2010).

Μ.Ο.: 14,85 έτη.

Αντιπροσωπευτικό δείγμα 897 έφηβοι (430 αγόρια, 467 κορίτσια).

-53,4% χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο για τουλάχιστον ένα έτος

-26% ανέφεραν καθημερινή χρήση

-8% χρήση πάνω από 20 ώρες εβδομαδιαίως

-Τα αγόρια χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο περισσότερο από τα κορίτσια

-1% από τους εφήβους παρουσίασαν υπερβολική χρήση του διαδικτύου

-12,8% παρουσίασαν περιοδικά ή συχνά προβλήματα με την κατάχρηση στο διαδίκτυο

-Ο πιο συχνός λόγος χρήσης του διαδικτύου ήταν διάφορα παιχνίδια

-4,2% είχαν δεχθεί απειλές μέσω διαδικτύου (cyber bullying victims)

-Χρήση του διαδικτύου πάνω από 10 ώρες εβδομαδιαίως

-Υπήρξε θετική συσχέτιση της χρήσης διαδικτύου και της διάσπασης προσοχής-υπερκινητικότητας

-Θετικές συσχετίσεις παρατηρήθηκαν και μεταξύ των χρηστών διαδικτύου και παραβατικότητας καθώς και ανάπτυξη δυσλειτουργικών σχέσεων με τους συνομηλίκους (Τσίτσικα, 2010).

Συμπερασματικά, η χρήση του διαδικτύου είναι δημοφιλής στους Έλληνες εφήβους και ενδέχεται να οδηγήσει σε ψυχοκοινωνικά προβλήματα όταν υπάρχει υπερβολή.

Κάποια πρόδρομα συμπτώματα που μπορούν να αναγνωριστούν ως προπομποί της κατάχρησης του διαδικτύου είναι : ο υπερβολικός χρόνος ενασχόλησης, η παραμέληση υποχρεώσεων και άλλων ασχολιών, η πτώση της σχολικής επίδοσης, η απομόνωση και μείωση χρόνου δραστηριοτήτων ,η επιθετικότητα, η αδιαφορία για πράγματα που παλιά τους ευχαριστούσαν, οι πονοκέφαλοι κ.λ.π.

1.7 Προστασία του ανήλικου από το διαδίκτυο

Η προστασία του ανήλικου παιδιού κατά την πλοήγησή του στο διαδίκτυο δεν είναι ευθύνη που πρέπει να αναζητηθεί από το ίδιο το παιδί. Σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο υπάρχουν διατάξεις που αφορούν την προστασία του καταναλωτή. Όταν γίνεται λόγος για καταναλωτή δεν νοείται μόνο το υποκείμενο που το χρησιμοποιεί όταν πραγματοποιεί μια συναλλαγή μέσω διαδικτύου, αλλά και αξιοποιεί τη διαδικτυακή πρόσβαση λογιζόμενη η ίδια ως ηλεκτρονική επικοινωνιακή υπηρεσία που προορίζεται για ευρεία κατανάλωση (Σταμούλης, 2008:48).

Κανένα θεσμικό πλαίσιο προστασίας δεν εγγυάται την αποτελεσματικότητά του αν δεν μετουσιώσουν σε καθημερινή πρακτική τους δεοντολογικούς κανόνες τόσο οι προμηθευτές όσο και οι χρήστες και οι καταναλωτές του διαδικτύου. Οι προμηθευτές οφείλουν να λειτουργούν στη βάση ευσυνείδητων εμπορικών πρακτικών και να λαμβάνουν υπόψη τους την ευκολία με την οποία οι νεαροί χρήστες αποκτούν πρόσβαση στις ιστοσελίδες τους, προτάσσοντας το αξίωμα της περιφρούρησης της αγνότητας και της αφέλειας της παιδικής φύσης πάνω στο εμπορικό κέρδος (Σταμούλας, 2008:48).

Οι χρήστες του διαδικτύου έχουν την υποχρέωση όταν «σερφάρουν» στο διαδίκτυο ή επικοινωνούν με άλλους χρήστες να ακολουθούν τους κανόνες του κώδικα συμπεριφοράς και δεοντολογίας του διαδικτύου «netiquette», οι οποίοι αναγνωρίζονται σε όλες τις μορφές επικοινωνίας, όπως είναι τα άμεσα μηνύματα (instant messaging), το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail), τα ιστολόγια (blogs), οι ηλεκτρονικές λίστες (mailing lists), οι ομάδες συζήτησης (discussion forums) και τα κανάλια συζητήσεων (chat rooms). Οι κανόνες δεοντολογίας διαφέρουν από κοινότητα σε κοινότητα και ανάλογα με το μέσο επικοινωνίας. Υπάρχουν όμως κάποιοι κοινοί κανόνες που αναφέρονται σε πρότυπα αποδεκτής συμπεριφοράς, σε θέματα ιδιωτικότητας και σε ζητήματα σωστής σύνταξης του ηλεκτρονικού γραπτού λόγου. Οι πιο γνωστοί αναφέρονται στην τήρηση μιας μετριοπαθούς στάσης κατά την ηλεκτρονική επικοινωνία, στον σεβασμό του ιδιωτικού χώρου και χρόνου του συνομιλητή, στη σωστή διαχείριση της ανωνυμίας, στην αποφυγή προσωπικών προστριβών και στην συγκαταβατικότητα με τους άλλους χρήστες (Δημόπουλος, 2006:21).

1.8 Οι δράσεις και οι επιχειρήσεις του Τμήματος Ηλεκτρονικού Εγκλήματος

Όπως ο Σφακιανάκης (2008) στο Συνέδριο για την Προστασία του Ανήλικου Καταναλωτή τόνισε ότι μέσα στα chat rooms συναντούν υποθέσεις σωματεμπορίας, αποπλάνησης και διακίνησης ναρκωτικών ουσιών· ο ανήλικος μπορεί πολύ εύκολα να αποπλανηθεί και να εθιστεί στα chat rooms. Επιπλέον επισήμανε ότι υπάρχει διακίνηση στο διαδίκτυο ερωτικών μικρού μήκους ταινιών με πρωταγωνιστές μαθητές διάφορων σχολείων. Σκοπός του τμήματος της Δίωξης του Ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι ο εντοπισμός του ηλεκτρονικού ίχνους του εκάστοτε δράστη, το οποίο είναι μοναδικό για κάθε χρήστη και αποτελεί σημαντικό αποδεικτικό στοιχείο για το δικαστήριο (Σφακιανάκης, 2008:22-23).

Το Τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος στοχεύοντας στην εξάλειψη της διακίνησης υλικού διαδικτυακής παιδικής πορνογραφίας έχει προχωρήσει στην σύλληψη πολλών κυκλωμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί, με ψηφιακή ανάλυση στον παγκόσμιο ιστό, η σύλληψη είκοσι χρηστών, οι οποίοι διακινούσαν έναντι αμοιβής πορνογραφικό υλικό στο οποίο εικονίζονταν παιδιά ηλικίας δύο με τριών ετών τα βιάζονταν από ζώα. Οι δράστες προέρχονταν από διάφορους κοινωνικούς και εργασιακούς χώρους και χρησιμοποιούσαν ανήλικους για τα chats rooms όπου διακινούνταν το πορνογραφικό υλικό (Σφακιανάκης, 2008:22-23).

1.9 Το ηλεκτρονικό έγκλημα

Το Διαδίκτυο είναι ένα συναρπαστικό μέσο, το οποίο χρησιμοποιείται ευρέως για επικοινωνία, ενημέρωση και ψυχαγωγία από εκατομμύρια ανθρώπους. Χρησιμοποιείται επίσης και για τη διανομή περιεχομένου το οποίο είναι παράνομο ή επιβλαβές. Εφόσον ο κυβερνοχώρος δεν έχει εθνικά όρια, παράνομες δραστηριότητες μπορούν εύκολα να βρουν "εικονικό καταφύγιο" σε αυτό το μέσο (safeinternet, 2010).

Η νέα γενιά ανθρώπων εξοικειώνεται από πολύ μικρή ηλικία με την τεχνολογία και μπορεί να παρακολουθήσει τις εξελίξεις της επικαιρότητας και να προσαρμοστεί σε αυτές πιο γρήγορα και αποτελεσματικά. Με σχετικά μικρό κόστος υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο, με την βοήθεια ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή, ενός μόντεμ και μιας τηλεφωνικής γραμμής. Επομένως οι χρήστες των ηλεκτρονικών υπολογιστών έχουν πρόσβαση σε μια σχεδόν αδιάκοπη παροχή πληροφοριών, η οποία μπορεί και να χαρακτηριστεί ως μία βιβλιοθήκη-εγκυκλοπαίδεια σύγχρονης και αναμφισβήτητα θελκτικής ψηφιακής μορφής τεχνολογίας. Τεχνολογία και τεχνογνωσία εξελίσσονται και προχωρούν πολύ πιο γρήγορα από την αναγκαία παράλληλη εξέλιξη των πλαισίων ηθικής και δεοντολογίας και η θέσπιση κάποιων κανόνων συμπεριφοράς απέναντι στο πλούτο πληροφοριών και τη χρήση τους.

Αναμφίβολα, λοιπόν, η μακρόχρονη και επίμονη έκθεση στο υλικό που προσφέρει ο ηλεκτρονικός υπολογιστής οδηγεί πολλές φορές στην ανακάλυψη της σκοτεινής πλευράς της τεχνολογίας, ένα ιδιαίτερο επικίνδυνο κομμάτι που μπορεί να φτάσει στην εκτέλεση ποικίλων εγκλημάτων (Πιπερόπουλος, 2002:136).

Ήδη από τη δεκαετία του 1970 παρουσιάστηκε η εγκληματικότητα μέσω των ηλεκτρονικών υπολογιστών ως φαινόμενο που άπτεται του ποινικού ενδιαφέροντος, γεγονός που οδήγησε σταδιακά πολλές έννομες τάξεις στη λήψη ειδικών ποινικών νομοθετικών μέτρων. Τα τελευταία όμως χρόνια κάνουν την εμφάνισή τους και περιπτώσεις κατάχρησης του κυβερνοχώρου, που δεν παρουσιάζουν πάντα τα χαρακτηριστικά της εγκληματικότητας μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών. Έτσι είναι πλέον αναγκαίο να γίνεται διάκριση μεταξύ του λεγόμενου ηλεκτρονικού εγκλήματος (cyber crime) και του διαδικτύου, όπου το πρώτο παρουσιάζει ποιοτικά σημαντικές διαφοροποιήσεις από το δεύτερο. Αξίζει να σημειωθεί η δυσκολία διατύπωσης ενός ενιαίου ορισμού που να περιλαμβάνει όλες τις εκφάνσεις του διαδικτυακού εγκλήματος, κάτι που παρατηρείται και αναφορικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας. Αυτό συμβαίνει, διότι οι παραβάσεις στο διαδίκτυο παρουσιάζουν ποικιλομορφία ως προς τις μορφές εκδήλωσής τους και κατατείνουν στη προσβολή διάφορων κάθε φορά έννομων αγαθών (Παπανικολάου, 2006).

Πάντως, η άποψη ότι το διαδικτυακό έγκλημα αποτελεί τον ίδιο τύπο εγκλήματος με το κοινό και το μόνο στοιχείο που τα διαφοροποιεί είναι ότι διαπράττονται σε διαφορετικό περιβάλλον, μάλλον δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Και αυτό, διότι υπάρχουν μεν εγκλήματα που διαπράττονται τόσο σε κοινό όσο και σε ηλεκτρονικό και διαδικτυακό περιβάλλον, ωστόσο υπάρχουν και εγκλήματα που αποκλειστικά τελούνται στο περιβάλλον του κυβερνοχώρου (Παπανικολάου, 2006).

Κατά συνέπεια ένα πρώτο συμπέρασμα αναφορικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό του ηλεκτρονικού και διαδικτυακού εγκλήματος είναι η σαφής διαφοροποίηση των δύο αυτών εννοιών. Το παραπάνω συμπέρασμα δεν παραβλέπει σε καμία περίπτωση τη σχέση που συνδέει το ηλεκτρονικό με το διαδικτυακό. Με άλλα λόγια, το ηλεκτρονικό έγκλημα περιλαμβάνει το διαδικτυακό έγκλημα χωρίς όμως να υπάρχει ταύτιση μεταξύ τους δηλαδή το διαδικτυακό έγκλημα είναι μια ειδικότερη μορφή του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Η δυσκολία της εννοιολογικής αναφοράς του ηλεκτρονικού και διαδικτυακού εγκλήματος οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ίσως ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για το ηλεκτρονικό διαδικτυακό έγκλημα, με τον κίνδυνο να θεωρηθεί αόριστος, θα ήταν ένας ευρύς ορισμός, ο οποίος θα περιλαμβάνει όλες εκείνες τις αξιόποινες πράξεις που τελούνται με τη χρήση του διαδικτύου (Παπανικολάου, 2006).

Προς την κατεύθυνση αυτή ως ηλεκτρονικό έγκλημα θα μπορούσε να οριστεί, όπως συνέταξε ο Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός για την Οικονομική

Συνεργασία και Ανάπτυξη) το 1983, «κάθε παράνομη ανήθικη ή χωρίς δικαίωμα συμπεριφορά που σχετίζεται με την αυτόματη επεξεργασία ή μετάδοση δεδομένων» (Μυλωνόπουλος, 1991:14). Επιπλέον, όρισε το πληροφορικό έγκλημα ως «κάθε ενέργεια ή παράλειψη ικανή να προσβάλει ενσώματα ή άυλα αγαθά και που προκύπτει αμέσως ή εμμέσως από την επέμβαση της πληροφορικής τεχνολογίας» (Μυλωνόπουλος, 1991:225). Επιπρόσθετα, το Ομοσπονδιακό Γραφείο των Η.Π.Α. (F.B.I.) ορίζει το έγκλημα με υπολογιστή ως «κάθε παράνομη ενέργεια με την οποία απαιτείτε η γνώση της τεχνολογίας των υπολογιστών κα η οποία είναι βασική για την επιτυχή της τέλεση» (Μυλωνόπουλος, 1991:225).

Στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο επισημαίνεται ότι, «απάτη σχετιζόμενη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές διαπράττει, όποιος από πρόθεση και χωρίς δικαίωμα προκαλεί απώλεια περιουσίας σε κάποιον με οποιαδήποτε εισαγωγή, τροποποίηση, διαγραφή ή απόκρυψη δεδομένων ηλεκτρονικού υπολογιστή. Παράλληλα οποιαδήποτε δόλια επέμβαση στην λειτουργία ενός συστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή με σκοπό να επιφέρει οικονομικό όφελος στον εαυτό του ή σε άλλον» (Χρούπης, 2005:226). Αξίζει να τονιστεί ότι ο χώρος της τεχνολογίας συνεχώς εξελίσσεται, για αυτόν τον λόγο κάθε ορισμός που αναφέρεται στο ηλεκτρονικό έγκλημα οφείλει να αναπροσαρμόζεται και να ακολουθεί τις εκάστοτε ανάγκες και αλλαγές.

1.10 Οι μορφές ηλεκτρονικού εγκλήματος

Οι μορφές του Ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι ποικίλες και με τη συνεχή ανάπτυξη της τεχνολογίας και του διαδικτύου πολλαπλασιάζονται. Για την αντιμετώπιση του κινδύνου αυτού είναι απαραίτητη η συνεννόηση μεταξύ των κρατών και η εκπόνηση μιας αναλυτικής και αποτελεσματικής στρατηγικής. Ο σκοπός αυτός επιτεύχθηκε με το Συνέδριο για το Ηλεκτρονικό έγκλημα (Convention on Cybercrime), του οποίου όλα τα συμπεράσματα αποκρυσταλλώνονται στην συνθήκη που υπογράφηκε στην Βουδαπέστη στις 23.11.2001. Στη συνθήκη της Βουδαπέστης, που υπέγραψε μεταξύ πολλών άλλων χωρών και η Ελλάδα υπάρχουν επεξηγήσεις και ρυθμίσεις για όλα τα ηλεκτρονικά εγκλήματα (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Αρχικά αναφέρονται τα αδικήματα κατά της εμπιστευτικότητας, της ακεραιότητας και της διαθεσιμότητας των δεδομένων και των συστημάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών. Τέτοια αδικήματα είναι η παράνομη πρόσβαση, η παράνομη υποκλοπή, η επέμβαση σε δεδομένα, η επέμβαση σε συστήματα και η κακή χρήση συσκευών. Στη συνέχεια ακολουθούν τα αδικήματα που σχετίζονται με τους υπολογιστές, όπως είναι η απάτη με ηλεκτρονικό υπολογιστή και η πλαστογραφία. Επιπλέον, επεξηγήσεις και ρυθμίσεις έγιναν για τα αδικήματα σχετικά με το περιεχόμενο, δηλαδή το αδίκημα της παιδικής

πορνογραφίας. Τελευταία, αναφέρονται τα αδικήματα που σχετίζονται με την καταπάτηση της πνευματικής ιδιοκτησίας (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Μια άλλη ρύθμιση της συνθήκης αναφέρεται στη συνέργια, στην απόπειρα και στην υποκίνηση ηλεκτρονικών εγκλημάτων καθώς και στην ευθύνη των επιχειρήσεων. Ακόμα τονίζει την αναγκαιότητα της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των κρατών για την καταπολέμηση του ηλεκτρονικού εγκλήματος και θίγει το πολύ σημαντικό θέμα της αρμοδιότητας και της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων σχετικά με τα εγκλήματα αυτά. Η συνθήκη αυτή αποτελεί το πιο άρτιο κείμενο σχετικά με το ηλεκτρονικό κείμενο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Υπάρχουν φυσικά και άλλα γενικά νομοθετήματα που βοηθούν στην καταπολέμηση του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση ισχύει η Σύσταση του Συμβουλίου 9193/01, με την οποία καλούνται τα κράτη μέλη να συμμετάσχουν στο δίκτυο πληροφόρησης της Ομάδας των Οκτώ, το οποίο λειτουργεί 24 ώρες το εικοσιτετράωρο, για την καταπολέμηση του εγκλήματος υψηλής τεχνολογίας. Επίσης, το Ψήφισμα Συμβουλίου 2003/ C 48/01, για την ασφάλεια των δικτύων και των πληροφοριών. Επιπρόσθετα, υπάρχει η Σύσταση Συμβουλίου 95/144/EK, όπου αναφέρονται οι προτροπές του Συμβουλίου σχετικά με την ασφάλεια των συστημάτων πληροφορικής. Ακόμη, σημαντικό είναι και το Ψήφισμα Συμβουλίου 2002/C 43/02 που έχει θέμα την κοινή προσέγγιση και ειδικές δράσεις στον τομέα της ασφάλειας των πληροφοριών και των δικτύων. Παράλληλα μπορεί να γίνει λόγος και για το Έγγραφο 2000/C 124/01 το οποίο είναι σχετικό με τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πρόληψη και τον έλεγχο του οργανωμένου εγκλήματος. Στο έγγραφο αυτό αναλύονται διεξοδικά τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την πρόληψη και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος όπου εντάσσονται και πολλές μορφές του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Τέλος υπάρχει και το Σχέδιο Δράσης 97/C 251/01 το οποίο αναφέρεται στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Στην Ελλάδα ισχύει ο Νόμος 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων καθώς και ο Νόμος 3251/2004 σχετικά με το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Οι διάφορες μορφές του ηλεκτρονικού εγκλήματος ρυθμίζονται και τιμωρούνται ξεχωριστά και από άλλα ειδικότερα νομοθετήματα στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα αναλύονται οι παρακάτω μορφές ηλεκτρονικού εγκλήματος. Αρχικά, ο κυβερνοσφετερισμός-προστασία των Domain names, κυβερνοσφετερισμός (cybersquatting) είναι το ηλεκτρονικό αδίκημα κατά το οποίο κάποιος χρήστης του Διαδικτύου για εμπορικούς σκοπούς κατοχυρώνει και χρησιμοποιεί ηλεκτρονική διεύθυνση (domain name)

που περιέχει είτε την επωνυμία γνωστών επιχειρήσεων είτε σήματα φήμης με αποτέλεσμα να προκαλείται βλάβη στη φήμη των νόμιμων δικαιούχων αλλά και αποκλεισμός τους από τη χρήση του Διαδικτύου με την επωνυμία τους. Η προστασία των domain names παρέχεται ανάλογα με το περιεχόμενο του δεύτερου μέρους τους. Αν η διαδικτυακή διεύθυνση αποτελεί ένα όνομα, τότε παρέχεται η προστασία των άρθρων 57 και 58 του Αστικού Κώδικα (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Στη συνέχεια, είναι η παράνομη διείσδυση σε δεδομένα (hacking, cracking)-προστασία του απορρήτου στο Διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, το hacking αποτελεί τη μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε ξένο υπολογιστή ή συστήματα υπολογιστών, η οποία καταρχήν δε γίνεται με το σκοπό της υποκλοπής, της καταστροφής ή της κατασκοπείας αλλά για την ικανοποίηση από την επιτυχία παράκαμψης των συστημάτων ασφαλείας των Η/Υ. Από την άλλη το cracking είναι η αλλαγή των κωδικών πρόσβασης και η άρση της προστασίας των προγραμμάτων, η οποία καθιστά δυνατή την παράνομη αντιγραφή τους. Η χωρίς δικαίωμα διείσδυση-πρόσβαση σε συστήματα επεξεργασίας δεδομένων έστω και όταν γίνεται χωρίς πρόθεση βλάβης τιμωρείται με το άρθρο 370Γ Ποινικού κώδικα. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχουν ακόμα ψηφιστεί ειδικά νομοθετήματα για την αντιμετώπιση του hacking αλλά έχουν ήδη αρχίσει οι προπαρασκευαστικές εργασίες για την δημιουργία τους. Αναλυτικότερα, η Ανακοίνωση Επιτροπής COM/2001/0298 για την ασφάλεια δικτύων και πληροφοριών, καταγράφει αναλυτικά με αναφορά τη μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε υπολογιστές και δίκτυα υπολογιστών, γίνεται μνεία στις ζημιές που μπορούν να προκληθούν και παράθεση πιθανών λύσεων. Ακόμη, η Πρόταση Απόφασης Πλαισίου του Συμβουλίου COM/2002/0173 - CNS 2002/0086 για τις επιθέσεις κατά των συστημάτων πληροφοριών όπου στοιχειοθετείται το αδίκημα της επίθεσης μέσω παράνομης πρόσβασης σε συστήματα πληροφοριών γίνεται αναλυτική αναφορά στο τι αποτελεί παράνομη παρεμβολή σε συστήματα πληροφοριών (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Μια ιδιαίτερα συχνή και επικίνδυνη μορφή εγκληματικότητας που εμφανίζεται στο διαδίκτυο είναι η αλλοίωση ή διαγραφή των δεδομένων με ιούς. Οι ιοί των υπολογιστών είναι ειδικά προγράμματα που έχουν την ικανότητα να ανατυπώνονται από μόνα τους. Διακρίνονται σε δύο μορφές: στους ιούς των προγραμμάτων και στους ιούς των συστημάτων. Η παρεμβολή ιών στο πρόγραμμα ενός υπολογιστή γεννά την αστική ευθύνη του προμηθευτή και κάθε υπαιτίου και τη συμβατική ευθύνη του προμηθευτή του προγράμματος εφόσον υπάρχει πώληση προγράμματος. Σε αυτές τις περιπτώσεις εφαρμόζονται τα άρθρα 577 και 578 του Αστικού Κώδικα. Παράλληλα, γεννά και την αδικοπρακτική ευθύνη του δράστη κατά τα άρθρα 914, 919 του Αστικού Κώδικα. Ο υπαίτιος όμως υπέχει και ποινική ευθύνη σύμφωνα με το άρθρο 381 του Ποινικού Κώδικα. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει η Ανακοίνωση Επιτροπής COM/2001/0298 για την ασφάλεια δικτύων και πληροφοριών όπου

γίνεται αναλυτική αναφορά και λεπτομερής επεξήγηση της έννοιας του ιού, του τρόπου που λειτουργεί και των τρόπων αντιμετώπισής του. Το νομοθέτημα αυτό δεν έχει ακόμα ψηφιστεί (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Επιπρόσθετα, ακόμα μία μορφή ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι αυτή, η οποία απευθύνεται κατά της ηθικής και της αξιοπρέπειας και τα νομοθετήματα έχουν σκοπό την προστασία ανηλίκων από το παράνομο και βλαβερό περιεχόμενο. Παράνομο και βλαβερό περιεχόμενο είναι αυτό που θίγει την προσωπικότητα και την ηθική του ατόμου, το δυσφημίζει μέσω του διαδικτύου και τη διάδοση πορνογραφικού υλικού. Ο προσβληθείς στην προσωπικότητά του από κάποιο μήνυμα που διακινείται στο Διαδίκτυο προστατεύεται από τις Διατάξεις 361, 362, 366 και 367 του Ποινικού Κώδικα. Δυσχερέστερο είναι το ζήτημα της διάδοσης πορνογραφικού υλικού στο διαδίκτυο ιδιαίτερα σε σχέση με τους ανηλικούς και είναι ζωτικής σημασίας η προστασία τους από την έκθεση σε αυτό. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν ληφθεί και ισχύουν αρκετά μέτρα για την αντιμετώπιση αυτού του είδους εγκληματικότητας. Με άλλα λόγια γίνεται εφαρμογή της Απόφασης που περιέχει προτροπές του Συμβουλίου προς τα κράτη μέλη και την Επιτροπή ώστε να ληφθούν μέτρα για την προστασία των ανηλίκων στα οπτικοακουστικά μέσα στο διαδίκτυο. Παράλληλα υπάρχει η Σύσταση 98/560/ΕΚ όπου αναφέρονται οι συστάσεις του Συμβουλίου στα κράτη μέλη για την προστασία των ανηλίκων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στις οπτικοακουστικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες πληροφόρησης. Επιπροσθέτως, πολύ σημαντικό είναι το περιεχόμενο της Απόφασης του Συμβουλίου 2000/375/ΔΕΥ όπου γίνεται λόγος για τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε οι χρήστες του διαδικτύου να βοηθήσουν στην ποινική δίωξη της παραγωγής, επεξεργασίας, διανομής και κατοχής πορνογραφικού υλικού με θέμα «παιδιά» (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Επίσης, υπάρχει η Απόφαση Συμβουλίου 2001/С 213/0301 που γίνεται λόγος για τις προτροπές του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα κράτη μέλη να προστατεύουν τους ανήλικους από όλα τα οπτικοακουστικά και στον ψηφιακό κόσμο ακόμα και όταν υπάρχει η συναίνεση των γονέων τους. Ακόμη μπορεί να γίνει λόγος για την Απόφαση Συμβουλίου 1999/С 362/06 όπου αναφέρεται ότι τα κράτη μεταξύ τους πρέπει να συνεργάζονται ώστε να διευκολύνουν την αποτελεσματική διερεύνηση και δίωξη ποινικών αδικημάτων που αφορούν στην παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο. Σε ισχύ είναι και η Απόφαση 276/1999/ΕΚ για την έγκριση, την διάρκεια, τη χρηματοδότηση και τους στόχους προγράμματος για την προώθηση της ασφαλέστερης χρήσης του διαδικτύου. Τέλος, υπάρχει η Ανακοίνωση Επιτροπής COM/2002/0152 για τα επακόλουθα μέτρα παρακολούθησης του πολυετούς κοινοτικού προγράμματος δράσης για την προώθηση της ασφαλέστερης χρήσης του Διαδικτύου μέσω της καταπολέμησης του παράνομου και βλαβερού περιεχομένου στα παγκόσμια δίκτυα (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Ένα ακόμα ζήτημα που τίθεται σχετικά με την χρήση του διαδικτύου από τους ανήλικους είναι η πραγματοποίηση συναλλαγών με ηλεκτρονικά μέσα. Είναι γνωστό ότι οποιαδήποτε συναλλαγή με ανήλικο είναι άκυρη και μπορεί να επισύρει ποινή για τον αντισυμβαλλόμενο εφόσον το περιεχόμενό της δεν απευθύνεται σε παιδιά και εφήβους. Στην περίπτωση όμως των ηλεκτρονικών συναλλαγών δεν είναι πάντα δυνατή η εξακρίβωση των στοιχείων του καταναλωτή. Για την προστασία των προμηθευτών που δραστηριοποιούνται μέσω κάποιας ιστοσελίδας είναι απαραίτητη η αναγραφή στους όρους χρήσης της ιστοσελίδας ότι δεν επιτρέπονται οι συναλλαγές με ανήλικους και η ιστοσελίδα δεν φέρει καμία ευθύνη (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δηλαδή η συγκέντρωση και επεξεργασία ηλεκτρονικών δεδομένων αντιμετωπίστηκε από πολύ νωρίς ως ένας από τους μεγαλύτερους κινδύνους επέμβασης στην ιδιωτική και προσωπική σφαίρα. Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει νομοθεσία που ρυθμίζει τα σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων, όπως η Οδηγία 2002/58 σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και η Οδηγία 95/46 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

1.10.1 Απάτη μέσω του διαδικτύου

Από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου κατά τη χρήση του διαδικτύου είναι δυνατό να τελεστούν απάτες μέσω υπολογιστή όπου ο υπολογιστής είναι απλώς το μέσο τέλεσης της κοινής απάτης (Ποινικός Κώδικας 386) αλλά και απάτες με υπολογιστή όπου το οικονομικό όφελος ή ζημιά προκύπτει με απευθείας παρέμβαση στον υπολογιστή στο πρόγραμμα και στα δεδομένα του (Ποινικός Κώδικας 386Α). Στην Ευρωπαϊκή ένωση ισχύει η Απόφαση του Συμβουλίου 2001/413/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας που αφορούν στα μέσα πληρωμής πλην των μετρητών (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

1.10.2 Ανεπιθύμητη Ηλεκτρονική Αλληλογραφία (spamming)

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αφορά στις διαδικτυακές διαφημίσεις είναι το λεγόμενο spamming, δηλαδή η αποστολή πολυάριθμων e-mails με διαφημιστικό περιεχόμενο σε χιλιάδες καταναλωτές-χρήστες του διαδικτύου. Η τακτική αυτή απαγορεύεται από την Οδηγία 2002.58 όπου στο άρθρο 13 αναφέρεται ότι "η χρησιμοποίηση αυτόματων συστημάτων κλήσης χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση (συσκευές αυτόματων κλήσεων), τηλεομοιοτυπικών

συσκευών (φαξ) ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για σκοπούς απευθείας εμπορικής προώθησης επιτρέπεται μόνον στην περίπτωση συνδρομητών, οι οποίοι έχουν δώσει εκ των προτέρων τη συγκατάθεσή τους", καθώς και από άλλα νομοθετήματα. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλά νομοθετήματα για την προστασία των καταναλωτών αλλά αναφέρονται στα μηνύματα μέσω τηλεφώνου και φαξ κυρίως και μόνο αναλογικά στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Επομένως δεν υπάρχει σχετική προστασία του πολίτη από την ανεπιθύμητη ηλεκτρονική αλληλογραφία που σκοπό έχει τη διαφήμιση προϊόντων και υπηρεσιών (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

1.10.3 Δικαιοδοσία στο Internet

Το πρόβλημα της δικαιοδοσίας στα εγκλήματα που τελούνται στο διαδίκτυο δεν είναι απλό καθώς το διαδίκτυο λόγω της παγκοσμιότητάς του επιτρέπει στον οποιοδήποτε να εισάγει και να καταστήσει προσβάσιμη από όλα τα σημεία του πλανήτη οποιαδήποτε πληροφορία θελήσει. Για την ανεύρεση της αρμοδιότητάς του δικαστηρίου πρέπει να καθοριστεί ο τόπος τέλεσης του αδικήματος. Για τον καθορισμό του τόπου τέλεσης του αδικήματος υποστηρίζονται τέσσερις θεωρίες.

α) Αρχικά υπάρχει η θεωρία του τόπου ενέργειας, σύμφωνα με την οποία ως τόπος τέλεσης του αδικήματος θα πρέπει να θεωρηθεί ο τόπος όπου πραγματοποιήθηκε η ενέργεια που έτεινε στο άδικο αποτέλεσμα, αν η ενέργεια έλαβε χώρα σε περισσότερα από ένα κράτη, καθώς και ο τόπος όπου ολοκληρώθηκε. β) Στην συνέχεια, αναφορά μπορεί να γίνει για τη θεωρία του τόπου του αποτελέσματος, όπου ως τόπος τελέσεως του αδικήματος θεωρείται ο τόπος όπου εκδηλώθηκε το ζημιόγνοο αποτέλεσμα. γ) Η μικτή θεωρία, θεωρεί ως τόπο τέλεσης του αδικήματος τόσο τον τόπο ενέργειας όσο και τον τόπο του αποτελέσματος με δικαίωμα επιλογής του αδικηθέντος. Τέλος, δ) λόγος μπορεί να γίνει για τη θεωρία του βαρύνοντος τόπου, σύμφωνα με την οποία ο τόπος του αδικήματος εντοπίζεται στο κράτος, στο οποίο εκδηλώθηκε το έγκλημα κατά την κύρια σημασία του. Βέβαια υπάρχουν δυσκολίες στην εφαρμογή της συγκεκριμένης θεωρίας, δεδομένου ότι είναι δύσκολο να καθοριστεί ο βαρύνων τόπος για την τέλεση της διαδικτυακής αδικοπραξίας. Η κρατούσα θεωρία στην Ελλάδα και στην Ευρώπη είναι η θεωρία του βαρύνοντος τόπου (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2000-2007).

Συνοψίζοντας θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι μέσω της δυναμικής εισβολής του ηλεκτρονικού υπολογιστή και της λειτουργίας του διαδικτύου αναπτύσσονται αναρίθμητες δυνατότητες χρήσης και κατάχρησης που αφορούν την ηλεκτρονική επεξεργασία δεδομένων. Η ηλεκτρονική εγκληματικότητα συνεχώς εμπλουτίζεται με νέες εκφάνσεις και καθίσταται σαφές ότι μεμονωμένες προσπάθειες εκ μέρους του νομοθέτη ή των ιδιωτών δεν αρκούν για να δώσουν λύσεις. Για την καταπολέμηση της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας απαιτείται συνεργασία όλων των κρατών ώστε να επιτευχθεί

το σωστό αποτέλεσμα (Εκπαιδευτική Στήριξη του Προγράμματος «Δικτυωθείτε», 2007).

Το τμήμα ηλεκτρονικού εγκλήματος στην Ελλάδα διακρίνει τις κύριες μορφές εγκλημάτων που τελούνται στον κυβερνοχώρο. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ως κυβερνοεγκλήματα την παιδική πορνογραφία, το cracking και hacking, τις οικονομικές απάτες με την χρήση πιστωτικών καρτών, τη διακίνηση και πειρατεία λογισμικού, τη διακίνηση ναρκωτικών, το εμπόριο οργάνων, την αυτοκτονία και τα εγκλήματα στα chat room.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ανήλικοι-Παιδική πορνογραφία

2.1 Ανήλικοι

«Τα παιδιά είναι μόνα και αβοήθητα στην περιπλάνηση τους στο κόσμο του διαδικτύου-έναν κόσμο που έχει παγίδες όσες και οάσεις έναν κόσμο στον οποίο απροειδοποίητα το φως μετατρέπεται σε έρεβος» (Μορώνος, 2008:73).

Οι ανήλικοι είναι άνθρωποι με ξεχωριστή αναπτυσσόμενη προσωπικότητα και με ιδιαίτερες ανάγκες κυρίως ως προς τον τρόπο διαπαιδαγώγησης τους (Κουράκης, 2004:1).

Επίσης προσθέτει ότι ο ανήλικος συμπεριφέρεται με ένα συγκεκριμένο, δικό του τρόπο στις διάφορες φάσεις(στάδια)της ανάπτυξης του κα ότι σε μεγαλύτερες ηλικίες είναι έως ένα βαθμό φυσιολογικό να παραβαίνει άτυπους ή και θεσμοθετημένους κανόνες ώστε να αποκτήσει την δική του ταυτότητα (Κουράκης, 2004:11).

Ο Turkle (1984:18), ο οποίος ασχολήθηκε με την μελέτη της κοινωνικής ταυτότητας στο διαδίκτυο, αναφέρει ότι οι υπολογιστές επηρεάζουν τα παιδιά με τρεις διαφορετικούς τρόπους σε διαφορετικές ηλικίες. Πιο συγκεκριμένα, α) ο πρώτος τρόπος είναι ο μεταφυσικός, κατά τον οποίο, τα μικρά παιδιά όταν ασχολούνται με τους υπολογιστές ενδιαφέρονται για το αν τα μηχανήματα σκέφτονται, αισθάνονται, έχουν ζωή. β) Τα μεγαλύτερα παιδιά από οκτώ και άνω αν έχουν την κυριότητα του υπολογιστή παίζοντας παιχνίδια, . απλά τους αρέσει να ασχολούνται και να παίζουν με τους υπολογιστές, και δεν τους αρέσει να φιλοσοφούν. Τέλος, γ) ενδιαφέρονται για την αναζήτηση της ταυτότητάς τους και θεωρούν την ενασχόληση με τον υπολογιστή την πιο σημαντική δραστηριότητα.

Παράλληλα ο Χρηστάκης (2007:166) αναφέρει ότι η σχέση του παιδιού με τα μέσα επικοινωνίας διαφέρει σημαντικά από την αντίστοιχη σχέση των ενηλίκων και υπάρχουν δυο τρόποι κατανόησης της πραγματικότητας, η επιστημονική γνώση και η φυσική σκέψη (η κοινωνική γνώση, ο κοινός νους). Για την χρήση των μέσων επισημαίνει ότι η πληροφόρηση και η ψυχαγωγία δεν έχουν απόλυτη τιμή, δεν μπορούν να αποτιμηθούν αντικειμενικά, αλλά εγγράφονται στο νου και τον ψυχισμό του κάθε παιδιού ξεχωριστά, ως εκ τούτο απαιτείται μια κριτική στάση ως προς το περιεχόμενο των μέσων.

Ο Suler (1998) από την πλευρά του τονίζει ότι στους ανήλικους αρέσει να ταξιδεύουν στον κυβερνοχώρο, για να αισθάνονται ότι ανήκουν κάπου, για να ανακαλύψουν την ταυτότητά τους και να πειραματιστούν. Επιπλέον, για να αισθάνονται αποστασιοποιημένοι από τους γονείς τους αλλά και λόγω των ματαιώσεων που έχουν βιώσει στην κοινωνική τους ζωή. Είναι χαρακτηριστικό της ηλικίας τους να υποδύονται ρόλους και να οικοδομούν ταυτότητες στην online επικοινωνία με τους υπόλοιπους χρήστες. Η online δημιουργία σχέσεων μέσω των chat rooms έχει γίνει μέρος της κουλτούρας των νέων. Αυτό προκύπτει από έρευνες που έγιναν (Robert et al,1999,; Rosenbaum, et al, 2000)

οι οποίες δείχνουν ότι ένας μεγάλος αριθμός νέων χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για επικοινωνία με άλλους ανθρώπους(Κούρτη , 2003).

2.2 Προφίλ ανηλίκων

Στο διαδίκτυο καμία εικόνα πορνογραφικού υλικού δεν έχει δημιουργηθεί χωρίς το παιδί να πονέσει σωματικά ή ψυχολογικά. Τα θύματα της παιδικής πορνογραφίας είναι όλων των ηλικιών συμπεριλαμβανόμενων βρεφών , νηπίων και εφήβων.

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί ότι η αύξηση του πορνογραφικού υλικού προέρχεται από παιδιά που ζουν στις χώρες της Νότιας Αμερικής, εκεί όπου το μεγαλύτερο ποσοστό των οικογενειών ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας. Τα παιδιά κυρίως οι έφηβοι ή με συναίνεση της οικογένειας ή μέσω της απαγωγής παίρνουν μέρος στην βιομηχανία της πορνογραφίας και γενικά της σεξουαλικής εκμετάλλευσης(Κιούπης,2007:26).

Εύκολη λεία αποτελούν τα παιδιά των δρόμων ή τα παιδιά θύματα της ενδοοικογενειακής βίας. Σύμφωνα με ιστοσελίδα γονέων στο Καναδά 4 στα 10 παιδιά χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και 8 στα 10 συμμετέχουν στα chat rooms.Και όλα αυτά χωρίς την επίβλεψη των γονέων(Κιούπης ,2007:27).

Σύμφωνα με συνέντευξη του Σφακιανάκη, προϊστάμενο της Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος (Κιούπη,2007:143), το προφίλ των θυμάτων διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: στη πρώτη ανήκουν τα παιδιά που προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες, ή οι γονείς έχουν χωρίσει ή αδιαφορούν για τα παιδιά τους με αποτέλεσμα τα παιδιά αυτά να πέφτουν θύματα πολλαπλής εκμετάλλευσης, στην αρχή χρησιμοποιούνται από προαγωγούς ως παιδιά των φαναριών ,έπειτα σε «δουλειές του ποδαριού» και τέλος εκπορνεύονται. Στην δεύτερη περίπτωση προέρχονται από προβληματικές οικογένειες και πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης από συγγενείς, φίλους. Συνήθως οι γονείς δεν παρακολουθούν τα παιδιά τους με αποτέλεσμα ο δράστης να εκμεταλλεύεται την θέση του ,να αναπτύσσει σχέση εμπιστοσύνης με το παιδί και τέλος να έρχεται σε σεξουαλική επαφή με το παιδί , έπειτα να την καταγράφει και να την διακινεί μέσω διαδικτύου.

Επίσης σύμφωνα με έρευνα που δημοσίευσε το 2000 το Center for Missing and Exploited Children(ΗΠΑ) 1 στα 5 παιδιά, ηλικίας 10-17 ετών , σε χρονικό διάστημα ενός έτους, έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά μέσω του διαδικτύου.

Σύμφωνα με τον Κιούπη (2007:28) ,τα θύματα της παιδικής πορνογραφίας έχουν ελάχιστη έως καθόλου επαφή με τους γονείς τους, δεν έχουν αυστηρά προσδιορισμένη ώρα ύπνου, δεν ελέγχονται από πούθενά όταν σερφάρουν στο διαδίκτυο, συνήθως κανείς δεν γνωρίζει που βρίσκονται. Το προφίλ αυτών των παιδιών είναι συνήθως άτομα που προτιμούν να αποκτούν φίλους μέσα από το διαδίκτυο, δεν είναι ιδιαίτερα κοινωνικά, είναι ήσυχα και μοναχικά και έχουν την περιέργεια να ανακαλύψουν την σεξουαλικότητά τους.

Εμπιστεύονται εύκολα τους εικονικούς φίλους τους και είναι ή πολύ αντιδραστικά ή δεν έχουν καθόλου αυτοπεποίθηση.

Οι συνέπειες της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών είναι και σωματικές και ψυχολογικές. Το ίδιο το πορνογραφικό υλικό μαρτυρεί την βία και την κακοποίηση που υφίστανται τα παιδιά.

Σε σωματικό επίπεδο, τα παιδιά αναφέρουν πόνους στη περιοχή των γεννητικών οργάνων, ενώ συχνά υποφέρουν από αϋπνίες, πονοκεφάλους, απώλεια της όρεξης.

Σε ψυχολογικό επίπεδο, τα παιδιά παρουσιάζουν συναισθηματική απομόνωση, δεν εμπιστεύονται κανέναν και δεν είναι ικανά να αγαπήσουν. Έχουν έντονο άγχος, φοβίες, κατάθλιψη, μελαγχολία, εφιάλτες, νιώθουν ενοχές, αυτοτραυματίζονται και έχουν αυτοκαταστροφική συμπεριφορά (Κιούπης, 2007:29).

Αυτό που διαφοροποιεί τα θύματα της παιδικής πορνογραφίας μέσω διαδικτύου από τα άλλα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης είναι ότι το παιδί που απεικονίζεται σε μία εικόνα ή σε πορνογραφικό βίντεο θα έχει θυματοποιηθεί για πάντα, γιατί το υλικό θα βρίσκεται και θα διακινείται στο διαδίκτυο και θα είναι προσβάσιμο για όποιον θελήσει να το δει ή να το παρακολουθήσει (Κιούπης, 2007:29)

2.3 Παιδική πορνογραφία

Με τη ραγδαία εξέλιξη του διαδικτύου, έχουν ανοίξει καινούργιοι ορίζοντες στην επικοινωνία, στην ενημέρωση και στην ψυχαγωγία. Στα πλαίσια αυτής της ποικιλομορφίας, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις επιτηδίων, οι οποίοι εκμεταλλεζόμενοι την ανωνυμία που προσφέρει ο κυβερνοχώρος, εξυπηρετούν παράνομους σκοπούς. Συχνά, χρήστες του διαδικτύου έρχονται αντιμέτωποι με παράνομο περιεχόμενο ή παράνομες δραστηριότητες, όπως είναι χαρακτηριστικά, η διακίνηση παιδικής πορνογραφίας (safeline,2010).

Η πορνογραφία αποτελεί ένα εξαιρετικό διαδεδομένο είδος στις πόλεις όπου ειδικά καταστήματα πωλούν περιοδικά και τηλεταινίες που απεικονίζουν σαφείς σεξουαλικές πράξεις, ποικίλου περιεχομένου. Είναι επίσης ευρέως γνωστά τα «video stores», τα οποία ενοικιάζουν και πωλούν βιντεοταινίες με σεξουαλικά θέματα, οι οποίες υπολογίζονται ότι καλύπτουν, τουλάχιστον, το 15% των ενοικιαζόμενων ταινιών από κάθε οικογένεια. Αν και η υλική απεικόνιση της σωματικής γυμνότητας και του φύλου ενός ατόμου είναι τυπικά νόμιμα και προστατευόμενα από το Σύνταγμα, η ποινική νομοθεσία πολλών χωρών απαγορεύει την παραγωγή, την έκθεση, την διάθεση και πώληση πορνογραφικού υλικού (Δημόπουλος,2006:13).

Σύμφωνα με τον Δημόπουλο (2006:13) οι εχθροί της πορνογραφίας πιστεύουν ότι οι αισχροτήτα ταπεινώνει και εξευτελίζει τους άνδρες και τις γυναίκες που προβάλλονται στις «dirty pictures», ακόμα τους πελάτες αλλά και τους απλούς πολίτες οι οποίοι βλέπουν αυτό το αισχρο υλικό. Δεν ξεχνάει να

αποσαφηνίσει ότι χρησιμοποιώντας τη λέξη αισχροτήτα εννοεί την βαθιά προσβλητική πράξη εναντίον της ηθικότητας ή της ευπρέπειας σχεδιασμένη να διεγείρει τη σεξουαλική επιθυμία.

Ο Κιούπης (2007:5) επισημαίνει ότι η παιδική πορνογραφία δεν απασχόλησε σχεδόν καθόλου την κοινή γνώμη και την νομική σκέψη πριν από τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Είναι σπάνιο να συναντήσεις ανήλικους σε πορνογραφικό υλικό πριν το 1968, γιατί οι παραγωγοί του εν λόγω υλικού χρησιμοποιούσαν ενήλικες που έμοιαζαν με ανήλικους και μιμούνταν την αθωότητα των παιδιών». Αυτό όμως που ξεκίνησε ως απλός μιμητισμός της παιδικής αθωότητας από κάποιο σημείο και μετά δεν ικανοποιούσε πλέον τις ορέξεις των παιδόφιλων και οδήγησε στην θυματοποίηση και εκμετάλλευση των ίδιων των παιδιών. Κατά την δεκαετία του 1970 υπήρξε δραματική αύξηση των κρουσμάτων παιδικής πορνογραφίας και ιδίως στις Ηνωμένες Πολιτείες όπου αναγνωρίστηκαν ως μοντέλα σε πορνογραφικό υλικό 300.000 ανήλικοι κάτω των δεκαέξι ετών. Επίσης και στην Ευρώπη όπου περιοδικά όπως τα “Lolita”, “Children Love”, “Boys Intensive”, “Lolly pop” αλλά και ερασιτεχνικές ταινίες παιδικής πορνογραφίας έκαναν την εμφάνιση τους στην αγορά.

Στις ΗΠΑ υπολογίζεται ότι η βιομηχανία της παιδικής πορνογραφίας ξοδεύει ετησίως πάνω από 2,5 δισεκατομμύρια δολάρια για την παραγωγή του υλικού αυτού. Επίσης κάθε χρόνο πάνω από ένα εκατομμύριο παιδιά πιστεύεται ότι χρησιμοποιούνται στην πορνογραφία ή στην πορνεία, πολλά από αυτά είναι ανεξέλεγκτα ή παιδιά του δρόμου και αποτελούν εύκολη λεία για εκμετάλλευση από ενήλικες. Συνεπώς, η πορνογραφία ανηλίκων αποτελεί μάστιγα της σύγχρονης κοινωνίας παγκοσμίως και οι διαστάσεις του φαινομένου αυξάνονται με ραγδαία μορφή λόγω της ταχύτατης τεχνολογικής ανάπτυξης (Κιούπης,2007:26).

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Ευθυμίου (2009), η παιδική πορνογραφία είναι μια από τις γρηγορότερες αυξανόμενες επιχειρήσεις στο χώρο του διαδικτύου και υπολογίζεται να παράγει γύρω στα 3δισεκέρδη ετησίως. Η διαδικτυακή πορνογραφία βρίσκεται σε έξαρση, γεγονός που πρέπει να συνεκτιμηθεί με το ότι οι ανήλικοι on line δικτυοπλόοι ανέρχονται σε εκατομμύρια. (Davis, 2003:414). Ο αριθμός των ιστοσελίδων που φιλοξενούν πορνογραφικό περιεχόμενο με πρωταγωνιστές ανήλικα παιδιά, ακόμα και βρέφη, υπολογίζεται ότι σημείωσε την τελευταία πενταετία αύξηση της τάξης του 345% (4,5 εκατομμύρια sites). Ορισμένες ιστοσελίδες παιδικής πορνογραφίας έχουν ημερήσια επισκεψιμότητα περίπου 150.000, παρά το υψηλό κόστος. Μέχρι το 1997 υπήρχαν μόνο 900 πορνογραφικοί ιστοχώροι, ενώ ένα χρόνο αργότερα αυξήθηκαν σε 20.000 με 30.000 και πάνω από 75 εκατομμύρια άνθρωποι το χρόνο τα επισκέπτονται. Ο μεγαλύτερος καταναλωτής πορνογραφικού υλικού είναι τα παιδιά ηλικίας 12-17 ετών και το 90% παιδιών ηλικίας 8-16 ετών βλέπουν on line πορνογραφικό υλικό συνήθως από το σπίτι (Quinn and Forsyth, 2005, τ. 26:191-207).

Έχει υποστηριχτεί από τον Κιούπη (2007), ότι ο τζίρος της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο υπολογίζεται ότι κυμαίνεται από 200 εκατομμύρια έως 1 δισεκατομμύριο δολάρια το χρόνο. Περίπου το 20% του πορνογραφικού υλικού στο διαδίκτυο αφορά ανήλικους και σύμφωνα με το National Center for Missing and Exploited Children (ΗΠΑ,2004), μέσα σε ένα έτος παρουσιάστηκε σημαντική αύξηση της τάξεως του 39% στις αναφορές για παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο. Στο διαδίκτυο φιλοξενούνται πάνω από 1 εκατομμύριο απεικονίσεις δεκάδων χιλιάδων ανηλίκων που έχουν υποστεί σεξουαλική κακομεταχείριση και εκμετάλλευση. Σχεδόν κάθε μέρα 200 καινούργιες φωτογραφίες αναβαίνουν στο διαδίκτυο ενώ μια σελίδα με πορνογραφικό υλικό ανηλίκων δέχεται 1 εκατομμύριο επισκέψεις μέσα σε ένα μήνα. Η Αμερικάνικη Τελωνιακή Υπηρεσία «US Customs Service» (Herring,2002), εκτιμά ότι υπάρχουν περισσότερες από 100.000 παράνομες ιστοσελίδες με πορνογραφικό υλικό ανηλίκων διεθνώς.

Τέλος, η έρευνα του National Center for Missing and Exploited Children (ΗΠΑ) το 2005 αποκάλυψε ότι το 40% των υπόπτων που συνελήφθησαν για κατοχή παιδικής πορνογραφίας, είχαν κακοποιήσει σεξουαλικά ανήλικους. Επίσης το 83% αυτών που συνελήφθησαν είχαν στην κατοχή τους πορνογραφικό υλικό με ανήλικους ηλικίας 6-12 ετών, το 39% με ανήλικους ηλικίας 3-5 ετών και το 19% με ανήλικους κάτω των 3 ετών (Κιούπης, 2007).

Σήμερα, οι Νέες Τεχνολογίες και ειδικότερα το Διαδίκτυο έχουν γίνει μια από τις επικρατέστερες τεχνικές που χρησιμοποιούνται από τους παιδόφιλους, για να μοιραστούν παράνομο ψηφιακό φωτογραφικό υλικό ανηλίκων με σκοπό να δαλεάσουν τα παιδιά σε παράνομες σεξουαλικές πράξεις. Το Διαδίκτυο κάνει πιο εύκολη την προσέγγιση από τους «παραβάτες» των υποψηφίων θυμάτων τους, ενώ παράλληλα δίνει σε αυτούς απεριόριστη πρόσβαση σε μια κοινότητα ανθρώπων με τις ίδιες σεξουαλικές προτιμήσεις (Ευθυμίου, 2009).

Η παιδική πορνογραφία ορίζεται διαφορετικά από την νομοθεσία κάθε χώρας, ωστόσο σαν κοινό ορισμό έχουν ότι η παιδική πορνογραφία είναι οι αναπαραστάσεις ανηλίκων που συμμετέχουν σε σεξουαλικές πράξεις ή καταστάσεις και υποδηλώνουν σεξουαλικές δραστηριότητες. Μερικές φορές ο ορισμός περιλαμβάνει εικόνες που έχουν υποστεί επεξεργασία από ηλεκτρονικό υπολογιστή (Κιούπης, 2007:7). Είναι ευρέως γνωστό ότι η παιδική πορνογραφία είναι παράνομη και υπόκειται σε ποινικές κυρώσεις ωστόσο υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην αντιμετώπιση της παιδικής πορνογραφίας από χώρα σε χώρα. Σε ορισμένες χώρες για παράδειγμα, ακόμη και η εν γνώση κατοχή παιδικής πορνογραφίας είναι έγκλημα, όπως στην Ισπανία (Κιούπης, 2007:8).

Άτομα υπεράνω πάσης υποψίας, ακόμη και παντρεμένοι με παιδιά, εμπλέκονται στο κερδοφόρο «εμπόριο» φωτογραφιών με γυμνά παιδιά. Οκτώ στους δέκα κατηγορούμενους υποστηρίζουν ότι το κάνουν από το πάθος που έχουν για το γυμνό παιδικό κορμί. Ωστόσο δεν είναι λίγοι και εκείνοι που έχουν ως αποκλειστικό σκοπό την κερδοσκοπία, αδιαφορώντας για το περιεχόμενο των αρχείων ή αν πρόκειται για μικρά παιδιά. Το ποσό που αγγίζει ο τζίρος από

την παράνομη δραστηριότητα αποτελεί δέλεαρ για παιδόφιλους αλλά και επιχειρηματίες που διαθέτουν έναντι τιμήματος τους αποθηκευτικούς χώρους που διαθέτουν για να αναπτυχθούν οι ιστοσελίδες με την παιδική πορνογραφία. Βίντεο και φωτογραφίες με γυμνά παιδικά κορμιά κάνουν τον γύρο του κόσμου μέσω του διαδικτύου, πολλά από αυτά τα αρχεία δεν αποκλείεται να έχουν φωτογραφηθεί ή βιντεοσκοπηθεί στη χώρα μας (Τσιγκρής, 2005).

Η πορνογραφία ανηλίκων συνιστά μία μορφή οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, που στρέφεται με βάνανσο τρόπο ενάντια στην ατομική τους αξιοπρέπεια και τραυματίζει την εξέλιξή τους. Το άρθρο 348 Α του ελληνικού Ποινικού Κώδικα, όπως τροποποιήθηκε πρόσφατα με το Ν. 3625/2007, δίνει τον ακόλουθο ορισμό: «Υλικό παιδικής πορνογραφίας συνιστά η αναπαράσταση ή η πραγματική ή εικονική αποτύπωση σε ηλεκτρονικό ή άλλο υλικό φορέα του σώματος ή μέρους του σώματος ανηλίκου, κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετήσια διέγερση, καθώς και πραγματικής ή εικονικής ασελγούς πράξης που διενεργείται από ή με ανήλικο» (ΦΕΚ 290 Α/24012-2007,Π.Κ.,Π.Δ.Κ). Αξιοσημείωτο είναι, πάντως, ότι οι νομικοί ορισμοί που δίδονται από τις επιμέρους εθνικές νομοθεσίες για την παιδική πορνογραφία διαφοροποιούνται μεταξύ τους σε σημαντικό βαθμό σύμφωνα με τον Πανάγο (2008). Σε γενικές γραμμές, όμως, φαίνεται να συγκλίνουν, οι περισσότερες τουλάχιστον απόψεις, στην ευρεία παραδοχή ότι παιδική πορνογραφία αποτελεί οποιαδήποτε αναφορά γενετήσιας δραστηριότητας που αναμειγνύει ένα πρόσωπο προεφηβικής ηλικίας ή εφηβικής ηλικίας (Πανάγος, 2008.).

Κατά το ελληνικό δίκαιο, όποιος με πρόθεση παράγει, διανέμει, δημοσιεύει, επιδεικνύει, εισάγει στην Επικράτεια ή εξάγει από αυτήν, μεταφέρει, προσφέρει, πωλεί ή με άλλον τρόπο διαθέτει, αγοράζει, προμηθεύεται, αποκτά ή κατέχει υλικό παιδικής πορνογραφίας ή διαδίδει ή μεταδίδει πληροφορίες σχετικά με την τέλεση των παραπάνω πράξεων, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ. Επίσης, όποιος με πρόθεση παράγει, προσφέρει, πωλεί ή με οποιονδήποτε τρόπο διαθέτει, διανέμει, διαβιβάζει, αγοράζει, προμηθεύεται ή κατέχει υλικό παιδικής πορνογραφίας ή διαδίδει πληροφορίες σχετικά με την τέλεση των παραπάνω πράξεων δια συστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή με τη χρήση διαδικτύου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων ευρώ (Πανάγος, 2008).

Σύμφωνα με την σύμβαση για τα Διαδικτυακά Εγκλήματα του Συμβουλίου της Ευρώπης η παιδική πορνογραφία έχει τις εξής μορφές:

- 1.Ένας ανήλικος που συμμετέχει σε σεξουαλική δραστηριότητα
- 2.Ένα άτομο που συμμετέχει σε σεξουαλική δραστηριότητα προσποιούμενο ότι είναι ανήλικος
- 3.Ρεαλιστικές εικόνες που αναπαριστούν έναν ανήλικα να συμμετέχει σε σεξουαλικές δραστηριότητες (safernet, 2010).

Σύμφωνα με στοιχεία που έχουν προκύψει από τις εξιχνιάσεις υποθέσεων σε όλον τον κόσμο, οι παιδόφιλοι προσεγγίζουν για να ικανοποιήσουν το πάθος τους συνήθως παιδιά και εφήβους από 12 ως 17 ετών. Παράλληλα οι διαχειριστές ιστοσελίδων με υλικό παιδικής πορνογραφίας χρησιμοποιούν ονομασίες ηρώων κινουμένων σχεδίων για να παραπλανούν τους επισκέπτες και να εισέρχονται στα site τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι παιδιά ηλικίας από 7 ως 17 ετών απάντησαν σε ποσοστό 29% σε σχετικές έρευνες ότι θα ανέφεραν σε δωμάτια επικοινωνίας (chat rooms) τη διεύθυνση του σπιτιού τους, ενώ σε ποσοστό 14% απάντησαν ότι θα έδιναν χωρίς ενδοιασμούς σε ιστοσελίδες τη διεύθυνση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τους (Τσιγκρής, 2005).

Σε ότι αφορά την Ελλάδα, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του τμήματος δίωξης ηλεκτρονικού εγκλήματος της ασφάλειας Αττικής, από τις αρχές του 2004 μέχρι τον Οκτώβριο του 2005 εξιχνιάστηκαν 48 υποθέσεις διακίνησης υλικού παιδικής πορνογραφίας, συνελήφθησαν 68 άτομα, ενώ κατηγορήθηκαν συνολικά 90. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Σφακιανάκης (2008), «η συγκεκριμένη μορφή εγκληματικότητας συνεχώς φουντώνει, παρουσιάζονται συνεχώς νέες υποθέσεις, ιστοσελίδες ξεφυτρώνουν από παντού. Στο παρελθόν θα θεωρούσαμε πολύ σημαντικό να βγάλουμε δύο-τρεις τέτοιες υποθέσεις μέσα σε μια χρονιά και τώρα απαριθμούμε δεκάδες». Επιχειρώντας μια προσέγγιση σε επίπεδο στατιστικής, ο Σφακιανάκης αναφέρει ότι σύμφωνα με μια καταγραφή που έχει γίνει, οι ιστοσελίδες με ανάλογο περιεχόμενο αυξάνονται από το 2001 και έπειτα κατά 150% ανά έτος (Πανάγος, 2008).

Έχει χαρακτηριστεί «παράδοξο» το πώς μια από τις μεγαλύτερες επιτεύξεις του περασμένου αιώνα, το διαδίκτυο, από δημοκρατικό «forum=ελεύθερης ανταλλαγής απόψεων» κατέστη φορέας σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και παιδοφιλίας (Πανάγος, 2008). Είναι, όμως, αναγκαία η επισήμανση ότι η δημιουργία του διαδικτύου δε συνιστά σε καμία περίπτωση το μόνο λόγο της ύπαρξης του φαινομένου της παιδικής πορνογραφίας. Επιπρόσθετα, άξιο αναφοράς είναι ότι η πορνογραφία ανηλικών συνιστά εγκληματική δραστηριότητα σήμερα που εντάσσεται στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος και ειδικότερα με αυτή ασχολούνται κυκλώματα που είτε την έχουν ως αποκλειστικό τομέα της δραστηριότητάς τους είτε ασχολούνται γενικά με το human trafficking (Πανάγος, 2008).

2.4 Εικονική πορνογραφία

Το φαινόμενο της παιδικής πορνογραφίας υπήρχε πολύ πριν την εμφάνιση των υπολογιστών και του διαδικτύου. Ο κυβερνοχώρος φαίνεται να εξελίσσεται ως το κυρίαρχο μέσο για την διανομή πορνογραφικού υλικού. Με τις δυνατότητες της τεχνολογίας μπορεί να κατασκευαστεί μια εικόνα παιδικής πορνογραφίας (pseudo-photographs) χωρίς την πραγματική συμμετοχή παιδιών στη σεξουαλική δραστηριότητα που απεικονίζεται (Kleinmans, 2004:17).

Ο Taylor (2002), ταξινομεί τις ψευδοφωτογραφίες παιδικής πορνογραφίας που εμφανίζονται στο διαδίκτυο σε τρεις κατηγορίες. Πιο συγκεκριμένα, σε ψηφιακά τροποποιημένες σεξουαλικές εικόνες σωμάτων, για παράδειγμα, ένα παιδί το οποίο φοράει μαγιό και το μαγιό με ψηφιακό τρόπο αφαιρείται, σε χωριστές φωτογραφίες οι οποίες μοντάρονται σε μια φωτογραφία και σε μοντάζ διαφόρων φωτογραφιών με σεξουαλικό περιεχόμενο. Το διαδίκτυο προσφέρει τις κοινωνικές, ατομικές, και τεχνολογικές συνθήκες για να αναπτυχθεί και να διαδοθεί η παιδική πορνογραφία διεθνώς. Οι on-line κοινότητες που δημιουργούνται στο διαδίκτυο από τους παιδόφιλους, εμφανίζουν την δυναμική της ομάδας που εκδηλώνεται από καταστάσεις «κοινωνικού γοήτρου» και «επιδεξιότητας». Ο παιδόφιλος με αυτόν τον τρόπο αυτονομιοποιείται και χρησιμοποιεί την παιδική πορνογραφία ως μέσο συναλλαγής, προσπαθώντας με τις συλλογές που έχει να διατηρήσει την κοινωνική του θέση μέσα σε αυτή την κοινότητα (Κιούπης, 2007:14).

Επίσης, για τον παιδόφιλο είναι πολύ σημαντικό το ότι ανήκει σε μια εικονική κοινότητα. Οι εικονικές κοινωνικές επαφές των παιδόφιλων αυξάνονται σε σχέση με τον αριθμό των κοινωνικών τους επαφών. Επίσης αυξάνεται και η αυτοπεποίθησή τους γιατί καταφέρνουν να έχουν πιο πολλούς φίλους με κοινά ενδιαφέροντα και αποκτούν το αίσθημα της δέσμευσης στην κοινότητα της οποίας είναι μέλη. Αποκτούν κοινωνικό κύρος μέσα στην ομάδα στην οποία ανήκουν και νιώθουν ασφάλεια. Αποτέλεσμα είναι να αναπτύσσεται ένα δίκτυο αλληλοϋποστήριξης και αλληλοκάλυψης μεταξύ των μελών αυτής της κοινότητας (Κιούπης, 2007:14).

Ακόμα ο παιδόφιλος στο διαδίκτυο βρίσκει ένα χώρο που μπορεί να εκφράσει τις προσωπικές του σεξουαλικές φαντασιώσεις και μάλιστα να τις ανταλλάξει με άλλους που επικοινωνεί. Ο όγκος του πορνογραφικού υλικού είναι τόσος ώστε μπορεί να εξελιχθεί η παιδοφιλία σε εξάρτηση και αυτοσκοπό. Ο εικονικός κόσμος είναι ο μόνος χώρος που μπορεί και βρίσκει νόμιμη θέση αυτή η σεξουαλική παρέκκλιση σε αντίθεση με τον πραγματικό που την βάζει στο περιθώριο (Κιούπης, 2007:15).

Επίσης η εικονική πραγματικότητα είναι αυτή που δίνει την δυνατότητα στον παιδόφιλο να διατηρεί την ανωνυμία του, αν αλλάζει ταυτότητα και να υποδύεται διάφορους ρόλους. Η ανωνυμία ακόμα μπορεί να οδηγήσει στην απώλεια κοινωνικών αναστολών και περιορισμών όσο αφορά και τον δράστη και το θύμα. Η εικονική πορνογραφία είναι αυτή που επιτρέπει στον παιδόφιλο εκτός από την προσβασιμότητα σε παιδικό πορνογραφικό υλικό να συμμετέχει σε ζωντανές συζητήσεις με τα παιδιά, να αποκτά περισσότερες προσωπικές πληροφορίες ή και την απευθείας πρόσβαση στον προσωπικό τους υπολογιστή και τα δεδομένα, κανονίζοντας ραντεβού μαζί τους off-line (Γιωτάκος-Πρεκατέ, 2006:318). Όσο πιο καινούργια είναι η τεχνολογία τόσο καλύτερες σεξουαλικές εμπειρίες θα έχουν οι παιδόφιλοι μέσω της εικονικής πραγματικότητας. Έτσι, όσο αυξάνεται η αυτοεπιβεβαίωση και κυριαρχία των παιδόφιλων στο διαδίκτυο

τόσο πιο έντονη είναι η αίσθηση εξουσίας και ελέγχου απέναντι στα παιδιά (Κιούπης, 2007).

Η ασφάλεια που προσφέρει είναι τέτοια ώστε οι παιδόφιλοι μπορούν να κρύβουν τεράστιες συλλογές πορνογραφικού υλικού, που απέκτησαν από το διαδίκτυο, σε μικροσκοπικές ηλεκτρονικές συσκευές. Η διακίνηση αυτού του υλικού δεν μπορεί εύκολα να αστυνομευθεί και να ελεγχθεί. Το διαδίκτυο είναι αυτό που διευκολύνει τους παιδόφιλους και τους συλλέκτες της παιδικής εικονικής πορνογραφίας να γίνονται αντιληπτοί. Μέσω συνδέσμων (links), το διαδίκτυο παρέχει πρόσβαση σε πολλές σελίδες ανάλογου περιεχομένου, οι οποίες έχουν τέτοιο όγκο πορνογραφικού υλικού που ο παιδόφιλος περνάει πολλές ώρες στο διαδίκτυο με αποτέλεσμα να ξεπερνάει τα όρια και να οδηγείται πλέον στην εξάρτηση από την εικονική πορνογραφία (Κιούπης 2007:16).

Το διαδίκτυο προσφέρει στους δράστες την δυνατότητα να επικοινωνούν για μεγάλο χρονικό διάστημα με τα παιδιά χωρίς να έχουν καταλάβει κάτι οι γονείς τους. Κερδίζοντας την εμπιστοσύνη του παιδιού, οι πιθανότητες να ενημερώσει το παιδί τους γονείς του για την διαδικτυακή σχέση που έχει δημιουργήσει είναι μηδαμινές (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:319).

Σύμφωνα με τους Γιωτάκος και Πρεκατέ, (2006:319) η βιβλιογραφία ορίζει τον δράστη ως σεξουαλικό κυνηγό «sexual predator». Αυτός είναι που επωφελείται από ένα ή περισσότερα θύματα για να ικανοποιήσει τις σεξουαλικές του φαντασιώσεις και εμπεριέχει στις πρακτικές του το στοιχείο του σχεδιασμού. Ο όρος σεξουαλικός κυνηγός, περιλαμβάνει τις έννοιες του συνειδητού σχεδιασμού και της προετοιμασίας.

Θεωρητικά πλήθος παιδιών και εφήβων θα μπορούσαν να επισκέπτονται αυτές τις σελίδες για αρκετούς λόγους, όπως: τα παιδιά μπορούν αποκτήσουν πορνογραφικό υλικό ήσυχα και εύκολα στο σπίτι τους χωρίς να χρειάζονται να πάνε σε κάποιο βιβλιοπωλείο ή video club. Ακόμα μπορούν να κατεβάσουν από το διαδίκτυο το υλικό που τους «ερεθίζει» χωρίς να αγοράσουν περιοδικό ή να παρακολουθήσουν βιντεοταινία. Τέλος μπορούν να εξερευνήσουν το σεξ χωρίς τον κίνδυνο να γελοιοποιηθούν δημοσίως ή να κολλήσουν μεταδοτικές ασθένειες. Όμως οι πραγματικοί επισκέπτες των πορνογραφικών ιστοσελίδων δεν είναι τα παιδιά αλλά άντρες άνω των τριάντα ετών και όχι έφηβοι (Thio, 2007:572).

Οι έφηβοι είναι λιγότερο επιρρεπείς στη θέαση πορνογραφικού υλικού γιατί δεν πιστεύουν ότι αυτό είναι κάτι σημαντικό για αυτούς, ούτως ή άλλως μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον κορεσμένο από πορνογραφικό υλικό. Σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους άντρες, οι οποίοι μεγάλωσαν σε ένα σχετικά στερημένο από πορνογραφικά ερεθίσματα περιβάλλον, για αυτό έχουν πιο ενδιαφέρον για αυτούς οι πορνογραφικές σελίδες του διαδικτύου (Thio, 2007:573).

2.5 Modus operandi

Το διαδίκτυο προσφέρει μεγάλη ποικιλία στη διακίνηση παράνομου υλικού παιδικής πορνογραφίας. Μοναδικός σκοπός είναι να ικανοποιήσει τις προσωπικές ανάγκες των δραστών και την παραγωγή του κέρδους. Η διαδικασία που ακολουθεί ένας παραγωγός κα διανομέας τέτοιου υλικού είναι η ακόλουθη: παραγωγή-διακίνηση και μεταφόρτωση-κατέβασμα (downloading) του υλικού (Δημόπουλος, 2006:20).

2.5.1 Παραγωγή

Παραγωγή σημαίνει η δημιουργία παιδικού πορνογραφικού υλικού (εικόνες και αναπαραστάσεις). Οι πορνογραφικές εικόνες παράγονται από επαγγελματίες που απεικονίζουν την σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού κυρίως από Χώρες του Τρίτου Κόσμου. Επίσης από ερασιτέχνες που καταγράφουν τις σεξουαλικές επαφές με τα παιδιά ή σε ταινίες ή σε φωτογραφικές απεικονίσεις με την χρήση ψηφιακών ηλεκτρονικών μέσων όπως φωτογραφικές μηχανές, κάμερες, συνδεδεμένες με έναν Η/Υ. Έτσι το υλικό αναρτάτε γρήγορα και εύκολα στο διαδίκτυο. Υπάρχουν προγράμματα υπολογιστών στο διαδίκτυο, όπως το Photoshop, τα οποία επιτρέπουν την χρήση σε οποιονδήποτε χρήστη του διαδικτύου να συνθέσει νέες μορφοποιημένες εικόνες και ψευδοφωτογραφίες από είδη υπάρχον φωτογραφικό υλικό που μπορεί να υπάρχει. Επίσης εικόνες απογύμνωσης και αυνανισμού ανηλικού την ώρα που βρίσκετε σε συνομιλία με παιδόφιλο σε διαδικτυακά δωμάτια επικοινωνίας, τις οποίες καταγράφει ο παιδόφιλος με ψηφιακή κάμερα τις αποθηκεύει στον Η/Υ και τις αναρτά σε διάφορες ιστοσελίδες τέτοιου περιεχομένου. Ακόμα αγαπημένο μέσο ανάρτησης φωτογραφιών ή video παιδικού πορνογραφικού υλικού είναι μέσω των κινητών τηλεφώνων, του οποίου το υλικό μεταφέρεται στον υπολογιστή μέσω υπέρυθρων ακτινών και Bluetooth. Πολλές φωτογραφίες μαθητών και μαθητριών σε αποδυτήρια, τουαλέτες ή γυμναστήρια των σχολίων τους ή ερωτικές συνευρέσεις ανηλικών με ενήλικες αναρτώνται στο διαδίκτυο εύκολα και γρήγορα (Δημόπουλος, 2006:20).

2.5.2 Διακίνηση

Διακίνηση πορνογραφικού υλικού σημαίνει ανάρτηση στο διαδίκτυο και διανομή του πορνογραφικού υλικού. Οι εικόνες, τα video της παιδικής πορνογραφίας αναρτώνται σε ιστοσελίδες (websites) διακινούνται μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail), των άμεσων ηλεκτρονικών μηνυμάτων (messengers), των ομάδων συζήτησης (newsgroups), μέσω δωματίων ανοικτής επικοινωνίας (chat rooms) και τέλος με δίκτυα αμοιβαίας ανταλλαγής φακέλων (peer-to-peer-P2P-networks). Τα άτομα που διακινούν αυτό το υλικό μπορεί να

είναι χρήστες, οργανωμένες ομάδες παιδόφιλων ή ομάδες οργανωμένου εγκλήματος (Δημόπουλος, 2006:21).

2.5.3 Ιστοσελίδες (sites)

Μέσω των κυβερνοφυλών (portals), οι πιο διαδεδομένες είναι το Google και το Yahoo, μπορεί οποιοσδήποτε δίνοντας την λέξη πορνογραφία ανηλίκων να κατεβάσει έναν τεράστιο αριθμό ιστοσελίδων με υλικό παιδικής πορνογραφίας εύκολα και δωρεάν. Βέβαια υπάρχουν και διαδικτυακοί τόποι, που για να τους επισκεφτεί κάποιος χρειάζεται χρηματική συνδρομή γιατί αυτές οι ιστοσελίδες εκτός του ότι διασφαλίζουν ανωνυμία και προστασία των χρηστών, έχουν και ένα πλούσιο υλικό από ταινίες και φωτογραφίες παιδικού πορνογραφικού υλικού. Επίσης υπάρχουν και sites τα οποία επιτρέπουν σε χρήστες να επισκεφθούν τις σελίδες τους μόνο αν έχουν να προσθέσουν υλικό νέο στο ήδη υπάρχον υλικό παιδικής πορνογραφίας της σελίδας αυτής (Αγγελής, 2001:1295).

2.5.4 Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail)

Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο είναι η πιο παλιά και συνηθισμένη μέθοδος αποστολής και παραλαβής αρχείων και φακέλων διάφορων μεγεθών και μορφής. Η μεγάλη χωρητικότητα και η δυνατότητα αποθήκευσης των ειδικών εισερχόμενων φακέλων και η δυνατότητα αποστολής αρχείων σε μεγάλο αριθμό χρηστών, επιτρέπει στους παιδόφιλους αποστολή, ανταλλαγή, παραλαβή και διατήρηση αρχείων μεγάλου μήκους ταινιών κα φωτογραφιών με παιδικό πορνογραφικό υλικό. Τέλος για να μην γίνονται αντιληπτοί αποστέλλουν ηλεκτρονικά μηνύματα κρυπτογραφημένα, δεδομένα που έχουν μετατραπεί με χρήση κωδικών ώστε να μπορούν να διαβαστούν μόνο από τον συγκεκριμένο παραλήπτη με την χρήση ενός κλειδιού (Αγγελής, 2001 :1295).

2.5.5 Άμεσα μηνύματα (instant messages)

Με τα άμεσα μηνύματα δύο ή παραπάνω χρήστες μπορούν να στέλνουν ή να λαμβάνουν μηνύματα σε πραγματικό χρόνο, επίσης έχουν τη δυνατότητα να ανταλλάσσουν φακέλους και αρχεία με την χρήση της ψηφιακής κάμερας. Επιπλέον τα προγράμματα αυτά είναι χρήσιμα για να επικοινωνούν οι παιδόφιλοι με τα υποψήφια θύματα τους στη ανταλλαγή και χρήση εικόνων και video με παιδικό πορνογραφικό υλικό. Αυτά τα προγράμματα είναι το MSN messenger, το Yahoo messenger και άλλα (Δημόπουλος, 2006:20).

2.5.6 Ομάδες συζήτησης (new groups, e-groups)

Τα new groups και τα e-group είναι υπηρεσίες, οι οποίες προσφέρουν την δυνατότητα καταχώρησης και ανάγνωσης σε ανοιχτά forum στο διαδίκτυο με τη μορφή θεματικών ενοτήτων. Κάποιες γνωστές είναι η abrep+ ή η erotica pre-teen group (Δημόπουλος Χ.2006, σελ.20). Η οργάνωση των αγγελιών αυτών και μηνυμάτων γίνεται ανάλογα με το θέμα και κάθε χρήστης μπορεί να γίνει συνδρομητής σε όποια κατηγορία επιθυμεί. Τις υπηρεσίες αυτές τις χρησιμοποιούν κυρίως οι δράστες της παιδικής πορνογραφίας για να επικοινωνήσουν, να ανταλλάξουν συμβουλές και εμπειρίες και να διακινήσουν πορνογραφικό υλικό. Κάθε άρθρο ή μήνυμα που στέλνεται σε ένα χρήστη αυτομάτως το λαμβάνουν και οι άλλοι χρήστες του ίδιου group και μετά την πάροδο λίγων ημερών διαγράφεται αυτόματα από κάθε υπολογιστή. Οι ομάδες συζήτησης της παιδικής πορνογραφίας για να μην γίνουν αντιληπτοί χρησιμοποιούν παραπλανητικά ονόματα όπως Wonderland Club, Candyman, Blue orchid (Δημόπουλος 2006:20).

Οι λειτουργίες αυτών των ομάδων διακόπτονται άμεσα όταν γίνουν αντιληπτοί από τους διανομείς (server) και επαναλειτουργούν με νέο όνομα ώστε να συνεχίσουν το «έργο» τους.

2.5.7 Τα Bulletin Board Systems (BBS).

Πρόκειται για συστήματα δελτιοποίησης που χρησιμοποιούνται νόμιμα για φιλοξενία συζητήσεων και παρέχουν συμβουλές σε εκείνους που αναζητούν παιδική πορνογραφία. Αυτά τα συστήματα όμως μπορεί να παρακολουθούνται από ένα σύστημα διαχειριστών για τον αποκλεισμό των κίβδηλων ή άσχετων ταχυδρομείων. π.χ. από διωκτικό φορέα(Δημόπουλος, 2006 :21).

2.5.8 Δωμάτια ανοικτής επικοινωνίας (chat rooms)

Τα chat rooms είναι το μέσο επικοινωνίας που προτιμούν παιδιά αλλά και ενήλικοι γιατί μπορούν να συζητάνε σε πραγματικό χρόνο με περισσότερους αλλά και με άγνωστους χρήστες. Τα δωμάτια ανοικτής επικοινωνίας φέρνουν σε επαφή ανθρώπους με κοινά ενδιαφέροντα, όπως τους παιδόφιλους, οι οποίοι συνομιλούν, διακηρύσσουν τον τρόπο ζωής τους, αλληλοδικαιώνονται για τις επιλογές τους και διακινούν σε πραγματικό χρόνο και δωρεάν υλικό παιδικής πορνογραφίας. Επίσης τα chat rooms χρησιμεύουν ως μέσο γνωριμίας μεταξύ των παιδιών και των παιδόφιλων ή παραγωγών του υλικού παιδικής πορνογραφίας (Δημόπουλος, 2006 :21).

2.5.9 Δίκτυα αμοιβαίας ανταλλαγής αρχείων (peer to peer networks)

Τα δίκτυα αμοιβαίας ανταλλαγής αρχείων, όπως είναι το Napster, τα E-Mule, το Gnutella, Bearshare, Kazaa κλπ, παρέχουν στους χρήστες, μέσω ειδικού προγράμματος, να αναζητήσουν με λέξεις-κλειδιά τα αρχεία άλλων χρηστών και να κατεβάσουν (download), όποιο αρχείο επιθυμούν. Επιπρόσθετα

μπορούν να συνομιλήσουν με τον χρήστη του αρχείου που θέλουν να κατεβάσουν μέσω του προγράμματος άμεσης συνομιλίας (instant messenger program). Όταν όμως κάποιος χρήστης κατεβάζει αρχείο οφείλει και ο ίδιος να έχει αρχεία προς διανομή στο κοινό φάκελο(shared folder). Τα προγράμματα αυτά χρησιμοποιούνται από τους χρήστες για να κατεβάσουν μουσική mp3 αλλά και κινηματογραφικές ή τηλεοπτικές ταινίες αλλά και εικόνες. Οι παιδόφιλοι είναι χρήστες αυτών των προγραμμάτων και χρησιμοποιώντας μία λέξη κλειδί κατεβάζουν αρχεία με παιδικό πορνογραφικό υλικό, ταινίες ή εικόνες (Feather,1999).

2.5.10 Κατέβασμα (downloading)

Η πρόσβαση σε πορνογραφικό υλικό μέσω διαδικτύου. Τις εικόνες και τα βίντεο που κατεβάζουν οι χρήστες είτε απλά προβάλλονται στην οθόνη του υπολογιστή τους είτε τα αποθηκεύουν σε σκληρό δίσκο ή άλλο αποσπώμενο τμήμα του υπολογιστή. Υπάρχουν περιπτώσεις που μπορεί ένας χρήστης να κατεβάσει υλικό παιδικής πορνογραφίας ακούσια μέσω ανεπιθύμητων διαφημιστικών μηνυμάτων (spam advertising), τα οποία λαμβάνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο μέσω άλλης ιστοσελίδας (pop-up link) ή με την ακούσια παραπομπή του χρήστη σε ιστοσελίδα με πορνογραφικό υλικό, δίνοντας μια λέξη κλειδί η οποία μπορεί να μην έχει καμία σχέση με την παιδική πορνογραφία. Στις περισσότερες περιπτώσεις όμως το κατέβασμα του υλικού αυτού γίνεται από χρήστες, οι οποίοι ενδιαφέρονται να δουν εικόνες ή ταινίες με παιδικό πορνογραφικό υλικό και συμμετέχουν σε ομάδες ή πληρώνουν για να κατεβάσουν αυτό το υλικό. Συνήθως δεν είναι εύκολα προσβάσιμο το υλικό αυτό αλλά είναι προσβάσιμο μέσα από τις ομάδες συζήτησης και τα δωμάτια ανοιχτής επικοινωνίας που αναφέραμε παραπάνω (Αγγελής ,2001).

2.6 Η έκθεση των παιδιών σε πορνογραφικό υλικό

Υπάρχει μια ισχυρή εντύπωση, ότι το διαδίκτυο έχει γίνει ένας ισχυρός παράγων στην εξέλιξη των παιδοφιλικών κυκλωμάτων παγκοσμίως. Πολλές πρόσφατες καταδίκες στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και στο Ηνωμένο Βασίλειο απέδειξαν, ότι το διαδίκτυο χρησιμοποιείται ευρέως από τα μέλη τέτοιων κυκλωμάτων, τόσο για να την ανταλλαγή εμπειριών όσο και για την διακίνηση φωτογραφιών παιδικής πορνογραφίας. Η διάδοση της παιδικής πορνογραφίας προκαλεί μεγάλη ανησυχία στους διεθνείς φορείς που ασχολούνται με την προστασία των ανηλίκων. Ανεξάρτητα από τους τρόπους που χρησιμοποιούνται για την διακίνηση φωτογραφιών παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο, το πρόβλημα εξακολουθεί να είναι σοβαρό στη δυτική Ευρώπη, όπου αποκαλύφθηκαν σημαντικά κυκλώματα παιδικής πορνογραφίας στη Δανία, την Ισπανία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ολλανδία, τη Σουηδία και το

Ηνωμένο Βασίλειο. Τα συγκεκριμένα δίκτυα χρησιμοποιούν εξελιγμένες τεχνολογίες τηλεπικοινωνιών, κάνοντας χρήση κρυπτογράφησης και κωδικών ονομασιών, γίνεται συνεχώς δυσκολότερη η ανακάλυψή τους από τις αρχές (saferinternet.2010).

Είναι πολύ εύκολο να ανεβάσει κάποιος φωτογραφικό υλικό στο διαδίκτυο. Πρώτα από όλα «σκανάρει» την φωτογραφία, έπειτα την αποθηκεύει σε ένα αρχείο και μετά την στέλνει μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή την δημοσιεύει σε ιστοσελίδα ή την στέλνει μέσω κινητού τηλεφώνου. Από εκείνη την στιγμή και μετά το παιδί στιγματίζεται για όλη του την ζωή. Είναι επομένως αρκετά πιθανό «σερφάροντας» στο διαδίκτυο να συναντήσει κανείς παιδική πορνογραφία (Δημόπουλος, 2006:13).

Τα θύματα της παιδικής πορνογραφίας ολοένα είναι και πιο νέα σε ηλικία, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι παραβάτες χρειάζονται όλο και πιο συχνά τις εικόνες των όλο και πιο μικρών παιδιών προκειμένου να επιτευχθεί η σεξουαλική ικανοποίηση. Επίσης τα μικρά παιδιά κακοποιούνται και εκμεταλλεύονται από κάποιο άτομο που τα ίδια εμπιστεύονται, όπως ένα συγγενικό φίλο της οικογένειας και επομένως δεν λένε σε κανέναν τι συνέβη. Τέλος, τα μικρά παιδιά που δεν μιλούν ακόμα είναι κυριολεκτικά ανίκανα να πουν σε οποιονδήποτε για την κακοποίηση τους (Δημόπουλος, 2006:14).

Σύμφωνα με τον Δημόπουλο (2006:13) πολλές από τις «hard-core» εικόνες που βρίσκονται στις ιδιωτικές συλλογές αποτελούν προϊόν εργασίας πορνογραφικών ομάδων ενηλίκων, οι οποίες έχουν εργαστεί από κοινού για την εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής των παιδιών και εφήβων. Η Wolber-Burgess μελέτησε 55 σκηνές παιδικής πορνογραφίας και βρήκε μια τυπική σκηνή η οποία περιλάμβανε τρία έως έντεκα παιδιά ,αγόρια, μερικά από τα οποία ήταν παιδιά ηλικίας νηπιαγωγείου. Οι ενήλικες που έλεγχαν την σκηνή χρησιμοποιούσαν τη σχέση εμπιστοσύνης την οποία ανέπτυσσαν με τα παιδιά, τα οποία τα εκμεταλλεύονταν με υλικές και ψυχολογικές ανταμοιβές. Σαν σκηνές υπάρχουν οι «Solo sex» αναμειγνύονται τα παιδιά με έναν ενήλικα, ο οποίος κατέχει θέση εμπιστοσύνης όπως δάσκαλος, σύμβουλος ή Boy Scout leader, στόχος του να στρατολογεί τα παιδιά στη σεξουαλική δραστηριότητα. Οι σκηνές Μετάβασης (Transition) είναι αυτοσχεδιάζουσες ομάδες, που αναμειγνύονται προχείρως για να πωλήσουν, να εμπορευθούν τις σεξουαλικές φωτογραφικές απεικονίσεις. Οι σκηνές-συνδικάτα, αποτελούν δομημένες οργανώσεις που στρατολογούν παιδιά και δημιουργούν εκτεταμένα δίκτυα πελατών οι οποίοι επιθυμούν την προσφορά σεξουαλικών υπηρεσιών.

Τα παιδιά ντρέπονται ή φοβούνται να πουν τι τους συνέβη ο θύτης και το θύμα μπορεί να προέρχονται από διαφορετικές χώρες(σεξουαλικός τουρισμός) οι νομοθεσίες των χωρών διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους και το διαδίκτυο καθιστά εύκολη την προσέγγιση των παιδιών. Στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι η εκμετάλλευση ανηλίκων(επαιτεία, πορνεία) καθοδηγείται και συντονίζεται σε μεγάλο βαθμό από το οργανωμένο έγκλημα (Παπαθεωδόρου, 2002 :171).

2.7 Στατιστικά στοιχεία για την παιδική πορνογραφία

Με έρευνα του National Center for Missing and Exploited Children (2005), το 40% των υπόπτων που συνελήφθησαν για κατοχή παιδικής πορνογραφίας αποδείχθηκε, ότι είχε κακοποιήσει σεξουαλικά ανηλίκους. Η ίδια έρευνα αποκάλυψε ότι 83% αυτών που συνελήφθησαν είχαν στην κατοχή τους πορνογραφικό υλικό με ανήλικους ηλικίας 6-12 ετών, το 39% με ανηλίκους 3-5 ετών και το 19% με ανηλίκους κάτω των 3 ετών. Από το 2000-2001 ο αριθμός του πορνογραφικού υλικού έχει αυξηθεί και οι αστυνομικές αρχές βρίσκουν συνέχεια νέο υλικό. Η Interpol αναφέρει, ότι συνεχώς ανακαλύπτουν περισσότερα παιδιά για σεξουαλική παρενόχληση και συμμετοχή και μάλιστα αρκετές φορές νηπίων, όμως πολύ λίγα από αυτά έχουν εντοπιστεί να κακοποιούνται για την παραγωγή της πορνογραφικής απεικόνισης. Από τις χιλιάδες εικόνες της Interpol μόνο 320 παιδιά έχουν εντοπισθεί (Κιούπης, 2007:7).

Σύμφωνα με έρευνα του University of Cork Ireland μεταξύ Ιουνίου και Νοεμβρίου του 1997 οι εικόνες με ανήλικα κορίτσια στο διαδίκτυο προέρχονται από την Ιαπωνία σε ποσοστό 73 % από όλα τα sites που μελετήθηκαν. Ακολουθούν οι ΗΠΑ με 14% και το Ηνωμένο Βασίλειο με 3%. Ένας μεγάλος αριθμός sites περιείχε εικόνες αγοριών αλλά δεν υπάρχει συγκρίσιμο ποσοστό. Το 2009 τα ποσοστά έχουν ανέβει θεαματικά (Κιούπης, 2007:7). Σύμφωνα με έρευνα των Taylor et al (2003) σε 50.000 φωτογραφίες στο διαδίκτυο απεικονίζονται πάνω από 20.000 αγόρια και κορίτσια σε καθαρό σεξουαλικό υλικό και σε ερωτικές εικόνες. Στο 85% των εικόνων, το 20% είναι παιδιά ηλικίας 10-15 ετών. Τον τελευταίο καιρό η ηλικία των παιδιών όλο και μειώνεται.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο προϊστάμενος Σφακιανάκης (2008:16) υπάρχει αύξηση των υποθέσεων παιδικής πορνογραφίας. Η εμπορευματοποίηση του παράνομου πορνογραφικού υλικού φαίνεται στον παρακάτω πίνακα. Σήμερα οποιοσδήποτε από όλον τον κόσμο μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα μπορεί να μπει σε μια από τις παρακάτω σελίδες με ένα απλό κλικ.

Λέξεις αναζήτησης στο....	Αριθμός ιστοσελίδων που προέκυψαν από την αναζήτηση	Χρόνος αναζήτησης
Sex	636.000.000	06"
Porn	75.000.000	26"
Porn+anal	1.500.000	23"
Porn+young	1.330.000	23"
Porn+preeten	500.000	31"
Porn+young+child	230.000	37"

2.8 Οι παράγοντες που συμβάλουν στην διαδικτυακή πορνογραφία

Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς δεν παρακολουθούν τις εξελίξεις στο διαδίκτυο σε αντίθεση με τα παιδιά που έχουν αρκετές γνώσεις στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και στο πως λειτουργεί το διαδίκτυο. Η ελληνική κοινωνία δεν έχει ανεπτυγμένη τεχνολογική κουλτούρα για να αντιμετωπίσει τα θέματα των τεχνολογιών, είτε πρόκειται για την ασφάλεια, είτε για την συνετή χρήση τους. Έτσι λοιπόν, οι μικροί εκμεταλλεύονται την άγνοια των μεγάλων, «σερφάρουν» ανενόχλητοι με αποτέλεσμα να περνούν όλο τον ελεύθερο χρόνο τους μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή. Επόμενο είναι να εκτίθενται σε κινδύνους που προσφέρει ο κυβερνοχώρος, ένας πλασματικός χώρος καθώς δεν έχει τις διαστάσεις και την έκταση που οι άνθρωποι συνηθίζουν να κατανοούν μόνο με τις αισθήσεις τους (kathimerini.gr, 2010).

Αξιίζει να σημειωθεί ότι μετά την πανευρωπαϊκή έρευνα του Ευρωβαρόμετρου το 2007 για το επίπεδο ενημέρωσης των γονέων σχετικά με τους κινδύνους του διαδικτύου, οι Έλληνες γονείς βγήκαν οι λιγότερο ενημερωμένοι. Τα αποτελέσματα δείχνουν, μεταξύ άλλων, ότι οι γονείς στην Ελλάδα ελέγχουν ελάχιστα τα παιδιά όταν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, παράλληλα όμως δεν ξέρουν πώς να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους. Ταυτόχρονα όμως η συντριπτική πλειονότητα τους, θέλει να ενημερωθεί για να προστατεύσει τα παιδιά από τον παγκόσμιο ιστό.

Η έλλειψη ενημέρωσης των Ελλήνων γονέων για τους κινδύνους του διαδικτύου έχει ως αποτέλεσμα να μην ελέγχουν αρκετά τα παιδιά όταν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο. Όπως δείχνουν τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε 1002 άτομα στην Ελλάδα, μόλις 27% των Ελλήνων γονιών απαγορεύει στα παιδιά να επισκέπτονται κάποιες ιστοσελίδες στο διαδίκτυο. Την τελευταία θέση καταλαμβάνουν οι Έλληνες και μεταξύ των γονέων της Ευρώπης που βάζουν κανόνες, όπως πόση ώρα να σερφάρουν τα παιδιά τους στο διαδίκτυο. Μόνο το 31% των Ελλήνων βάζει κανόνες, ενώ ο μέσος όρος των Ευρωπαίων είναι 52%. Επιπρόσθετα από τις απαντήσεις των γονέων προκύπτει ότι οι περισσότεροι δηλαδή το 52%, δεν γνωρίζουν σε ποιον φορέα να καταγγείλουν αν τα παιδιά τους μπου σε μία σελίδα του διαδικτύου με βλαβερό και επικίνδυνο περιεχόμενο. Το 60% των γονέων πιστεύουν μάλιστα, ότι ούτε και τα παιδιά τους γνωρίζουν τι να κάνουν σε μία παρόμοια περίπτωση. Ενδεικτικό της έλλειψης ενημέρωσης των Ελλήνων είναι ακόμα ότι μόνο μόλις το 15% από τους ερωτώμενους απαντούν ότι τα παιδιά τους χρησιμοποιούν διαδίκτυο. Το μοναδικό αισιόδοξο μήνυμα που βγαίνει από την έρευνα είναι ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων, δηλαδή το 92%, αισθάνεται την ανάγκη να πληροφορηθεί περισσότερο για τους κινδύνους του διαδικτύου με σκοπό να προστατεύσουν τα παιδιά τους (hamomilaki.gr, 2010).

Συγχρόνως, όπως επισημαίνει η Σαμαρά (2008), είναι πολύ εύκολο να προσεγγιστεί ένα παιδί στον ψηφιακό κόσμο. Ιδιαίτερα όταν είναι μεταξύ 13 και 16 ετών, όταν δηλαδή βρίσκεται στην εφηβεία και θέλει να κάνει την επανάστασή του. Το άσχημο είναι ότι αυτή την επαναστατική διάθεση την εκμεταλλεύονται κάποιοι ενήλικοι, οι οποίοι ψαρεύουν παιδιά για σεξουαλική παρενόχληση.

Χαρακτηριστική τεχνική που χρησιμοποιούν οι ενήλικοι για να προσεγγίσουν ανήλικους είναι το grooming. Με άλλα λόγια το grooming είναι η διαδικασία, κατά την οποία, οι παιδόφιλοι προσποιούνται ότι είναι έφηβοι χρησιμοποιώντας τα «chat rooms» για να προσελκύσουν παιδιά με σκοπό την κακοποίηση. Τα «chat rooms» φιλοξενούνται στο διαδίκτυο και σε αυτά μπορεί να έχει πρόσβαση οποιοσδήποτε από οποιοδήποτε σημείο του κόσμου. Συχνά θεωρούνται ασφαλείς τόποι συνομιλίας στο διαδίκτυο, τόσο εξαιτίας της δημόσιας φύσης της συζήτησης αλλά και της λανθασμένης εκτίμησης των παιδιών ότι διατηρείται η ανωνυμία τους. Οι παιδόφιλοι ξεκινούν συζητήσεις με τα πιθανά θύματά τους με σκοπό να αναπτύξουν μία φιλική σχέση μαζί τους αλλά και να αποσπάσουν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για την ζωή τους. Στη συνέχεια ξεκινούν συζητήσεις σεξουαλικής φύσεως, που πολλές φορές τις τροφοδοτούν με φωτογραφίες παιδικής και ενήλικης πορνογραφίας. Με αυτόν τον τρόπο, οι παιδόφιλοι προσπαθούν να δώσουν την εντύπωση στα παιδιά ότι είναι κάτι φυσιολογικό και αποδεκτό, καθώς επίσης με τον συγκεκριμένο τρόπο προσπαθούν να κάμψουν τις αναστολές τους στο να λάβουν μέρος σε σεξουαλική επαφή. Από την άλλη, προσπαθεί να αποτρέψει το θύμα να ζητήσει βοήθεια, από την οικογένεια ή τους δασκάλους, καθώς νιώθει ένοχο και υπεύθυνο που έχει εμπλακεί σε μία τέτοια κατάσταση (safeinternet, 2010).

Είναι αναγκαίο, λοιπόν, οι γονείς να αρχίσουν να εξοικειώνονται με το διαδίκτυο γιατί είναι πλέον η καθημερινότητα των παιδιών τους. Όπως χαρακτηριστικά ο Χανδρινός, (2008), είναι σημαντικό οι γονείς να ασχολούνται με το διαδίκτυο και να στέκονται δίπλα στα παιδιά τους όταν το χρησιμοποιούν γιατί μόνο έτσι θα μπορούν να επιβλέπουν τους διαδικτυακούς χώρους που επισκέπτονται τα παιδιά τους. Συγχρόνως, πρέπει να γνωρίζουν οι γονείς ότι τα παιδιά τους μπορούν να κάνουν κακές πράξεις όχι μόνο στην πραγματικότητα αλλά και μέσω διαδικτύου.

2.9 Οι επιπτώσεις της παιδικής πορνογραφίας

Οι επιπτώσεις της πορνογραφίας είναι επικίνδυνες για τα παιδιά και τους εφήβους που βρίσκονται σε μια τόσο ευαίσθητη και καθοριστική για την μετέπειτα εξέλιξη τους ηλικιακή περίοδος. Υπάρχει μια κοινή παρερμηνεία ότι η κατοχή της παιδικής πορνογραφίας είναι ένα έγκλημα χωρίς θύματα. Αυτή η άποψη θα μπορούσε να απέχει πιο πολύ από την αλήθεια. Κάθε ένας και κάθε φορά που κυκλοφορεί τυπώνεται ή μεταμορφώνεται στο εμπόριο μια από αυτές

τις εικόνες, το παιδί που απεικονίζεται στην εικόνα γίνεται θύμα ξανά και ξανά. Όταν μια εικόνα δημοσιευτεί στο Διαδίκτυο, είναι εκεί για πάντα ένα μόνιμο αρχείο της κατάχρησης και κακοποίησης που επιβάλλεται πάνω σε αυτό το παιδί. Είναι αυτή η εικόνα διαθέσιμη σε όποιον θέλει να την δει, για το υπόλοιπο της ζωής του παιδιού. Η πράξη αυτή βλάπτει τα παιδιά και η φυσική και ψυχολογική ζημιά είναι ανυπολόγιστη (Κιούπης, 2007:30).

Ωστόσο υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις, στις οποίες οι ανήλικοι γνωρίζουν τον παραγωγό του πορνογραφικού υλικού, ο οποίος συχνά είναι συγγενικό τους πρόσωπο και καθοδηγούνται στην διάπραξη των εικονιζόμενων σεξουαλικών αυτών ενεργειών με πιο επιδέξιο και πλάγιο τρόπο. Ανεξάρτητα όμως από τη χρήση ή μη σωματικής βίας, η απεικόνιση ενός παιδιού σε πορνογραφικές εικόνες ή βίντεο δύναται να έχει καταστροφικές συνέπειες για τη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική εξέλιξη του ανηλίκου. Ο ανήλικος αυτός θυματοποιείται για πρώτη φορά κατά τη διάπραξη της κακοποίησής του και την καταγραφή της, επιπλέον όμως, θυματοποιείται κάθε φορά που η καταγραφή αυτή γίνεται θεατή από κάποιον χρήστη του διαδικτύου (saferinternet 2009).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μιας πρόσφατης έρευνας, για την οποία εξετάστηκαν 100 ανήλικοι-θύματα τέτοιας εκμετάλλευσης για τις συνέπειες της τόσο κατά το πρώτο διάστημα, όσο και σε αργότερο χρόνο, οι ερωτώμενοι ανέφεραν ότι κατά τη διάρκεια της κακοποίησης αισθάνονταν σωματικό πόνο, ιδιαίτερα στην περιοχή των γεννητικών οργάνων, ενώ αργότερα υπέφεραν κι από άλλα σωματικά συμπτώματα, όπως πονοκεφάλους, έλλειψη όρεξης και αϋπνίες, καθώς και ψυχολογικές διαταραχές, άγχος, μοναξιά, αγωνία και φόβο. Παράλληλα, η πλειονότητα των παιδιών αυτών ένιωσαν πίεση προκειμένου να συνεργαστούν με τον δράστη της κακοποίησης για να μην αποκαλύψουν το αδίκημα, τόσο από υπακοή σε αυτόν, όσο κι από ντροπή για τη δική τους συμπεριφορά. Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος για τον οποίο ελάχιστες τέτοιες υποθέσεις αποκαλύπτονται από τα θύματά στις αστυνομικές αρχές ή στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Οι ερωτώμενοι σε αργότερο χρονικό διάστημα σχετικά με τις επιπτώσεις της κακοποίησης στη μετέπειτα ζωή τους, ανέφεραν ότι η αρχική αίσθηση ντροπής και αγωνίας δεν μετριάσθηκε με την πάροδο των ετών, αντίθετα σε πολλές περιπτώσεις έγινε εντονότερη και μετατράπηκε σε απελπισία, έλλειψη αυτοσεβασμού και χαμηλή αυτοπεποίθηση. Η εμπειρία αυτή εξάλλου, τους οδήγησε σε σχηματισμό διεστραμμένου προτύπου σεξουαλικότητας και σε αδυναμία δημιουργίας και διατήρησης μιας υγιούς συναισθηματικής και σεξουαλικής σχέσης μελλοντικά (Wortley and Smallbone, 2006: 34).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Παιδική κακοποίηση

3.1 Εισαγωγή

Στη διάρκεια των αιώνων, όλες οι ανθρώπινες κοινωνίες, εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων, είχαν ένα κοινό μελανό χαρακτηριστικό, την κακομεταχείριση, εκμετάλλευση και απαξίωση της παιδικής ηλικίας. Μία κατάσταση που υπάρχει ακόμη και σήμερα σε πολλά σημεία του πλανήτη. Πιο συγκεκριμένα, το παιδί πολύ συχνά θεωρούνταν, και εξακολουθεί να θεωρείται, κτήμα των γονέων του, οι οποίοι μπορούσαν να το υποβάλλουν σε αυστηρές και απάνθρωπες τιμωρίες, να το αναγκάζουν να δουλεύει εξαντλητικά, να το εκμεταλλεύονται, ακόμη και να το θανατώνουν (Χατζηφωτίου,2005:85).

Με απλά λόγια κακοποιώ σημαίνει «κάνω κακή χρήση, καταφέρομαι βίαια, εξαπατώ ή κάνω λάθος κίνηση» (Oxford English Dictionary,1997). Ο συγκεκριμένος όρος έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως για πολλά πράγματα που κάνουν οι άνθρωποι στον ίδιο τους εαυτό π.χ. τρώνε πολύ, λένε ψέματα, αλλά και στους άλλους, μιλούν για «εξαπάτηση στην φιλία», «κακοποίηση από το σύστημα», «κατάχρηση εμπιστοσύνης». Όταν αναφέρονται στην προαγωγή της προστασίας των παιδιών, η κακοποίηση έχει την έννοια της σωματικής, πνευματικής, συναισθηματικής και σεξουαλικής κακοποίησης. Μπορεί επίσης να εννοεί την κακή χρήση αλκοόλ, φαρμάκων και άλλων ουσιών καθώς και πρακτικές όπως για παράδειγμα, ο εκφοβισμός, η εξύβριση, ο ρατσισμός. Σημαντικό είναι να αναγνωρίζετε πως υπάρχουν πολλές όψεις και βαθμοί κακοποίησης. Οι περισσότερες περιπτώσεις καταχρηστικής συμπεριφοράς οφείλεται σε κακή χρήση δύναμης. Πάντα όμως τα αποτελέσματα είναι αρνητικές συνέπειες για τον δράστη και τα θύματα. Ορισμένες φορές οδηγούν σε σοβαρές και μόνιμες βλάβες της σωματικής και συναισθηματικής υγείας, πολλές φορές ακόμη και στο θάνατο. (Moon, 2010)

Παρά το γεγονός ότι οι κοινωνίες έχουν αλλάξει με την πρόοδο του πολιτισμού, η κακοποίηση και η παραμέληση των παιδιών συνεχίζεται. Σύμφωνα με τον Τσιάντη (2000), η κακοποίηση και η παραμέληση των παιδιών είναι φαινόμενα άμεσα συνδεδεμένα με πολιτισμικούς και κοινωνικούς παράγοντες, εξαρτώνται δε και από πρότυπα τα οποία κάθε κοινωνία επιβάλλει στους γονείς σχετικά με τους τρόπους ανατροφής, πειθαρχίας και συμπεριφοράς των παιδιών. Χαρακτηριστικό φαινόμενο, οι γονείς να χρησιμοποιούν την κακοποίηση και τον καταναγκασμό ως μέσα συμμόρφωσης και διαπαιδαγώγησης των παιδιών τους.

Με τον όρο κακοποίηση – παραμέληση παιδιών περιγράφεται «το φαινόμενο κατά το οποίο ένας ή περισσότεροι ενήλικες προκαλούν ή επιτρέπουν να προκληθούν στο παιδί σωματικές κακώσεις ή συνθήκες στέρησης σε τέτοιο

βαθμό, ώστε συχνά να επιφέρουν σοβαρές διαταραχές σωματικής, νοητικής, συναισθηματικής ή κοινωνικής μορφής ακόμα και το θάνατο» (Χατζηφωτίου,2005:86).

Στον διαδικτυακό τόπο, «Το Χαμόγελο του Παιδιού», αναφέρεται η κακοποίηση ως «μία βίαιη και επιθετική συμπεριφορά ή ενέργεια που δημιουργεί βλάβη, τραύμα, πόνο, φόβο, απειλή, αίσθημα δυσαρέσκειας, δυσφορία, αποστροφή ή ενοχής και έχει αρνητική επίδραση στο άτομο που τη δέχεται».

3.2 Αίτια κακοποίησης

Σε όλο τον κόσμο, πάρα πολλά παιδιά πέφτουν θύματα βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης. Κάποια παιδιά αναγκάζονται να εργαστούν σε βαριές και επικίνδυνες δουλειές και άλλα αντιμετωπίζουν βία ή κακοποίηση μέσα στα σπίτια, τα σχολεία, τις κοινότητες ή τα Ιδρύματα. Σε ορισμένες χώρες τα παιδιά γίνονται στόχοι παράνομης στρατολόγησης από ένοπλες ομάδες ή στρατούς ή εξαναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους εξαιτίας πολέμων και φυσικών καταστροφών. Εκατομμύρια παιδιά και ιδιαίτερα κορίτσια υφίστανται σεξουαλική βία ή κακοποίηση και τις συνέπειες από επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές (UNICEF, 2009).

Στην έκθεση της UNICEF (2009) αναφέρεται μία πρόσφατη έρευνα που πραγματοποίησε, η οποία μετρά την κακομεταχείριση των παιδιών και κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι το 4% των παιδιών στις βιομηχανικές χώρες κακοποιούνται σωματικά κάθε χρόνο. Παράλληλα, 1 στα 10 παιδιά παραμελείται ή κακοποιείται ψυχολογικά και σε τουλάχιστον 80% αυτών των περιπτώσεων από τους γονείς ή τους κηδεμόνες. Συνεχίζει, ότι σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες, η πλειονότητα των γονέων θεωρούν ακόμη αποδεκτή τη σωματική τιμωρία των παιδιών. Εκτιμάται, επίσης, ότι κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας, το 5-10% των κοριτσιών και το 5% των αγοριών βιάζονται, ενώ σε ένα τριπλάσιο ποσοστό υφίσταται κάποιας μορφής σεξουαλική κακοποίηση ή παρενόχληση. Μεταξύ των παραγόντων κινδύνου που αφορούν τους γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους, είναι η φτώχεια, τα ψυχολογικά και διανοητικά προβλήματα, η χαμηλή επίδοση στο σχολείο, η χρήση οινόπνευματων ποτών και ναρκωτικών, καθώς επίσης και η εμπειρία κακομεταχείρισης των ίδιων των γονιών κατά την παιδική τους ηλικία.

Ο Μαδιανός (2005) αναφέρει ότι οι παράγοντες που σχετίζονται με την οικογενειακή βία είναι οι εξής:

α) *Ατομικοί* : Ο γάμος σε νεαρή ηλικία, η υπερβολική κατανάλωση οινόπνευματων ουσιών, η κατάθλιψη, η διαταραχή προσωπικότητας, το χαμηλό εισόδημα, οι εμπειρίες βίας ή κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία.

β) *Διαπροσωπικών σχέσεων*: Οι συζυγικές συγκρούσεις, η συζυγική ανισορροπία, η ανδροκρατική οικογένεια, το οικονομικό στρες, η φτώχεια λειτουργικότητα της οικογένειας.

γ) *Περιβαλλοντικοί* : Οι αδύναμοι κοινοτικοί δεσμοί, η φτώχεια και ανομία φύλων, το ανύπαρκτο κοινοτικό υποστηρικτικό σύστημα.

δ) *Κοινωνικοί* : Η βία όταν είναι αποδεκτή κοινωνικά, οι παραδοσιακοί ρόλοι, η κοινωνική απενσωμάτωση.

Επιπλέον, οι αιτίες της παιδικής κακοποίησης εντοπίζονται α) στη δυσλειτουργία του γονεϊκού ρόλου, β) στην ανάληψη καθηκόντων σε νεαρή ηλικία (ανεπιθύμητη κύηση), γ) στην εκτός γάμου μητρότητα, δ) στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, ε) στη γέννηση παιδιού με ειδικές ανάγκες, στ) στην ψυχοπαθολογία γονέων και ζ) στο ότι οι γονείς που κακοποιούν έχουν και οι ίδιοι βιώσει την κακοποίηση από τους γονείς τους, ως παιδιά. Ένας άλλος παράγοντας που κρύβεται πίσω από την παιδική κακοποίηση είναι η άποψη ότι η σωματική τιμωρία είναι ο κατάλληλος τρόπος πειθαρχίας των παιδιών. Ακόμα ως αίτια εκλαμβάνονται η φτώχεια, η ανεργία και το υπερβολικό άγχος, που απορρέει από τους δύο αυτούς κοινωνικούς παράγοντες. Στους παράγοντες μπορούν ακόμα να προστεθούν και οι πολιτικές που ενισχύουν την ανισότητα, μειώνουν την αξία του παιδιού και καταπατούν τα δικαιώματά του (Χατζηφωτίου, 2005:89).

3.3 Επιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης

Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση σε μεγάλο ποσοστό ανήκει στην αθέατη εγκληματικότητα, η οποία καλύπτεται από τη σιωπή των θυμάτων και την επιβολή των θυτών. Μέσα στο κλίμα της σιωπής, τα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί νιώθουν πολλά διαφορετικά συναισθήματα και κατά την Χατζηφωτίου (2005) είναι:

Φόβος: για τον δράστη, για την πρόκληση προβλημάτων, για την απώλεια σημαντικών για αυτά προσώπων.

Θυμός: προς τον δράστη, προς τους ενήλικες γύρω τους, που δεν τα προστατεύουν, προς τον εαυτό τους καθώς νιώθουν ότι είναι υπεύθυνα για την κακοποίηση.

Απομόνωση: γιατί κάτι είναι «στραβό σε εμένα», γιατί νιώθουν μόνα τους σε αυτή την εμπειρία τους, γιατί αντιμετωπίζουν πρόβλημα να μιλήσουν για αυτό το θέμα.

Λύπη: για κάτι «που τους πήραν», επειδή έχασαν ένα μέρος από τον εαυτό τους, επειδή μεγάλωσαν πολύ γρήγορα, επειδή προδόθηκαν από κάποιον που εμπιστεύτηκαν.

Ενοχή: επειδή δεν ήταν ικανά να σταματήσουν την κακοποίηση, επειδή πιστεύουν ότι «συνέβαλαν» στην κακοποίηση, επειδή το αποκάλυψαν, ή επειδή το κράτησαν κρυφό.

Ντροπή: που συμμετείχαν σε αυτή την πράξη, που το σώμα τους ανταποκρίθηκε στην κακοποίηση.

Σύγχυση: γιατί μπορεί ακόμα να αγαπούν αυτόν που τα κακοποίησε, γιατί τα αισθήματα τους αλλάζουν διαρκώς.

Σε μία έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1987 αναφέρεται, ότι η ενεργητική μορφή της κακομεταχείρισης περιλαμβάνει κυρίως σωματικές κακώσεις που προκαλούνται από ενήλικες σε παιδιά. Αυτή η μορφή της κακοποίησης συνήθως συνδέεται με λεκτική κακομεταχείριση. Η παθητική μορφή της κακομεταχείρισης περιλαμβάνει κυρίως την παραμέληση και αποστέρηση του παιδιού, με αποτέλεσμα να προκαλείται καθυστέρηση στη σωματική, νοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του (Τσιαντής, 2000).

3.4 Η σεξουαλική κακοποίηση

Το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών και της αιμομιξίας έχει πολύ παλιές ρίζες. Χαρακτηρίζεται από διαχρονικότητα και καθολικότητα, καθώς αφορά όλες τις κοινωνίες. Είναι ο εφιαλτικότερος τρόπος έκφρασης της παιδικής κακοποίησης καθώς δηλητηριάζει καθετί όμορφο που υπάρχει στην παιδική ψυχή. Η σεξουαλική κακοποίηση είναι οποιαδήποτε τύπου επαφή ενός ενήλικου με ένα παιδί με στόχο την σεξουαλική ικανοποίηση του ενήλικου, ο οποίος έχει πάντα την αποκλειστική ευθύνη γιατί τα παιδιά δεν είναι δυνατόν να συγκατατεθούν σε οποιαδήποτε τέτοια ενέργεια. Επιπλέον, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, σεξουαλική κακοποίηση θεωρείται η συμμετοχή ή η έκθεση παιδιών και εφήβων σε πράξεις με σεξουαλικό περιεχόμενο. Οι συγκεκριμένες ενέργειες υποκινούνται συνήθως από ενήλικα, ο οποίος έχει σχέση φροντίδας ή οικειότητας με το παιδί, και έχουν σκοπό τη σεξουαλική διέγερση ή και την ικανοποίηση του ενήλικα (Χατζηφωτίου, 2005:101).

Χαρακτηριστικά του φαινομένου είναι η ανηλικιότητα του παιδιού, η σχέση εξάρτησης ή εμπιστοσύνης μεταξύ δράστη και θύματος, η μη συνειδητή κατανόηση από το θύμα της έννοιας και του περιεχομένου της πράξης αυτής, άρα και η έλλειψη συνειδητής συναίνεσης του (Χατζηφωτίου, 2005:102).

Η σεξουαλική κακοποίηση μπορεί να είναι σωματική, προφορική ή και συναισθηματική και περιλαμβάνει σεξουαλικά χάδια, την έκθεση ή την συμμετοχή παιδιών σε σεξουαλικές δραστηριότητες ενηλίκων ή σε πορνογραφικές ταινίες και φωτογραφίες. Επιπρόσθετα, εμπεριέχει τον βιασμό ή την προσπάθεια αυτού. Ακόμη, αναφέρεται στον εξαναγκασμό, την εξαπάτηση, τη δωροδοκία, την απειλή ή την άσκηση πίεσης σε παιδιά για τη συμμετοχή σε σεξουαλική δραστηριότητα. Τέλος, η σεξουαλική κακοποίηση περιλαμβάνει αυνανισμό μεταξύ ενηλίκων, παιδιών και κολπική ή πρωκτική επαφή ή και επίδειξη γεννητικών οργάνων (Παπαμιχαήλ, 2008).

Το λυπηρό είναι, ότι ο πραγματικός αριθμός των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης είναι πολύ δύσκολο να υπολογιστεί, καθώς η ντροπή και ο φόβος εμποδίζει τα παιδιά να μιλήσουν. Οι περισσότεροι ερευνητές διεθνώς συμφωνούν, ότι περίπου 1 στις 4 ή 5 γυναίκες και 1 στους 6 ή 7 άνδρες έχουν υποστεί κάποια μορφή σεξουαλικής κακοποίησης μέχρι να ενηλικιωθούν, ενώ ο 3 στα 4 παιδιά δε θα μιλήσουν κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας για την κακοποίηση. Πάνω από 90% των ατόμων που κακοποιούν παιδιά είναι άτομα γνωστά στο παιδί, είτε από το άμεσο ή έμμεσο οικογενειακό περιβάλλον, ή φίλοι της οικογένειας, γείτονες, επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά κλπ. Η συχνότερα εμφανιζόμενη κατηγορία δραστών είναι μεγαλύτερος αδερφός και πατέρας/πατριός (Χατζηφωτίου,2005:90).

3.5 Πιθανά δείγματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού

Έχει παρατηρηθεί ότι σε περιπτώσεις κακοποίησης τα παιδιά να σιωπούν, γιατί οι δράστες ίσως έχουν απειλήσει ότι θα τα βλάψουν ή τα έχουν κατηγορήσει ότι προκάλεσαν την κακοποίηση ή φοβούνται ότι θα διαλυθεί η οικογένεια ή ακόμη δεν γνωρίζουν ότι έχουν δικαίωμα να πουν όχι και να μιλήσουν. Για το λόγο αυτό η Πρεκατέ (2007) αναφέρει, ότι θα πρέπει οι ενήλικες να επαγρυπνούν για τις άμεσες ενδείξεις ότι ένα παιδί κακοποιείται. Συγκεκριμένα, ανησυχητικό είναι:

- Αδικαιολόγητη ευαισθησία, πόνος ή μώλωπες στη στοματική ή γεννητική περιοχή, δυσκολία να καθίσει, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, εγκυμοσύνη
- Αϋπνία, εφιάλτες, τίναγμα και τρόμο στον ύπνο, ξαφνική ανορεξία ή βουλιμία, κούραση, απόκτηση τικ, τραύλισμα.
- Παλινδρόμηση σε προγενέστερες συμπεριφορές, π.χ. πιπιλά το δάχτυλο, ενούρηση τη νύχτα, στερεοτυπικές κινήσεις.
- Ξαφνικές απρόσμενες αλλαγές στη διάθεση και προσωπικότητα, όπως κατάθλιψη, απόσυρση, μυστικοπάθεια, απομόνωση. Φόβος ή φοβία για συγκεκριμένα άτομα ή τοποθεσίες, ξαφνική ντροπαλότητα. Αλλαγή στις συνήθειες διατροφής, δεν τρώει, ή αρχίζει να τρώει υπερβολικά. Παίρνει βάρος για να «κρύψει» το σώμα του.
- Απομακρύνεται από γονείς και φίλους. Δεν μιλάει, δεν ανοίγεται όπως παλαιότερα. Φοβάται να βγει από το σπίτι ή το δωμάτιο. Εφιάλτες, δεν μπορεί να κοιμηθεί, φωνάζει στον ύπνο του.
- Απρόσμενη και ακατάλληλη γνώση σεξουαλικών θεμάτων για την ηλικία του, η οποία εκδηλώνεται μέσα από ακατάλληλη σεξουαλική δραστηριότητα με παιχνίδια, κούκλες ή αντικείμενα και κατοχή νέων ενήλικων λέξεων για μέρη του σώματος ή σεξουαλικές δραστηριότητες προς μικρότερα παιδιά. Ζωγραφιές που επιδεικνύουν σεξουαλική επιθετικότητα, σεξουαλικές πράξεις.

- Ντρέπεται για το σώμα του και δε θέλει να ξεντύνεται ή να αλλάζει ρούχα μπροστά σε άλλους. Ή αρχίσει να «χαϊδεύεται», να αγγίζει ενήλικους και άλλα παιδιά με επίμονο και ακατάλληλο τρόπο.
- Δείχνει εμμονή για ένα καινούργιο μεγαλύτερο “φίλο” και κατέχει ξαφνικά αδικαιολόγητα δώρα ή χρήματα.
- Οι έφηβοι που κακοποιούνται σεξουαλικά εμφανίζουν συχνά διαταραχές διατροφής, κατάχρηση ουσιών, αυτό-τραυματισμό ή αποπειρώνται να φύγουν από το σπίτι (Χατζηφωτίου, 2005:100-116).

3.6 Προφίλ σεξουαλικά κακοποιημένου παιδιού

Ο Τσιαντής (2000:87) αναφέρει, ότι τα παιδιά που σεξουαλικά κακοποιούνται παρουσιάζουν έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις, όπως εύκολο και αδικαιολόγητο κλάμα είναι απαιτητικά και εμφανίζουν υπερκινητικότητα. Ο όρος «παγωμένο βλέμμα» εκφράζει την χαρακτηριστική έκφραση που μπορεί να έχουν. Στη σχέση που έχουν με τρίτους είναι πολύ επιφυλακτικά και ιδιαίτερα καχύποπτα στη σωματική επαφή. Φαίνεται επίσης, ότι έχουν μία ετοιμότητα να αντιδρούν σε σημάδια κινδύνου ή έντασης από το περιβάλλον.

Συμπληρωματικά, έχει βρεθεί ότι τα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί παρουσιάζουν κάποια ιδιαίτερα σημεία, τα οποία θα μπορούσαν να υποκινήσουν την προσοχή των ατόμων που τα φροντίζουν, όπως για παράδειγμα γονείς, εκπαιδευτικοί, βρεφονηπιοκόμοι, οικιακοί βοηθοί, ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, δικαστικοί επιμελητές. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα σημεία αυτά δεν είναι αποδεικτικά κακοποίησης, αλλά η αναγνώρισή τους μπορεί να δια φωτίσει περιστατικά κακοποίησης.

3.7 Ψυχολογικές επιπτώσεις της σεξουαλικής κακοποίησης

Οι ψυχολογικές επιπτώσεις παρόλο που πολλές φορές είναι αντίθετες μεταξύ τους καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι είναι πολύ σημαντικές. Έτσι τα παιδιά παρουσιάζουν ψυχοσωματικά συμπτώματα, τα οποία διαφέρουν, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού. Ως ενήλικες, τα θύματα υποφέρουν από αγχώδεις διαταραχές, προβλήματα κατάθλιψης, διαταραχές συμπεριφοράς, παραπρωματικότητα και εγκληματικότητα, και επανάληψη στα δικά τους παιδιά των συμπεριφορών κακοποίησης και σεξουαλικής κακοποίησης που αντιμετώπισαν οι ίδιοι. Επίσης, σε ακραίες περιπτώσεις, τα άτομα αυτά υποσυνείδητα αποφεύγουν να φέρουν στον κόσμο παιδιά. Επιζητούν πολύ την προσοχή του σύντροφο τους, ζηλεύουν άλλα κοντινά τους άτομα και για αυτό αποφεύγουν να μοιραστούν την αγάπη τους με ένα παιδί (Χατζηφωτίου, 2005:117).

3.8 Τρόποι προστασίας των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση.

Τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν ότι έχουν δικαίωμα να πουν όχι σε ανεπιθύμητες καταστάσεις, και ότι δεν πρέπει ποτέ να κρατούν κανένα μυστικό για αγγίγματα κι αγκαλιές που μπορεί να δεχτούν. Πρέπει να έχουν την άνεση να μιλήσουν στους γονείς τους για ότι κι αν τους συμβεί. Από την μεριά οι γονείς θα πρέπει να ενημερώσουν τα παιδιά τους ότι έχουν δικαίωμα να μιλήσουν, χωρίς να φοβούνται ότι θα προκαλέσουν τις φωνές των γονιών τους. Επιπλέον, οφείλουν να τους κάνουν γνωστό, ότι το σώμα τους ανήκει και κανείς δεν έχει δικαίωμα να τα αγγίζει με τρόπο που τους είναι άβολος. Τέλος, αξίζει να εμπιστεύονται το ένστικτό τους για το αν κάποιο άγγιγμα είναι σωστό ή λάθος, ακόμη και αν κάποιος τους λέει ότι το κάνει επειδή τα αγαπάει, εκείνα θα πρέπει να πουν όχι σε οποιοδήποτε άγγιγμα δεν τους κάνει να νιώθουν άνετα (Χατζηφωτίου, 2005:118).

Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει μία ανοιχτή σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ της οικογένειας. Οι γονείς να ακούνε τους φόβους των παιδιών και τις ανησυχίες τους και να τους τονίζουν να μη φοβηθούν να πουν το οτιδήποτε. Είναι ωφέλιμο να γίνεται συζήτηση για το σεξ και να χρησιμοποιούνται άνετα οι κατάλληλες λέξεις. Πολύ χρήσιμες θα φανούν εκπαιδευτικές ταινίες, που υπάρχουν στο εμπόριο, για παιδιά διαφόρων ηλικιών που εξηγούν στα παιδιά τι είναι η σεξουαλική κακοποίηση και πώς να προφυλαχθούν από αυτήν. Με την χρήση αυτόν τον εκπαιδευτικών εργαλείων τα παιδιά θα καταφέρουν να εξοικειωθούν με τους συγκεκριμένους όρους, και στη συνέχεια να μπορούν να αντιμετωπίσουν παρόμοιες καταστάσεις (Χατζηφωτίου, 2005:118).

Ακόμη, εάν υπάρχει η παραμικρή υποψία ότι κάποιος συγγενής κακοποιεί ένα παιδί, είναι σημαντικό να μιλήσει ο γονιός για την κατάσταση με κάποιον παρά να αψηφήσει την ανησυχία του και να ανακαλύψει αργότερα ότι είχε δίκιο που ανησυχούσε. Αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, ας θυμάται ότι δεν είναι μόνος. Επιπλέον, δεν θα πρέπει να αφήσει την αγάπη του για το δράστη ή την ντροπή για το «τι θα πει ο κόσμος» ή το φόβο «μη χαλάσουν σχέσεις» να τον σταματήσει από το να αναζητήσει βοήθεια από ειδικό επαγγελματία και τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας. Είναι κρίσιμης σημασίας να πιστέψει ο γονέας το παιδί, όταν του κάνει την αποκάλυψη, διαφορετικά τα παιδιά δεν θα ξαναπροσπαθήσουν να επικοινωνήσουν ουσιαστικά και να αποκαλύψουν μυστικά στους γονείς τους (Χατζηφωτίου, 2005:118).

Επιπλέον, οι γονείς θα πρέπει να διδάξουν στα παιδιά τους ότι πρέπει να λένε όχι, για παράδειγμα όταν δε θέλουν να παίζουν, να τα γαργαλήσουν, να τα αγκαλιάσουν ή να τα φιλήσουν. Είναι ζωτικής σημασίας να καταλάβουν ποια συμπεριφορά είναι λάθος κι ότι θα πρέπει πάντα να έχουν το θάρρος να πούνε αν κάποιος τους φέρθηκε έτσι, ακόμη κι αν τους ήταν αδύνατο να πουν όχι εκείνη τη στιγμή. Αρχικά οι δράστες χρησιμοποιούν αθώα αγγίγματα για να δουν αν το παιδί δεχόταν το άγγιγμα. Μετά προχωρούν σε ακατάλληλα αγγίγματα και κατόπιν σε σεξουαλική κακοποίηση. Για αυτό το λόγο οι γονείς θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικοί και μην αφήνουν τα παιδιά τους με κανένα

που έχουν επιφυλάξεις. Μερικές φορές λένε πράγματα όπως «Δε θέλω να φύγεις σήμερα» κι αυτό που εννοούν είναι «Δε θέλω να μείνω με αυτόν τον άνθρωπο». Γενικά θα πρέπει να αποφεύγεται να περνά χρόνο το παιδί μόνο του με κάποιον ενήλικα που δεν είναι απόλυτης εμπιστοσύνης (Χατζηφωτίου, 2005:118).

Παράλληλα πρέπει να τονιστεί στα παιδιά ότι δεν είναι ποτέ δικό τους φταίξιμο αν κάποιος τα κακοποιήσει, ακόμη κι αν εκείνα νομίζουν ότι έκαναν κάτι λάθος ή αν αυτό περιλαμβάνει κάποιον γνωστό άτομο της οικογένειας. Είναι σημαντικό να καταλάβουν ότι πάντα θα αγαπιούνται ότι και να λέει ο δράστης. Τέλος, πρέπει να διερευνηθεί τι συμβαίνει αν παρατηρηθεί στα παιδιά σημάδια θυματοποίησης, όπως για παράδειγμα απότομες αρνητικές ή θετικές(για να ευχαριστήσει), αλλαγές στη συμπεριφορά του παιδιού, υπερβολική ντροπαλότητα, απομόνωση-εσωστρέφεια, μυστικοπάθεια-δε μιλάει για τον εαυτό του. Ακόμα, αν το πειράζουν άλλα παιδιά (τα οποία ενδεχομένως υποψιάζονται κάτι), ή αν το παιδί δε θέλει να συμμετέχει σε εκδρομές, γυμναστική, παιχνίδι, ομαδικές δραστηριότητες με άλλα παιδιά (ίσως γιατί ντρέπεται για το σώμα του και τον εαυτό του).Επιπλέον, αν το παιδί μιλά συνεχώς για κάποιον ενήλικα ή μεγαλύτερο που ξαφνικά έγινε πολύ σημαντικός στη ζωή του. Επιπρόσθετα ανησυχητικό θα φανεί αν το παιδί δε θέλει να πάει σε δημόσια τουαλέτα, σε μέρη που πρέπει να αλλάξει ρούχα μπροστά σε άλλους (πισίνα, να μείνει τη νύχτα στο σπίτι κάποιου φίλου) , ή ακόμα, αν το παιδί δε φαίνεται να το πειράζει να το αγγίζουν μεγαλύτεροι ή ενήλικοι (καθώς το έχουν διδάξει να τα ανέχεται).Τέλος, αν το παιδί διακόπτεται όταν μιλάει, ή αν η συζήτηση οδηγείται σε άλλο θέμα από ενήλικα ή μεγαλύτερο άτομο, ή αν το παιδί δείχνει υπερβολικά σαγηνευτική συμπεριφορά και ακατάλληλα αγγίγματα (που του έχουν διδαχθεί) θα ήταν καλό να ερευνηθεί περισσότερο αν έχει κακοποιηθεί ή παρενοχληθεί σεξουαλικά (Χατζηφωτίου, 2005:119).

Όλες αυτές οι ενδείξεις έχουν αναφερθεί από πρώην δράστες, που μετά τη θεραπεία τους θέλησαν να βοηθήσουν στην πρόληψη κι ενημερώνουν τους γονείς για τις τακτικές των δραστών (Χατζηφωτίου, 2005:119).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Παιδοφιλία

4.1 Ιστορική αναδρομή της παιδοφιλίας

Η παιδοφιλία, παιδεραστία δεν θεωρούνταν πάντοτε έγκλημα αλλά επιτρεπτή ομοφυλοφιλία. Η ομοφυλοφιλία ορίζεται ως η τάση αναζήτησης αισθησιακών απολαύσεων μέσω της σωματικής επαφής κατά προτίμηση με άτομα του ίδιου φύλου. Σύμφωνα με τον Δημόπουλο, (2006:147) στους αρχαίους χρόνους, πάρα πολλές ελληνικές αγγειογραφίες απεικονίζουν ενήλικες άνδρες να προσφέρουν δώρα σε νεότερους καθώς συζητούν μαζί τους, τους κολακεύουν και τους ψηλαφούν ή τους αναγκάζουν. Στις παραστάσεις αυτές φαίνεται να υπάρχει κάποια οικειότητα, από μια απλή αβρή συζήτηση ή προσφορά ενός δώρου έως την περίπτωση ενός σαρκικού πόθου από την πλευρά του ενήλικα(Δημόπουλος, 2006:147).

Στα Βυζαντινά χρόνια οι πατέρες της Εκκλησίας θεωρούσαν τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις απόρροια της ειδωλολατρικής χαλαρής ηθικής, που επικρατούσε στη ρωμαϊκή κοινωνία. Στο Κανονικό Δίκαιο η έννοια της ομοφυλοφιλίας αποδιδόταν με διάφορους όρους, όπως αρρενοκοιτία, αρρενομανία, αρρενοφθορία, σοδομισμός, κιναιδεία, σιγκυλισμός, συγχρωτισμός και τέλος παιδεραστία. Ο ομοφυλόφιλος που είχε τον ενεργητικό ρόλο χαρακτηριζόταν ως αρρενοκοίτης, παιδεραστής, αρρενομανής, ενώ η πράξη εξομοιώθηκε από πλευράς ποινικής βαρύτητας και καταστολής με την μοιχεία. Στα νομοθετικά κείμενα της βυζαντινής περιόδου η ομοφυλοφιλία θεωρείτο βαρύ έγκλημα και η τιμωρία για τους παιδεραστές ήταν η θανατική ποινή με ξίφος(Δημόπουλος, 2006:147-149).

Στον σύγχρονο κόσμο η παιδοφιλία έχει ταυτιστεί με την σεξουαλική παρενόχληση, την κακοποίηση και την εκμετάλλευση των παιδιών από ανθρώπους με ανώριμες προσωπικότητες. Είναι ένα φαινόμενο γενικότερης πολιτισμικής παρακμής της σημερινής εποχής που έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις ώστε να απασχολεί όλη την διεθνή κοινωνία (Δημόπουλος, 2006).

Η λέξη παιδοφιλία, pedophilia στα αγγλικά, προέρχεται από τις λέξεις παιδί και φίλος και σημαίνει μία κατάσταση κατά την οποία κάποιος είναι φίλος με ένα παιδί. Σε αυτήν την περίπτωση η λέξη φίλος σημαίνει εραστής με ένα παιδί. Είναι άνθρωποι της διπλανής πόρτας, υπεράνω κάθε υποψίας αλλά εθισμένοι στο πάθος τους, ζούνε μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή, ταξιδεύοντας σε ιστοσελίδες με γυμνά παιδιά σε σεξουαλική δραστηριότητα

και κατεβάζουν στους υπολογιστές τους φωτογραφίες και βίντεο με σκηνές που σοκάρουν (Τσιγκρής,2005).

Επίσης στο φαινόμενο της παιδοφιλίας υπάρχουν και παραπλήσιοι όροι, όπως δηλαδή η παραφιλία, δηλαδή αλλόκοτες, παράξενες, μη φυσιολογικές πρακτικές, επαναλαμβανόμενες σεξουαλικές εκδηλώσεις προς μη ανθρώπινα αντικείμενα αλλά και πράξεις εξευτελισμού και ταπείνωσης. Επίσης σεξουαλικές εκδηλώσεις προς τα παιδιά ή άλλους χωρίς την συναίνεση των παραπάνω. Όπως παραθέτει ο Δημόπουλος μορφές παραφιλίας είναι η ηδονοβλεψία, η επιδίωξη στενής σωματικής επαφής, τρίψιμο χωρίς την συγκατάθεση του άλλου προσώπου, η έκθεση γεννητικών οργάνων και ο σαδομαζοχισμός, δηλαδή η παραγωγή ευχαρίστησης με την πρόκληση πόνου από άλλο πρόσωπο. Μία άλλη μορφή παραφιλίας αποτελεί η εφηβοφιλία, πιο συγκεκριμένα, η εκδήλωση σεξουαλικής έλξης προς εφήβους. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται εναλλακτικά με την παιδοφιλία για να περιγράψει την ερωτική έλξη για εφήβους αλλά και για παιδιά. Επιπρόσθετα διαπιστώνεται η παραφιλία, η οποία αφορά συγκεκριμένα την ομοφυλοφιλική ανδρική παιδεραστία αλλά και το σύνδρομο Λολίτα (Lolita Syndrome), δηλαδή η ερωτική επιθυμία ενηλίκων για έφηβα κορίτσια. Τέλος η νηπιοφιλία (Nepiophilia) είναι η ερωτική έλξη προς τα νήπια που μόλις αρχίζουν να περπατάνε έως την ηλικία των τριών ετών. Οι ειδικοί έχουν κάνει διαχωρισμό της παιδοφιλίας με την νηπιοφιλία γιατί οι παιδόφιλοι που προτιμούν αρσενικού φύλλου παιδιά τείνουν προς τους εφήβους ενώ οι νηπιόφιλοι κατευθύνονται προς τα νήπια θηλυκού γένους συνήθως (Δημόπουλος, 2006:152).

Ο Δημόπουλος (2006) επισημαίνει ότι ο βιεννέζος ψυχίατρος Richard von Krafft-Ebing (1886) ήταν ο πρώτος, ο οποίος απέδωσε τα εξής χαρακτηριστικά στον όρο παιδοφιλία: «Παιδοφιλία θεωρείται η εκδήλωση ομοφυλοφιλικού ενδιαφέροντος προς τους προεφήβους και εφήβους. Η εκδήλωση αυτή είναι πρωτογενείς, δηλαδή απευθύνεται αποκλειστικά σε παιδιά και τέλος διατηρείται σταθερά στην παρέλευση του χρόνου» (Δημόπουλος, 2006:150). Επίσης κατηγοριοποίησε τις σεξουαλικές παρενοχλήσεις σε τρεις τύπους: στην παιδοφιλική, στην υποκατάσταση παιδοφιλία, δηλαδή αν δεν είναι διαθέσιμος κάποιος ενήλικος για σεξουαλική επαφή αντικαθιστάται από κάποιο παιδί και τέλος στην σαδιστική παιδοφιλία (Δημόπουλος 2006).

Συνεχίζοντας την έρευνα ο Δημόπουλος (2006:151), συμπληρώνει ότι και άλλοι ερευνητές έχουν κατατάξει τους παιδόφιλους σε τύπους όχι με βάση την κατηγοριοποίηση του Krafft-Ebing αλλά με βάση τις ψυχικές και κοινωνικές διαφορές που χαρακτηρίζουν την παιδοφιλία. Πιο συγκεκριμένα, διαχωρίζονται στον προτιμησιακό, στον δομικό και στον μεικτό τύπο, στον καταστασιακό, τον

ευκαιριακό, τον οπισθοδρομικό και τον αιμομικτικό τύπο και τέλος στον αμετάλλακτο σαδιστικό τύπο.

Από την άλλη ο Μάνος, (1997) υποστηρίζει ότι οι σεξουαλικές παρεκκλίσεις παλιότερα ονομάζονταν σεξουαλικές διαστροφές. Στο DSM-IV ονομάζονται

παραφιλίες. Πρόκειται για καταστάσεις που χαρακτηρίζονται σύμφωνα με το DSM-IV(2004) από τα εξής:

- Για μία περίοδο τουλάχιστον 6 μηνών υπάρχουν επανειλημμένες, έντονες, σεξουαλικά διεγερτικές φαντασιώσεις, σεξουαλικές παρορμήσεις ή συμπεριφορές που γενικά αφορούν μη ανθρώπινα αντικείμενα, το να υποφέρει κανείς ή να κάνει το σύντροφό του να υποφέρει, να ταπεινώνεται ή να ταπεινώνει το σύντροφό του. Τέλος, να αφορούν παιδιά ή άλλα μη συναινούντα άτομα.
- Η συμπεριφορά, οι σεξουαλικές παρορμήσεις ή οι φαντασιώσεις που προκαλούν υποκειμενική ενασχόληση ή έκπτωση στον κοινωνικό, επαγγελματικό ή άλλους σημαντικούς τομείς της λειτουργικότητας.

Καθώς παραφιλικές φαντασιώσεις ή παραφιλικά αντικείμενα είναι σεξουαλικά διεγερτικά για πολλά άτομα, η διάγνωση της παραφιλίας δεν θα μπει αν δε συντρέχουν τόσο η διάρκεια και η επανάληψη όσο και η έντονη υποκειμενική ενασχόληση ή η λειτουργικά έκπτωση (Μάνος, 1997:682).

Εκτός από τον σεξουαλικό μαζοχισμό, ο οποίος είναι 20 φορές συχνότερος στους άντρες από ότι στις γυναίκες, οι άλλες παραφιλίες στην κλινική πράξη ποτέ δεν διαγιγνώσκονται σε γυναίκες, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις. Οι λόγοι για αυτό είναι άγνωστοι. Πολλά άτομα με παραφιλίες δεν θεωρούν ότι είναι άρρωστα και προσέρχονται στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας μόνον όταν η συμπεριφορά τους τα φέρει σε σύγκρουση με το περιβάλλον, δηλαδή για παράδειγμα με τη σύζυγο, την οικογένεια ή το νόμο. Συχνά τα άτομα αυτά δεν μπορούν να ανταποδώσουν τρυφερότητα στην σεξουαλική επαφή ή πάσχουν και από διάφορες σεξουαλικές δυσλειτουργίες, συχνά και με διαταραχές της προσωπικότητας. Οι σεξουαλικές παρεκκλίσεις γενικά εγκαθίστανται στην εφηβεία και στην αρχή της ενήλικης ζωής. Οι πιο συχνές στις υπηρεσίες είναι η παιδοφιλία, ηδονοβλεψία και η επιδειξιομανία (Μάνος, 1997:683).

Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο της παιδοφιλίας απασχολεί ολοένα και συχνότερα την κοινή γνώμη της χώρας μας. Στην έξαρση του φαινομένου αυτού έχουν συμβάλει περισσότερο παράγοντες όπως είναι αφενός η μεγαλύτερη κοινωνική κινητικότητα των μελών της οικογένειας και η συνακόλουθη ένταξη του ανηλίκου σε περισσότερα κοινωνικά περιβάλλοντα, αφετέρου η εξοικείωσή του με τον τρόπο χρήσης του διαδικτύου και συνακόλουθα η έκθεσή του στους κινδύνους που πηγάζουν από μια εύκολα προσπελάσιμη, πλανητική, ανώνυμη και ιδεατή κοινωνία (Δημόπουλος, 2006:158).

Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως συνέπεια να αυξηθούν τα πρόσωπα εμπιστοσύνης ή αναφοράς με τα οποία ο ανήλικος αναπτύσσει σε όλη την διάρκεια του ανηλικού βίου του σχέσεις πίστης, αφοσίωσης και αγάπης. Και είναι ακριβώς η ιδιαιτερότητα των σχέσεων αυτών, επί της οποίας βασίζεται και ευδοκμεί το φαινόμενο της παιδοφιλίας. Πρόκειται για μια «*ασύμμετρη σχέση*» μεταξύ από τη μια πλευρά του ανηλίκου, που είναι πρόσωπο εμπιστοσύνης και από την άλλη πλευρά του ανηλίκου, και αυτό επειδή ο μεν ανήλικος κατά κανόνα προσβλέπει στην αναγνώριση και στην αγάπη εκ μέρους του

συγκεκριμένου προσώπου, ωστόσο την ανάγκη αυτή εκμεταλλεύεται ο ενήλικος για την ικανοποίηση *ηδονιστικών σκοπών*. Ακόμα και όταν ο ανήλικος συγκατατίθεται στις γενετήσιες πράξεις του προσώπου εμπιστοσύνης ή και τις προκαλεί, δεν είναι φυσικά σε θέση να γνωρίζει την σημασία τους, πόσο μάλλον να έχει συνείδηση των επιπτώσεων που κατά κανόνα συνεπάγεται η συμπεριφορά αυτή στη ζωή του (Δημόπουλος, 2006:159).

Πρόσφατες έρευνες στην Ελλάδα έχουν δείξει ότι ένα 20% των παιδιών θα το προσεγγίσουν παιδόφιλοι τουλάχιστον μία φορά στην ζωή τους. Ποσοστό 10-15% των παιδιών έχουν υπάρξει θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης από ενήλικες τουλάχιστον μία φορά στην ζωή τους. Στατιστικά οι περισσότεροι παιδόφιλοι είναι άντρες. Στα παιδιά κατά κανόνα απουσιάζει η γνώση και η εμπειρία των σεξουαλικών σχέσεων με ή χωρίς την συγκατάθεσή τους. Έτσι η παιδοφιλία παραβιάζει με βλαβερό και εγκληματικό τρόπο τα δικαιώματα των παιδιών. Επιπρόσθετα, όπως ανέφεραν αξιωματικοί της Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ασφάλειας Αττικής (2005), από τους δέκα κατηγορούμενους για παιδική πορνογραφία οι οκτώ υποστηρίζουν ότι το κάνουν για να ικανοποιήσουν το πάθος τους για το παιδικό κορμί και οι δύο για κερδοσκοπία. Παράλληλα, οι ψυχολόγοι της ίδιας υπηρεσίας (2005), αναφέρουν ότι πρόκειται κυρίως για οικογενειάρχες, άτομα υπεράνω πάσης υποψίας, οικονομικά ευκατάστατα, που το κάνουν έχοντας ενδεχομένως στο παρελθόν υποστεί κακοποίηση και τώρα αναζητούν τρόπους να επιβληθούν σε αδύναμα πλάσματα (Τσιγκρής, 2005).

Αξίζει να τονιστεί ότι οι παιδόφιλοι μέσα από τα κυκλώματα τους δημιουργούν ομάδες, οι οποίες εργάζονται μαζί μέσω διαδικτύου σε διαφορετικές χώρες και υπό διαφορετικά νομοθετικά πλαίσια, με σκοπό τη συλλογή και διανομή πορνογραφικού υλικού για τη δική τους ικανοποίηση. Μπορεί επίσης να γίνεται και ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων ως προς την αποφυγή ανίχνευσης και το σχεδιασμό εγκληματικών ενεργειών εις βάρος παιδιών (saferinternet, 2010).

Πιο συγκεκριμένα, παιδοφιλία ορίζεται μια σειρά επαναλαμβανόμενων και επίμονων σεξουαλικών τάσεων και φαντασιώσεων που αφορούν σεξουαλική δραστηριότητα με παιδιά. Σύμφωνα με το DSM-III και το DSM-III-R, δεν απαιτείται σωματική δραστηριότητα και επομένως, η διάγνωση της παιδοφιλίας θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε άτομα που έχουν επιθυμία αλλά δεν την διαπράττουν, ενώ δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε άτομα που δεν έχουν παρεκκλίνουσες φαντασιώσεις και επιθυμίες αλλά έχουν κακοποιήσει σεξουαλικά ένα παιδί (Μάνος, 1997).

Ο Marshall (1997) διαπίστωσε ότι δεν υπήρχαν επαναλαμβανόμενες επιθυμίες και φαντασιώσεις στο 60% των παιδόφιλων και στο 75% των αιμομικτών. Ως αποτέλεσμα, οι επαναλαμβανόμενες επιθυμίες και φαντασιώσεις να μην είναι παθολογικές για όλα τα άτομα που κακοποιούν σεξουαλικά τα παιδιά (Γιωτάκος, 2003).

Παράλληλα ο Μάνος (1997) συμπληρώνει, ότι η παιδοφιλική πράξη μπορεί να περιορίζεται στο ξέντυνα του παιδιού και στο κοίταγμα ή στην έκθεση προς αυτό των γεννητικών οργάνων, στον αυνανισμό μπροστά στο παιδί, στο άγγιγμα και στο χάιδεμα. Άλλοι παιδευαστές, όμως, μπορεί να προχωρούν σε πεολειχία ή αιδοιολειξία, σε διείσδυση στον κόλπο, στο στόμα ή στον πρωκτό του παιδιού, με το δάκτυλο, με κάποιο αντικείμενο ή με το πέος τους, και την χρήση βίας κατά τις πράξεις αυτές. Το αλκοόλ και το στρες επιτείνουν τη συγκεκριμένη συμπεριφορά. Οι παιδευαστές μπορεί να περιορίζουν τις παραφιλικές τους δραστηριότητες στα παιδιά τους, φυσικά ή υιοθετημένα ή σε συγγενικά παιδιά ή να αναζητούν παιδιά εκτός της οικογένειας. Οι περισσότεροι από αυτούς είναι ετεροφυλόφιλοι(Μάνος, 1997:686).

Σύμφωνα με την Αντωνίου (2008), παιδοφιλία είναι όταν ο ενήλικας (ή ο τουλάχιστον 5 χρόνια μεγαλύτερος σε ηλικία έφηβος) που φανερά ή συγκαλυμμένα παίρνει σεξουαλική ευχαρίστηση από την επαφή του με ένα παιδί υποφέρει από παιδοφιλία. Αυτό μπορεί να γίνει με πολλούς και διάφορους τρόπους. Πιο συγκεκριμένα, όταν προσπαθεί να επιδιώκει και να αγγίζει με σεξουαλικό τρόπο τα παιδιά ή τους ανήλικους εφήβους (συνήθως κάτω των 13 ετών). Επιπλέον όταν με τις παροτρύνσεις του ενθαρρύνει μία ομάδα παιδιών να συμμετέχουν σε σεξουαλικές δραστηριότητες. Καθώς επίσης, όταν τους προβάλλει πορνογραφικό υλικό, χρησιμοποιώντας άμεσο ή έμμεσο ψυχολογικό εκβιασμό ή χειραγώγηση για να κρατήσουν αυτές τις δραστηριότητες μυστικές. Τέλος, όταν πλησιάζει τα παιδιά και τους εφήβους μέσω του Διαδικτύου προσπαθώντας για παράδειγμα να χτίσει μια έμπιστη φιλία μαζί τους και στη συνέχεια να προσπαθήσει να τα παραπλανήσει σεξουαλικά.

Σύμφωνα με καταγραφές παιδοφιλικών περιστατικών, κατά την Αντωνίου (2008), τα στοιχεία δείχνουν ότι οι περισσότεροι παιδόφιλοι βρίσκονται στην ηλικία των 20 με 50. Μπορεί να μην έχουν παντρευτεί, να είναι παντρεμένοι ή χωρισμένοι και μπορεί να έχουν και οι ίδιοι παιδιά. Επιπλέον, στις περισσότερες περιπτώσεις (66%) έχει καταγραφεί ότι ο παιδόφιλος είναι κάποιος γνωστός της οικογένειας ή συγγενής ή γενικά έχει κάποια σχέση με το παιδί ή/και την οικογένειά του. Αξίζει να τονιστεί ότι η παιδοφιλική δραστηριότητα δεν περιέχει απαραίτητα σωματική βία αλλά κυρίως ψυχολογική. Ο άνθρωπος που ασκεί παιδοφιλία μπορεί συχνά να έχει μεγάλη υπομονή και δεξιότητα στο να χρησιμοποιεί την εξουσία και τη δύναμη του ενήλικα για να πείσει ή να αναγκάσει το παιδί ή τον έφηβο να συμμετάσχει σε σεξουαλικές δραστηριότητες. Τέλος, αρκετοί παιδόφιλοι αποζητούν εργασία ή προσφέρουν εθελοντικές υπηρεσίες σε μέρη όπου μπορούν να έχουν συχνή πρόσβαση σε παιδιά.

Σήμερα έχει αναπτυχθεί το κίνημα του παιδοφιλικού ακτιβισμού, το οποίο αφορά υποστηρικτές των παιδόφιλων, και θεωρείται ως κίνημα έρωτα για τα παιδιά και οι σημαντικότερες απόψεις του είναι: η κοινωνική αποδοχή της ρομαντικής ή γενετήσιας έλξης τα παιδιά, η κοινωνική αποδοχή της

σεξουαλικής δραστηριότητας των ενηλίκων με τα παιδιά και οι αλλαγές σε θεσμούς που αναφέροντα στους παιδόφιλους και η αλλαγή των νόμων που ρυθμίζουν την ηλικία της παιδικής συναίνεση για σεξουαλικής δραστηριότητα με ενήλικο και η αποένταξη της παιδοφιλίας ως ασθένεια. Αυτό το κίνημα έχει σημειώσει ελάχιστη πρόοδο ως προς την επίτευξη των στόχων του. Η πιο γνωστή ομάδα παιδοφιλικού ακτιβισμού είναι η NABLA-NABLA (Δημόπουλος, 2006: 157-158).

4.2. Οι αιτιολογικοί παράγοντες της παιδοφιλίας.

Η έρευνα των Quale and Taylor (2001:365-395) παρουσιάζει 13 συνεντεύξεις με άνδρες που καταδικάστηκαν για downloading παιδικής πορνογραφία στο διαδίκτυο με σκοπό τη σεξουαλική ικανοποίηση και τη συλλογή φωτογραφιών. Όπως προέκυψε από την παραπάνω έρευνα, η πορνογραφία διευκολύνει τις κοινωνικές σχέσεις και είναι ένας τρόπος να αποφύγει κάποιος την πραγματική ζωή, ακόμα μπορεί να λεχθεί ότι έχει θεραπευτικές ιδιότητες εφόσον ο παιδεραστής αισθάνεται ότι ανήκει κάπου (κοινωνία παιδόφιλων). Οι Ivey και Simpson (1998:15-20) αναφέρουν ότι η παιδοφιλική συμπεριφορά καθορίζεται πρωτίστως όχι από τον σεξουαλικό σκοπό αλλά από την ανάγκη για αγάπη και επιβεβαίωση.

Επιπλέον, ο Du Toit (1998) υποστηρίζει ότι η συνεχή έκθεση σε πορνογραφικό υλικό δημιουργεί διέγερση, η οποία διευκολύνει τις σεξουαλικές παραβατικές συμπεριφορές, μετατρέπει την εσωτερική του ανώμαλου σε φυσιολογικό, με αποτέλεσμα σταδιακά κάθε σεξουαλική παρέκκλιση να θεωρείται κοινωνικά αποδεκτή. Η πορνογραφία ουσιαστικά δημιουργεί την προδιάθεση για απόκλιση, ενισχύοντας την φαντασία και προκαλώντας γνωστικές διαταραχές.

Όπως παραθέτει ο Δημόπουλος σε μια μελέτη 45 ανδρών, σεξουαλικά παιδόφιλων, διαπιστώθηκε ότι το 67% είχε μια μακρόχρονη συναισθηματική διαταραχή, το 64% παρουσίαζε αγχωτική διαταραχή, το 24% είχε μια σεξουαλική δυσλειτουργία και το 53% κάποια άλλη διάγνωση παραφιλίας, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι υπεύθυνες της παιδοφιλίας θεωρούνται διάφορες παθολογίες (Δημόπουλος, 2006:154). Οι Bourgeois και Klein πιστεύουν ότι η παιδοφιλία θα μπορούσε να είναι συγγενική πάθηση με την έμμονη και την καταθλιπτική διαταραχή. Ο πάσχων διακατέχεται από ενοχλητικές σκέψεις που είναι επαναλαμβανόμενες και καταναγκαστικές και γι αυτό συχνά φαντασιώνεται να ανακουφιστεί από αυτά τα αγχώδη συμπτώματα (Bourgeois, J.A-Klein M.1996:257). Στους εφήβους που παρενοχλούν σεξουαλικά παιδιά συντρέχουν όλα τα κριτήρια του DSM-IV που αναφέρθηκαν παραπάνω (Δημόπουλος, 2006:153).

Από την άλλη, υπάρχουν ερευνητές που αποδίδουν την παιδοφιλία σε ηλεκτροεγκεφαλογραφικές αλλοιώσεις και μεταβολές, άλλοι σε οργανικές ή σε χρωμοσωμικές ανωμαλίες, ακόμα στην αλλαγή των ορμονικών επιπέδων και

αναλογιών και στην ψυχαναγκαστική αντίδραση. Έχει υπολογιστεί ότι μόνο το 2% έως το 10% των δραστών της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης παρουσιάζει τα γνήσια και αμιγή διαγνωστικά κριτήρια της παιδοφιλίας (Δημόπουλος, 2006:155).

Σύμφωνα με τον Γιωτάκο (2007:41), ένας ισχυρός προδιαθεσικός παράγοντας για την παιδική σεξουαλική κακοποίηση είναι το ανδρικό φύλο καθώς, οι άνδρες έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να κακοποιούν σε σχέση με τις γυναίκες και η έλλειψη ενσυναίσθησης (empathy). Έρευνες έχουν δείξει, ότι τα άτομα που κακοποιούν έχουν ιδιαίτερη έλλειψη ενσυναίσθησης απέναντι στα θύματά τους, ωστόσο παρουσιάζουν κάποια ενσυναίσθηση απέναντι στα θύματα των άλλων δραστών και απέναντι στα υπόλοιπα παιδιά. Τα άτομα που κακοποιούν σεξουαλικά τα παιδιά έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση ενώ το 60% αυτών εμφανίζουν σημαντική πτώση στην αυτοεκτίμηση το χρονικό διάστημα πριν από την διάπραξη της κακοποίησης. Επιπλέον η υιοθέτηση δυσλειτουργικών και ανεπαρκών μορφών πρόσδεσης προέρχεται από την ελλιπή ερωτική ζωή και την μοναχικότητα των συγκεκριμένων ατόμων.

Σημαντικό παράγοντα προδιάθεσης στην παιδοφιλία αποτελούν και οι γνωσιακές διαστρεβλώσεις. Οι ερευνητές χρησιμοποιούν τον όρο αυτό για να συμπεριλάβουν ποικίλες σκέψεις, όπως για παράδειγμα ελαχιστοποίηση, άρνηση και απόδοση ευθυνών σε άλλους ή διαταραγμένες αντιλήψεις σχετικά με την συμπεριφορά των παιδιών και την σεξουαλικότητά τους. Επίσης ανάμεσα στους πρώιμους προδιαθεσικούς παράγοντες περιλαμβάνονται οι σχέσεις του γονέα με του παιδιού, όπως η παραμέληση και ασταθή σχέση του γονιού με το παιδί(δράστη).Επιπλέον ο δυσλειτουργικός δεσμός προσκόλλησης μεταξύ γονέα και παιδιού μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιτυχή πρότυπα για μελλοντικές σχέσεις, ώστε ο νεαρός ενήλικος να αναπτύξει συναισθήματα δυσπιστίας κα αμφιβολίας ως προς τις μελλοντικές ερωτικές σχέσεις του με αποτέλεσμα να οδηγηθεί στην ανάπτυξη ερωτικών σχέσεων με παιδιά τα οποία ελέγχονται εύκολα και δεν φαντάζουν απειλητικά. Τελευταία αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό των δραστών κατά την παιδική τους ηλικία έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά από τους ίδιους τους γονείς τους (Γιωτάκος,2004).

Ο Μάνος (1997:683) αναφέρει ότι πολλά άτομα με παραφιλίες δεν θεωρούν ότι είναι άρρωστα και προσέρχονται στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας μόνο όταν η συμπεριφορά τους τα φέρει σε σύγκρουση με το περιβάλλον τους, για παράδειγμα, με την οικογένεια, τη σύζυγο ή τον νόμο. Συχνά τα συγκεκριμένα άτομα δεν μπορούν να ανταποδώσουν τρυφερότητα στην σεξουαλική επαφή ή πάσχουν από διάφορες σεξουαλικές δυσλειτουργίες, συχνά πάσχουν και από διαταραχές της προσωπικότητας. Οι σεξουαλικές παρεκκλίσεις γενικά εγκαθίστανται στην εφηβεία και την αρχή της ενήλικης ζωής. Οι πιο συχνές διαταραχές είναι η παιδοφιλία, η ηδονοβλεψία και η επιδειξιμανία.

Η ψυχαναλυτική θεωρία υποστηρίζει ότι οι σεξουαλικές παρεκκλίσεις εμφανίζονται εξαιτίας αποτυχημένης ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης κατά την παιδική ηλικία. Ειδικότερα, τις θεωρεί ως προσπάθειες του ατόμου να

αντιμετωπίσει το άγχος του ενουχισμού ή το άγχος του αποχωρισμού. Επιπλέον, η μαθησιακή θεωρία αναφέρει ότι το παραφιλικό άτομο μαθαίνει ότι οι σεξουαλικές επιθυμίες, οι φαντασίες και οι παρορμήσεις του είναι ακατάλληλες. Καθώς προσπαθεί να μειώσει αυτές τις επιθυμίες χρησιμοποιεί παραφιλικές φαντασιώσεις κατά τον αυνανισμό ωστόσο κάνουν πιο έντονο το σεξουαλικό ενδιαφέρον. Τέλος, η νευροβιολογική θεωρία ενοχοποιεί νευροβιολογικούς μηχανισμούς, δηλαδή μέσα νευροψυχολογικές δοκιμασίες, δηλαδή με την χρήση όπως της αξονικής τομογραφίας, προκύπτουν σεξουαλικά επιθετικά και παιδοφιλικά άτομα (Μάνος, 1997).

4.3 Τα χαρακτηριστικά των παιδόφιλων

Ο παιδόφιλος, σύμφωνα με την Αρτινοπούλου (2007) ανήκει σε όλα τα κοινωνικά στρώματα αφού έχουν παρατηρηθεί περιστατικά, όπου οι δράστες προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα και βαθμίδες εκπαίδευσης. Στην παιδοφιλία, η προσωπικότητα του δράστη παίζει σημαντικό ρόλο καθώς είναι προσωπικότητες που δεν έχουν ομαλή ψυχολογική ανάπτυξη. Με βάση έρευνα του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού (Τσιλιάκου,2008),οι δράστες προέρχονται από όλες τις κοινωνικές τάξεις και συνήθως εξασκούν επάγγελμα που τους επιτρέπει μία άμεση επαφή με τα παιδιά, όπως δάσκαλοι, γυμναστές και υπεύθυνοι ομάδων. Σχεδόν πάντα έχουν δικά τους παιδιά, αναζητούν τα θύματά τους στο οικογενειακό τους περιβάλλον και μερικές φορές κακοποιούν σεξουαλικά και τα δικά τους παιδιά. Η αιμομιξία είναι η πιο ακραία μορφή παιδεραστίας.

Παράλληλα, ο Δημόπουλος (2006:155) αναφέρει ότι αυτοί που έχουν διαπράξει γενετήσια εγκλήματα εναντίον των παιδιών, αλλά δεν φέρουν τα κανονικά κριτήρια διάγνωσης της παιδοφιλίας, αναφέρονται ως ευκαιριακοί ή αταβιστικοί δράστες, ενώ οι δράστες που εμφανίζουν έλξη προς τα παιδιά, αποκαλούνται δομημένοι προτιμησιακοί ή μόνιμοι παιδόφιλοι, καθώς ο προσανατολισμός τους διαρθρώνεται από την ίδια την δομή της προσωπικότητάς τους. Υπάρχουν, ωστόσο, μεγάλες διακρίσεις ανάμεσα σε αυτούς τους τύπους δραστών. Πιο συγκεκριμένα οι ευκαιριακοί δράστες έχουν περισσότερο οικογενειακά θύματα, δρουν την χρονική στιγμή που έχουν άγχος και η δράση τους έχει διάρκεια και εκδηλώνουν προτίμηση σε ενήλικους ερωτικούς συντρόφους. Από την άλλη, οι παιδόφιλοι διαθέτουν μεγάλο αριθμό θυμάτων, ξεκινούν από μικρή ηλικία και τα θύματα τους είναι εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Οδηγούνται στην εγκληματική ενέργεια υπό την καθοδήγηση της ερωτικής τους επιθυμίας και οι αξίες και πεποιθήσεις τους είναι τέτοιες ώστε υποστηρίζουν με ισχυρό τρόπο έναν εγκληματικό τρόπο ζωής.

Σύμφωνα με τον Παπανή (2008,) η παιδοφιλία και παιδεραστία είναι ένα έγκλημα κατά της γενετήσιας ελευθερίας του παιδιού αλλά ισοδυναμεί και με συμβολικό θάνατο της παιδικότητας και είναι βιασμός της υπό διαμόρφωση

προσωπικότητας του παιδιού. Οι ενήλικες που διαπράττουν τέτοιες πράξεις είναι κατά συρροή βιαστές της αθωότητας του παιδιού, το οποίο θα αντιμετωπίσει ψυχολογικά προβλήματα στο υπόλοιπο της ζωής του.

4.4 Τρόπος δράσης των παιδόφιλων στο διαδίκτυο

Τα τελευταία χρόνια έχει κάνει την εμφάνισή του ένα νέο είδος παραβάτη για σεξουαλικά αδικήματα, ο οποίος δεν έρχεται σε άμεση επαφή με το θύμα αλλά αναζητά πορνογραφικό υλικό παιδιών μέσω του διαδικτύου. Η συντριπτική πλειοψηφία των δραστών που συλλέγουν, διακινούν ή παράγουν πορνογραφικό υλικό είναι άνδρες. Η ανησυχητική έξαρση της διαδικτυακής παιδοφιλίας οφείλεται στην μεγαλύτερη κοινωνική κινητικότητα των μελών της οικογένειας, συνεπώς στην ένταξη του ανηλίκου σε περισσότερα κοινωνικά περιβάλλοντα όπως είναι το διαδίκτυο. Με την εξοικείωση και την συνεχή χρήση του διαδικτύου, ο ανήλικος εκτίθεται σε κινδύνους που πηγάζουν από μια εύκολα προσπελάσιμη, ανώνυμη και εικονική πραγματικότητα του κυβερνοχώρου (virtual cyber society). Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν να αυξηθούν τα πρόσωπα εμπιστοσύνης ή αναφοράς με τα οποία αναπτύσσει ο προέφηβος ή ο έφηβος. Ο ενήλικος τότε εκμεταλλεύεται αυτή την ασύμμετρη σχέση που έχει χτίσει με τον ανήλικο για την ικανοποίηση ηδονιστικών σκοπών (Δημόπουλος, 2006:158-159).

Ο on-line σεξουαλικά κακοποιός εκτός από τις υπολογιστικές αντιλήψεις στηρίζεται σε δεξιότητες που έχουν χρησιμοποιηθεί από ομοϊδέατες τους και συχνάζει σε περιοχές, όπως τα δωμάτια συνομιλίας, όπου είναι πιθανό να υπάρχουν ανήλικα άτομα. Από την στιγμή που θα ξεκινήσει η επικοινωνία με το θύμα, ο παραβάτης θα φροντίσει να του εμπνεύσει την εμπιστοσύνη, να του δείξει ότι τον νοιάζεται και να δημιουργήσει μια σχέση εξάρτησης και αγάπης. Συνήθως παρουσιάζεται στο διαδίκτυο σε ομάδες συζητήσεων ως παιδί και ως ενήλικας συγχρόνως, μέσω του οποίου του δίνεται η δυνατότητα να παρουσιάσει πλευρές του εαυτού του που διαφορετικά θα παρέμεναν κρυμμένες. Έχει υποστηριχτεί, ότι τόσο η ανωνυμία όσο και ο παιχνιδιάρικος χαρακτήρας του διαδικτύου μπορούν να απελευθερώσουν όλα τα είδη συμπεριφοράς που διαφορετικά ίσως να μην εκδηλώνονταν. Η παιδική πορνογραφία μέσω του Διαδικτύου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την σεξουαλική διέγερση και την άρση πιθανόν αναστολών, καθώς και για την αποπλάνηση των παιδιών διαμέσου της χειραγώγησης σεξουαλικών φαντασιώσεων και του αυνανισμού. Αυτές οι εικόνες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης ποικιλοτρόπως (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:343).

Ο Γιωτάκος και Πρεκατέ (2006:346) αναφέρουν ότι οι δράστες του εγκλήματος της πορνογραφίας ανηλίκων στο διαδίκτυο χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με τα κίνητρά τους. Επισημαίνουν ότι διακρίνονται σε

εννέα κατηγορίες και παραθέτουν τα χαρακτηριστικά τους. Ο ξεφυλλιστής, χρήστης του διαδικτύου χωρίς να το επιδιώξει, γίνεται κάτοχος φωτογραφιών παιδικής πορνογραφίας (π.χ. ενοχλητικό ταχυδρομείο-spam), όταν όμως βρεθούν στην κατοχή του οι φωτογραφίες αποφασίζει να τις κρατήσει. Αυτό αποτελεί αδίκημα εάν αποδειχτεί ότι ο χρήστης είχε πρόθεση να διατηρήσει στην κατοχή το παράνομο υλικό. Επίσης αδίκημα θεωρείται εάν μετά από επισκέψεις του χρήστη στο διαδίκτυο σε πορνογραφικό υλικό κάνει επαναλαμβανόμενες επισκέψεις στο συγκεκριμένο αυτό διαδικτυακό τόπο με το υλικό παιδικής πορνογραφίας. Δεύτερη περίπτωση αποτελεί το άτομο που φαντασιώνεται σεξουαλικά ανηλίκους, αποτυπώνει σε ψηφιακή μορφή κείμενα τις φαντασιώσεις αυτές στον υπολογιστή του ή κάνει προσωπική χρήση ψηφιακών φωτογραφιών χωρίς να τις διανέμει σε άλλους. Συνήθως τέτοιες υποθέσεις δεν έρχονται στο φώς μόνο κατόπιν καταγγελίας από τρίτο άτομο. Σπάνια έρχονται στο φώς μετά από έρευνα των διωκτικών αρχών στον υπολογιστή για άλλα αδικήματα ή έπειτα από κλοπή του υπολογιστή ή από εντοπισμό του συγκεκριμένου υλικού από άλλον χρήστη.

Τρίτη περίπτωση παιδόφιλου είναι ο αποκαλούμενος, αλιευτής, ο οποίος επιζητεί υλικό παιδικής πορνογραφίας και ενεργεί επικοινωνώντας για το σκοπό αυτό με άλλους χρήστες με συναφείς προτιμήσεις. Ο συγκεκριμένος τύπος διακρίνεται σε υποτύπους: ο σεξουαλικά παμφάγος χρήστης ο οποίος ενδιαφέρεται για κάθε είδους σεξουαλικό υλικό, ο σεξουαλικά περίεργος χρήστης ο οποίος έχει πειραματιστεί με παιδικό πορνογραφικό υλικό αλλά δεν το έχει αποδεχτεί και ο φιλελεύθερος(libertarian) χρήστης, ο οποίος έχει την δυνατότητα απρόσκοπτης πρόσβασης σε οτιδήποτε επιθυμεί. Τέταρτη περίπτωση είναι ο μη ασφαλής συλλέκτης, ο οποίος κάνει χρήση πορνογραφικού υλικού, το οποίο περιέχεται σε διαδικτυακούς τόπους ή chat rooms, όπου δεν απαιτούνται κωδικοί ασφαλείας, εγγραφές και ότι άλλο υπάρχει σχετικό για να αποκτήσει πρόσβαση. Μεταξύ των μη ασφαλών συλλεκτών υπάρχει υψηλότερος βαθμός δικτύωσης από ότι μεταξύ των αλιευτών. Πρέπει να τονισθεί ότι ο συγκεκριμένος χρήστης λαμβάνει ιδιαίτερα υψηλό ρίσκο ως προς την αποκάλυψη των στοιχείων του. Σε αντίθεση με τον παραπάνω υπάρχει ο ασφαλής συλλέκτης. Αυτός ο χρήστης χρησιμοποιεί τους περιορισμούς ασφάλειας για να συλλέξει την πορνογραφία. Στα δίκτυα ανταλλαγής υλικού(που επισκέπτεται στο διαδίκτυο) απαιτείτε προτού να ολοκληρωθεί η διαδικασία εγγραφής καινούργιων μελών να κατατεθεί ένας συγκεκριμένος αριθμός φωτογραφιών από την προσωπική τους συλλογή κλειδώνοντας με αυτόν τον τρόπο τα μέλη τους. Έναν άλλον τύπο δράστη αποτελεί ο σε απευθείας σύνδεση περιποιητής (groomer) Είναι το άτομο που έχει αρχίσει την απευθείας σύνδεση συγχρονική επαφή (on-line) με ένα παιδί με την πρόθεση να συμμετάσχει είτε σε κυβερνοσέξ (cybersex) ή σε κανονική σεξουαλική σχέση. Η χρήση παιδικού πορνογραφικού υλικού χρησιμοποιείται ώστε να μειώσει τις αναστολές του παιδιού και να το πείσει να συμμετάσχει σε σεξουαλική δραστηριότητα. Επιπλέον είναι ο φυσικός καταχραστής

(εκμεταλλευτής), ο οποίος τελεί σεξουαλικά εγκλήματα σε βάρος των ανηλίκων. Ο συγκεκριμένος συμμετέχει ενεργά στην κατάχρηση της σεξουαλικής πορνογραφίας για να ικανοποιήσει τον σεξουαλικό του πόθο. Τελευταία, ο παραγωγός είναι αυτός που συμμετέχει και παράγει το υλικό με την κακοποίηση του παιδιού, το διακινεί στο διαδίκτυο και προσπαθεί να πείσει τα παιδιά να διαθέσουν τις φωτογραφίες τους. Ο τελευταίος τύπος είναι ο διανομέας, ο οποίος μπορεί να μην έχει σεξουαλικό ενδιαφέρον για την παιδική πορνογραφία, είναι όμως αυτός που πωλεί το πορνογραφικό υλικό και επιδιώκει μέσω αυτής της πράξης να αποκομίσει οικονομικό όφελος (Γιωτάκος και Πρεκατέ ,2006:348).

Επιπροσθέτως οι παιδόφιλοι μπορούν να διαχωριστούν σε προνομιακούς και περιστασιακούς. Επιπλέον, ο περιστασιακός παραβάτης διακρίνεται στον παλινδρομικό, στον ηθικά άνευ διακρίσεως, στον σεξουαλικά άνευ διακρίσεως και στον ανεπαρκή. Παράλληλα, υπάρχουν αυτοί που προτιμούν να κακοποιούν σεξουαλικά παιδιά, εκθέτουν τρία γενικά πρότυπα, τον προκλητικό, τον εσωστρεφή και τον σαδιστή(Γιωτάκος και Πρεκατέ , 2006:349).

4.5 Η θεραπεία των παιδόφιλων

Τι είναι αυτό που σπάει τις ενοχές, τις αναστολές και τον έλεγχο της συνείδησης ώστε ένας ενήλικος να γίνει παιδεραστής, παιδόφιλος ή αιμομικτικός;

Η απάντηση δύσκολα μπορεί να δοθεί, ωστόσο σύμφωνα με τους Γιωτάκο και Πρεκατέ (2006), η μη ομαλή ψυχολογική ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδόφιλου, η εικόνα που έχει για τον εαυτό του, οι παιδικές συναισθηματικές ανάγκες του, η χαμηλή αυτοεκτίμηση, οι ορμονικές διαταραχές, οι εσωτερικές συγκρούσεις στο πρόσωπο της μητέρας του και οι φόβοι για ευνουχισμό και τέλος ο μη ομαλός έλεγχος των ενστίκτων του σε συνδυασμό με διάφορες ψυχώσεις και ίσως την χρήση οινοπνεύματος ή άλλων ουσιών αποτελούν τους κύριους αιτιολογικούς παράγοντες της παιδοφιλίας.

Η θεραπεία των παιδόφιλων έχει αποτελέσει ενδιαφέρον στους ιατρικούς κύκλους. Ο Μάνος (1997) υποστηρίζει ότι οι σεξουαλικές παρεκκλίσεις θεωρούνται από πολλούς ότι έχουν σαν βάση ψυχολογικούς παράγοντες και ότι πηγάζουν από εμπειρίες της παιδικής ηλικίας. Κατά συνέπεια πολλοί κλινικοί χρησιμοποιούν την ψυχοθεραπεία σαν τρόπο αντιμετώπισης αυτών των διαταραχών. Η ψυχανάλυση προσπαθεί να φέρει στην επιφάνεια και να επιλύσει παιδικές ψυχικές συγκρούσεις που θεωρούνται υπεύθυνες για την παρέκκλιση. Όμως, πολλά άτομα, με τέτοιες διαταραχές, δεν μπορούν να αντέξουν τέτοιου είδους έντονη θεραπεία. Η ατομική ψυχοθεραπεία (αποκαλυπτική-υποστηρικτική) μπορεί να φανεί χρήσιμη στο να βοηθήσει το άτομο να αναγνωρίσει τα συναισθήματα και τις φαντασιώσεις που οδηγούν σε παρεκκλίνουσα σεξουαλική συμπεριφορά, να αποκτήσει πιο παραδεκτούς τρόπους σεξουαλικής ικανοποίησης καθώς και να ελέγξει τον βαθμό που η

παρεκκλίνουσα συμπεριφορά παρεμβαίνει στην κοινωνική και επαγγελματική του ζωή.

Οι θεραπείες γνωσιακής-συμπεριφοριστικής προσέγγισης θεωρούνται αποτελεσματικές. Ο θεραπευτής διδάσκει ψυχοεκπαιδευτικές εφαρμογές, οι οποίες είναι διδακτικές εμπειρίες και διατίθενται πληροφορίες για τη σεξουαλικότητα, τη σεξουαλική παρεκτροπή, τις γνωσιακές στρεβλώσεις, τις διαπροσωπικές και κοινωνικές συμπεριφορές και τέλος τις στρατηγικές για την αντιμετώπιση των επιθετικών και σεξουαλικών ενστίκτων και την διαχείριση του θυμού. Οι ψυχοθεραπευτικές πρακτικές θεραπείας στοχεύουν στην κατανόηση της σεξουαλικής παραπτωματικότητας, στην αύξηση της υπευθυνότητας του δράστη και της ενσυναίσθησης, στη μείωση των γνωσιακών διαστροφών, στο χειρισμό του άγχους, στη βελτίωση της κοινωνικότητας του και στη σεξουαλική εκπαίδευση (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006:352).

Παράλληλα, ο παιδόφιλος μπορεί να εκπαιδευτεί στην αύξηση της ενσυναίσθησης. Με άλλα λόγια, ο παιδόφιλος καλείται να κατανοήσει ποιες είναι οι συνέπειες των πράξεών του στη ζωή του, με σκοπό να αυξήσει το κίνητρο στην θεραπευτική του προσπάθεια. Επιπλέον, στοχεύετε από τον θεραπευτή να αναπροσδιοριστούν οι αξίες του παιδόφιλου, δηλαδή να καταφέρει να καθορίσει τις σεξουαλικές ατομικές του αξίες, οι οποίες σχετίζονται με την διακοπή των σεξουαλικών του σχέσεων. Επίσης, γίνεται συστηματική δουλειά όχι μόνο στην διαχείριση του θυμού του αλλά και στην διεκδικητικότητά του. Πιο συγκεκριμένα, ο θεραπευτής δίνει συμβουλές για την αναγνώριση και ανάπτυξη τρόπων αντιμετώπισης του θυμού και προσπαθεί να αναπτύξει τις κατάλληλες κοινωνικές δεξιότητες ώστε να εκφράζει την διεκδικητικότητα με κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους. Οι συγκεκριμένες δεξιότητες θα τον βοηθήσουν στην ανάπτυξη της επικοινωνίας με το περιβάλλον του (Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006).

Συγχρόνως, ο θεραπευτής μπορεί να ενημερώσει τον παιδόφιλο, δίνοντας του πληροφορίες για την ανθρώπινη σεξουαλικότητα, τον ρόλο των δύο φύλων και τις παραλλαγές των σεξουαλικών συμπεριφορών(Γιωτάκος και Πρεκατέ, 2006). Ακόμα, μπορεί να χρησιμοποιηθούν, σύμφωνα με τον Μάνο (1997), τεχνικές χαλάρωσης και αντιμετώπισης της ανησυχίας και της θλίψης, συναισθήματα που συνήθως προηγούνται της παραφιλικής πράξης.

Τα τελευταία χρόνια, πάντως, η θεραπεία συμπεριφοράς χρησιμοποιείται συνεχώς και περισσότερο για τον έλεγχο των παραφιλιών. Έτσι αναπτύχθηκαν μέθοδοι τόσο για να ελαττώσουν τους παραφιλικούς τρόπους διέγερσης του ατόμου, για παράδειγμα, με κορεσμό διά του αυνανισμού, δηλαδή οδηγώντας το άτομο να κορεσθεί ή να βαρεθεί τις παραφιλικές του φαντασιώσεις. Επίσης, μία άλλη μέθοδος είναι η καλυμμένη ευαισθητοποίηση, δηλαδή ζευγαρώνοντας τις παραφιλικές φαντασιώσεις με δυσάρεστες και αγχογόνες ψυχικές εικόνες. Ακόμη, με τη θεραπεία αποστροφής, η οποία έχει στόχο να ζευγαρώνονται οι παραφιλικές φαντασιώσεις με δυσάρεστα ερεθίσματα, όπως ναυτία (προκαλούμενη με φάρμακα) ή ηλεκτροσόκ, με στόχο την αρνητική ενίσχυση

της παραφιλικής συμπεριφοράς. (Μάνος, 1997) Τέλος, μέσω της νοητικής ευαισθητοποίησης, ο θεραπευτής, μέσα από τεχνικές χαλάρωσης, στοχεύει στην διακοπή του φαύλου κύκλου της σεξουαλικής διέγερσης (Γιωτάκος και Πρεκατέ,2006:353).

Ο Δημόπουλος (2006:156) αναφέρει και άλλους τρόπους που θεωρούνται αποτελεσματικοί για την θεραπεία των παιδόφιλων, οι οποίες όμως έχουν κατηγορηθεί έντονα από το χώρο της ιατρικής ως οι πιο ανεπιθύμητες λόγω των ακραίων αποτελεσμάτων και της ανέκκλητης φύσης τους. Αρχικά, οι “anti-androgenic” ιατρικές επεμβάσεις , όπως είναι η «Depo-Provera» ή χημικός ευνουχισμός, η οποία χρησιμεύει ώστε να ελαττώσει τα επίπεδα τεστοστερόνης και χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις γνωσιακές συμπεριφοριστικές μεθόδους. Άλλη είναι η το «ηλεκτρικό σοκ», δηλαδή την ώρα που ο παιδόφιλος φαντασιώνεται. Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται σπάνια σε παιδόφιλους που δεν έχουν προβεί σε ασελγείς πράξεις με παιδιά. Άλλη μέθοδος είναι η «λοβοτομή», ψυχοχειρουργική επέμβαση, η οποία έχει δεχθεί μακρά και αρνητική κριτική και μια εναλλακτική χειρουργική επέμβαση είναι η «θαλαμοτομή».

4.6 Προστασία των παιδιών από τους παιδόφιλους

Οι γονείς από την πλευρά τους θα είναι προτιμότερο να τοποθετήσουν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή σε χώρους όπως είναι το σαλόνι και όχι σε υπνοδωμάτια, έτσι θα μπορεί να γίνεται η καλύτερη επιτήρηση των ιστοσελίδων που κάνει χρήση το παιδί. Επιπρόσθετα, οι γονείς οφείλουν να ενημερώσουν τα παιδιά τους για τους κινδύνους που υπάρχουν όταν συνομιλούν με αγνώστους μέσω chat rooms, παράλληλα όμως θα πρέπει να διδαχθούν στο να μη δίνουν προσωπικές πληροφορίες χωρίς την άδεια των γονιών, όπως για παράδειγμα επίθετο, όνομα, ηλικία, διεύθυνση κατοικίας, αριθμό τηλεφώνου, οικογενειακό εισόδημα, ακόμη και ωράριο σχολείου, ονόματα φίλων και πολλά άλλα προσωπικά στοιχεία. Μέσα στα πλαίσια της ενημέρωσης για τη σωστή χρήση του διαδικτύου θα πρέπει να γίνει αναφορά και για τις αγορές που πραγματοποιούνται μέσω αυτού. Πιο συγκεκριμένα να κάνει αγορές χρησιμοποιώντας την πιστωτική κάρτα, χωρίς την γονική επίβλεψη. Τέλος, πολύ σημαντικό είναι η χρησιμοποίηση των λεγόμενων «φίλτρων» που είναι ειδικά προϊόντα λογισμικού με σκοπό την παρεμπόδιση της πρόσβασης σε μη επιθυμητές ιστοσελίδες (Τσιγκρής, 2005).

4.7 Στρατηγική για την εξάρθρωση του προβλήματος και τα μέτρα που προτείνονται.

Για ασφαλές διαδίκτυο απαιτείται η συνεργασία πολλών φορέων. Η στρατηγική αυτών των φορέων οφείλει να είναι πολυσχιδής, ευρηματική και συντονισμένη. Οι πάροχοι διαδικτυακών υπηρεσιών και οι οργανισμοί

τηλεπικοινωνιών να οφείλουν να προωθούν στα πλαίσια του σεβασμού της ελευθερίας της γνώμης και του τύπου, την χρήση φίλτρου ώστε να μπλοκάρουν το σύστημα όταν παρουσιάζεται επιβλαβές υλικό, για παράδειγμα να χρησιμοποιούνται φίλτρα για την ακύρωση λέξεων κλειδιά ή η ανάπτυξη Software που μπορεί αν επισημαίνει τις πορνογραφικές εικόνες και να διαθέτουν τεχνολογική υποδομή ώστε να εντοπίζουν άμεσα την προέλευση τέτοιου υλικού (Μανδραβέλης, 2008:51).

Επίσης θα ήταν καλό να αφαιρούνται οι παράνομες ηλεκτρονικές σελίδες και να καθιερωθούν κανόνες πρακτικής ώστε να απαγορεύουν στα μέλη του διαδικτύου στο να δέχονται εν γνώσει τους παράνομο περιεχόμενο στις σελίδες που επισκέπτονται και να τις αφαιρούν όταν αντιληφτούν την ύπαρξη τους(Δημόπουλος, 2006:27). Από την μεριά τους, οι αστυνομικές αρχές επιβάλλεται να συλλαμβάνουν τους παράνομους διακινητές πορνογραφικού υλικού, καθώς επίσης να είναι πάνω από οποιουσδήποτε περιορισμούς περί προσωπικού απορρήτου σε υποθέσεις που αφορούν πορνογραφία ανηλίκων.

Φυσικά και η νομοθετική εξουσία να ψηφίζει νόμους για την παραδειγματική τιμωρία των παραγωγών, των διακινητών και όσων ασχολούνται με την πορνογραφία ανηλίκων, κάνοντας ευκολότερη την δουλειά των αστυνομικών αρχών. Επιπλέον, ο Μανδραβέλης (2008:51), τονίζει την σπουδαιότητα των ερευνητικών και τεχνολογικών ινστιτούτων, τα οποία οφείλουν να εκσυγχρονίζουν τους ηλεκτρονικούς μηχανισμούς προστασίας και να ακολουθούν τις εξελίξεις στους τομείς παραγωγής και διανομής παράνομων περιεχομένων. Παράλληλα, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις θα πρέπει να αξιοποιούν τον ρόλο τους και να συμμετέχουν στην ενημέρωση και εκπαίδευση όλων των πολιτών για διαδικτυακά θέματα. Ο Δημόπουλος (2006:28) χαρακτηριστικά αναφέρει:

- Τις παγκόσμιες μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως η Safeguarding our children, η End Child Prostitution, η Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes.
- Το εκπαιδευτικό σύστημα, από την άλλη, είναι αναγκαίο να μεταδίδει υποχρεωτικά τρόπους ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου τόσο στους γονείς όσο και στα παιδιά. Είναι πολύ σημαντικό οι νέοι σήμερα να γνωρίζουν τι προσφέρει το διαδίκτυο, να το χρησιμοποιούν ανάλογα με το αναπτυξιακό επίπεδο στο οποίο βρίσκονται, ανάλογα με τα ηλικιακά ενδιαφέροντα ώστε να εκφράσουν τις ατομικές τους πεποιθήσεις και να διαμορφώσουν ένα επικοινωνιακό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού - Προτάσεις

5.1 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε επίπεδο πρόληψης

Ένας σημαντικός τομέας στον οποίο η συμμετοχή του κοινωνικού λειτουργού μπορεί να είναι πολύτιμη, είναι ο τομέας της πρόληψης. Σε κάθε πρόβλημα πριν από την οργάνωση της αντιμετώπισης και της θεραπείας θα πρέπει να εξετάζεται και η πρόληψη ως το πιο σημαντικό μέρος μιας συνολικής θεώρησης. Ειδικότερα όσον αφορά την Ελληνική πραγματικότητα είναι γεγονός ότι ο τομέας της πρόληψης μειονεκτεί έναντι των άλλων τομέων ενώ πιο συγκεκριμένα ο κοινωνικός λειτουργός έχει την δυνατότητα να ασχοληθεί σε προληπτικό χαρακτήρα επίπεδο με ελάχιστες κατηγορίες προβλημάτων. Παρ' όλα αυτά παρακάτω παραθέτονται κάποιες σκέψεις για το πώς θα έπρεπε να λειτουργεί προληπτικά ο κοινωνικός λειτουργός στο πρόβλημα της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών και της παιδοφιλίας στο διαδίκτυο (Μαδιανός, 2005).

Ο κοινωνικός λειτουργός επιδιώκει την ευαισθητοποίηση των ατόμων, αναζητά ομάδες – στόχους τις οποίες θα μπορούσε να κινητοποιήσει και να παρακινήσει να εμπλακούν σε προληπτικές διαδικασίες. Επίσης ερευνά το πώς οι εκστρατείες πρόληψης θα σχετίζονται άμεσα με τα ενδιαφερόμενα άτομα, στην προκειμένη περίπτωση τα παιδιά και τους γονείς. Σημαντική υποσημείωση στο όλο θέμα είναι ότι ακόμα και αν ο κοινωνικός λειτουργός δεν έχει την δυνατότητα να εργαστεί προληπτικά μέσω μια υπηρεσίας θα πρέπει ο ίδιος να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες και να προσανατολίζεται σε συνεργατικές διαδικασίες πρόληψης (Μαδιανός, 2005).

Ακόμα πιο σημαντικός είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο εκπαιδευτικό σύστημα. Συγκεκριμένα θα πρέπει να εφαρμόζονται ενημερωτικά προγράμματα σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων προκειμένου να δημιουργείται μια βάση ανάπτυξης του προβλήματος που θα οδηγεί, πέρα από την ενημέρωση, στην ώθηση των ενδιαφερομένων μερών για δραστηριοποίηση (Μαδιανός, 2000).

Πιο αναλυτικά, οι στόχοι που θα πρέπει να θέσει ο κοινωνικός λειτουργός σε προληπτικό επίπεδο είναι οι εξής :

- παροχή σωστής και υπεύθυνης ενημέρωσης για τους κινδύνους που εγκυμονεί το διαδίκτυο
- ενημέρωση για τους τρόπους προφύλαξης των παιδιών από τις “παγίδες” που κρύβει το διαδίκτυο
- παρότρυνση των γονιών για ενασχόληση με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και το περιβάλλον διαδικτύου για να είναι σε θέση να :
  - α. να γνωρίζουν το περιεχόμενο και τις υπηρεσίες που προσφέρει το διαδίκτυο
  - β. να ελέγχουν και να συμβουλεύουν τα παιδιά τους για την διαδικτυακή συμπεριφορά

Πριν όμως από την εφαρμογή των παραπάνω, ο κοινωνικός λειτουργός είναι σημαντικό να επεξηγήσει αναλυτικά την σπουδαιότητα του συγκεκριμένου

προβλήματος που μαστίζει την σημερινή κοινωνία και την οικογένεια. Θα πρέπει επίσης να τονίσει το εύρος του προβλήματος σε συνδυασμό με την ταχύτητα εξάπλωσής του. Τέλος κρίνεται αναγκαίο να δοθούν τα κατάλληλα κίνητρα στους συμμετέχοντες προκειμένου οι ίδιοι να μην μείνουν άπραγοι και να συνεισφέρουν και αυτοί με την σειρά τους (Μαδιανός, 2000).

5.2 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε επίπεδο αντιμετώπισης

Ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται ως θεραπευτής σε περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης πρώτα από όλα θα πρέπει να είναι ενημερωμένος για το σύστημα κράτους πρόνοιας. Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζει τα προγράμματα που χρησιμοποιούν οι κοινωνικές διοικητικές και νομικές υπηρεσίες ώστε να συνεργάζεται μαζί τους για την φροντίδα, την στήριξη ή και την παραπομπή του σεξουαλικά κακοποιημένου παιδιού σε άλλες υπηρεσίες με σκοπό την μακροπρόθεσμη βοήθεια του (Σταθόπουλος, 1999:229).

Κάθε θεραπευτικό πλάνο για την παιδική σεξουαλική κακοποίηση πρέπει να σχεδιάζεται με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να παρέχει ένα ασφαλές περιβάλλον για το παιδί. Επομένως, ένα αποτελεσματικό θεραπευτικό πρόγραμμα πρέπει να έρχεται αντιμέτωπο με την οικογενειακή δυσλειτουργία, την ψυχοπαθολογία του παιδιού θύματος και τους περιβαλλοντικούς παράγοντες που διαιωνίζουν την κακοποίηση. Η πιο σημαντική προτεραιότητα είναι η προστασία του παιδιού και η προφύλαξή του από περαιτέρω σεξουαλικές επιθέσεις. Πρώτον είναι αναγκαία η αναφορά του περιστατικού στο τοπικό αστυνομικό τμήμα, το οποίο μετέπειτα αρχίζει μία άμεση εκτίμηση της περίπτωσης σε συνεργασία με τις υπηρεσίες προστασίας του παιδιού. Σε περίπτωση που η αναφορά κακοποίησης αποδειχτεί αληθινή ο κοινωνικός λειτουργός ερευνά εάν είναι ασφαλές για το παιδί να μείνει στο περιβάλλον αυτό ή εάν πρέπει να απομακρυνθεί άμεσα. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί ακόμα να παρακολουθεί την οικογένεια και την εξέλιξη της ή ακόμα παραπέρα να την εντάξει σε κάποιο πρόγραμμα μέσω του οποίου να μπορεί να την ελέγχει.

Ο Ζαφείρης και συν (1999), υποστηρίζουν ότι όσον αφορά τους γονείς τόσο η ατομική όσο και ομαδική ψυχοθεραπεία μπορεί να αποδειχτούν χρήσιμα επιστημονικά εργαλεία. Οι γονείς που κακοποιούν σεξουαλικά τα παιδιά τους εντάσσονται σε εξειδικευμένα προγράμματα που χρησιμοποιούν διάφορες τεχνικές συμπεριφοράς προκειμένου να αποβάλλουν τα ανώμαλα παιδοφιλικά τους ένστικτα. Η οικογενειακή θεραπεία θεωρείται απαραίτητη στο σημείο αυτό κυρίως για τον δεύτερο γονέα και τα υπόλοιπα παιδιά της οικογένειας, εάν υπάρχουν, προκειμένου να ενδυναμωθούν και να συνεχίσουν τη ζωή τους με τις λιγότερες δυνατές απώλειες. Η παρέμβαση επίσης του κοινωνικού λειτουργού σκοπό έχει να ενδυναμώσει τον γονεϊκό και προστατευτικό ρόλο του μη παραβατικού γονιού. Είναι σημαντικό να βοηθηθεί ο γονιός στο να κατανοήσει τις σοβαρές ψυχοσωματικές συνέπειες που είχε και θα έχει η κακοποίηση που υπέστη το παιδί στο ίδιο και να διδαχθεί τρόπους καλύτερης

αλληλεπίδρασης με το παιδί καθώς επίσης και τρόπους προστασίας από περαιτέρω κακοποίηση.

Όταν ένα παιδί απομακρυνθεί από το επικίνδυνο περιβάλλον, ο κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να αντιστρέψει τα σοβαρά συναισθηματικά τραύματα που έχει υποστεί το παιδί από εμπειρία της σεξουαλικής κακοποίησης. Η παρέμβαση πρέπει να αντιμετωπίσει τις ψυχοπαθολογικές συνέπειες της κακοποίησης, κάτι που μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα μέσω της ψυχοθεραπείας και της παιγνιοθεραπείας. Ένα βασικό συστατικό της θεραπευτικής διαδικασίας είναι η τροποποίηση των παθολογικών ταυτοποιήσεων και του εσωτερικού κόσμου του κακοποιημένου παιδιού καθώς επίσης και η ελευθερία του παιδιού να κυριαρχήσει την τραυματική θυματοποίησή του μέσω μίας ελεγχόμενης επανάληψης του γεγονότος, μία συμβολική ερμηνεία στην οποία βασικό ρόλο παίζουν οι κούκλες και η ζωγραφική. Το παιδί θα πρέπει να μάθει πώς να βάζει όρια στο θυμό του ενώ επίσης να ενθαρρύνεται, να εξωτερικεύει το θυμό του ή να τον εκφράζει συμβολικά μέσα από το παιχνίδι. Το δέσιμο με την επιθετικότητα θα πρέπει επίσης να εξετάζεται μέσα από την εισαγωγή διαδικασιών εξιδανίκευσης και τυπικά παιχνίδια λανθάνουσας κατάστασης (Kaplan, και Sadock, 1985).

Η αυτοεκτίμηση του παιδιού πραγματώνεται σταδιακά αφού το παιδί συμφιλιωθεί με την ζεστή προσέγγιση και την αποδοχή που βλέπει από τον κοινωνικό λειτουργό. Το παιδί πρέπει να πειστεί ότι η σεξουαλική κακοποίηση του προήλθε από ψυχοπαθολογικά προβλήματα του γονιού και ότι δεν έχει να κάνει με το ίδιο σαν άτομο. Είναι πολύ σημαντικό για την ψυχική ισορροπία του παιδιού, να προσπαθήσουν οι ειδικοί να βοηθήσουν το παιδί να ξεπεράσει τις τυχόν τύψεις του για την θυματοποίησή του. Πολλά από τα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά έχουν παρατηρηθεί να κατηγορούν τους εαυτούς τους για αυτό που τους έχει συμβεί. Πιστεύουν ότι κατά κάποιο τρόπο είναι τα ίδια οι υπαίτιοι της απεχθούς αυτής κακοποίησης και φταίνε για την τυχόν διάλυση της οικογένειάς τους. Αν μη τι άλλο λοιπόν αυτές οι σκέψεις πρέπει να εξαλειφθούν από το μυαλό του κακοποιημένου παιδιού και να του παρατεθούν οι πραγματικές αιτίες του ατυχούς συμβάντος (Kaplan και Sadock, 1985).

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που έχουν να αντιμετωπίσουν οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι εκείνο του στιγματισμού του παιδιού, κυρίως σε μικρές κοινωνίες. Η θεραπευτική παρέμβαση θα πρέπει να προσανατολίζεται στην προστασία του παιδιού από τον κοινωνικό αποκλεισμό καθώς επίσης και στην ομαλή ένταξη και ανάπτυξή του στο κοινωνικό πλαίσιο που το περιβάλλει. Για τους παραπάνω λόγους είναι απαραίτητο να δίνονται ερεθίσματα στο παιδί για ενδυνάμωση διαφόρων ικανοτήτων του, ενώ εξίσου σημαντικό είναι να αποκτήσει ξανά ομαδικές εμπειρίες και να αναπτύξει διαπροσωπικές υποστηρικτικές σχέσεις, μέσα από τις οποίες θα μπορέσει να αποβάλλει τον φόβο του και να δείξει εμπιστοσύνη. Θεραπευτική δραστηριότητα στο στάδιο αυτό μπορεί να θεωρηθεί τόσο το ομαδικό παιχνίδι που αποδεικνύεται χρήσιμο στην σύναψη σχέσεων και στην δημιουργία

αλληλεπιδράσεων όσο και κατάλληλα αναπτυξιακά παιχνίδια που προωθούν την ικανότητα του παιδιού να παίζει και να προβάλλει τις δεξιότητές του (Karlan και Sadock, 1985).

5.3 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού με τον δράστη παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης.

Ως επαγγελματίας, ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να αναζητήσει ποια ήταν τα αίτια που οδήγησαν τον δράστη στη σεξουαλική κακοποίηση (στο κεφάλαιο για τους παιδόφιλους έχουν αναφερθεί τα αίτια της σεξουαλικής κακοποίησης). Η λήψη κοινωνικού ιστορικού αλλά και η συνεργασία με άλλους επαγγελματίες, όπως ψυχολόγους ή ψυχιάτρους θα δώσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα για την προσωπικότητα του δράστη και ποια τα αίτια που οδήγησαν τον θύτη σε αυτή την συμπεριφορά.

Είναι πολύ σημαντικό ο κοινωνικός λειτουργός σε όλη την διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας να χρησιμοποιήσει δεξιότητες και τεχνικές, όπως αντικειμενικότητα, καμία προκατάληψη, ενσυναίσθηση, ευαισθησία, εχεμύθεια και να σκεφτεί ότι ο θύτης ίσως και ο ίδιος υπήρξε θύμα κακοποίησης και δυσκολεύεται να κατανοήσει ποια η σοβαρότητα της πράξης στην οποία προβεί. Ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να οδηγήσει τον δράστη στην αναγνώριση των συνεπειών της πράξης του με στόχο να αποκτήσει ο δράστης αυτογνωσία και να περιορίσει τις σκέψεις ή πράξεις για σεξουαλική κακοποίηση παιδιού (Δημοπούλου-Λαγωνίκα,2006:127).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Νομοθεσία

6.1 Εισαγωγή

Για την αντιμετώπιση της πορνείας, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της πορνογραφίας παιδιών και εφήβων έχουν ρυθμιστεί εθνικά μέτρα αλλά και η υιοθέτηση πρόσφορων αντεγκληματικών πρωτοβουλιών σε διακρατικό και σε υπερεθνικό επίπεδο είναι σημαντική. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σε επίπεδο ποινικής νομοθεσίας, ο νομοθέτης αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα όπως ότι σε κάθε χώρα το όριο ανηλικότητας είναι διαφορετικό, οι μορφές αξιόποινης συμπεριφοράς διαφέρουν από χώρα σε χώρα, τα παιδιά αν είναι ανήλικα πράγματι ή φαίνονται και άλλα. Παρακάτω θα γίνει μια αναφορά στην νομοθεσία που ισχύει σε χώρες της Ευρώπης, το νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας και τα προγράμματα που έχουν ως στόχο την δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στο διαδίκτυο για τα παιδιά.

ΑΡΘΡΟ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ(1989).

«Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές, ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον των παιδιών» (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 2009).

Η προστασία κατά την πλοήγηση στο διαδίκτυο και το νομοθετικό πλαίσιο. «Η εισαγωγή/ εφόρμηση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου στην καθημερινή ζωή ήταν τόσο αιφνίδια και ραγδαία ώστε δεν άφησε πολύ χρόνο στο Δίκαιο, να διερευνήσει τις όποιες επιπτώσεις στις θεμελιώδεις αρχές του νομικού συστήματος και να τις διαχειρισθεί χωρίς αποκλείσεις. Από τις διευκολύνσεις που παρέχει ο διάλογος του νομικού με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ως το πληροφορικό έγκλημα(κυρίως διαδικτυακό)και από την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση ως το πεδίο εφαρμογής των τεθειμένων κανόνων δικαίου στον κυβερνοχώρο χρειάστηκε και εξακολουθεί να χρειάζεται να προβληματιστούν επιστήμονες πολλών κλάδων για να ρυθμιστεί αυτός ο νέος «δημόσιος χώρος» (Πανούσης, 2008:86).

6.2 Νομοθετικό πλαίσιο για τις χώρες της Ευρώπης.

Σύμφωνα με τον Κιούπη (2007) τα ζητήματα της προστασίας των ανηλικών αποτελούν θέμα μεγάλης προτεραιότητας κυρίως τα τελευταία χρόνια σε εθνικό ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Για πολλούς είναι σημαντικό να προστατευθεί η ελευθερία της έκφρασης και του λόγου και η ελεύθερη διακίνηση ιδεών και απόψεων μέσω του διαδικτύου.

Ο Κιούπης (2007) αναφέρει, ότι κάθε χώρα θεσπίζει ένα νομικό πλαίσιο για την προστασία του ανήλικου από το παράνομο και επιβλαβές υλικό το οποίο

εστιάζεται κυρίως στην καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης και της παιδικής πορνογραφίας από το διαδίκτυο.

Συνεχίζοντας τονίζει ότι κάθε χώρα θεσπίζει ένα θεσμικό πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει το νομοθετικό πλαίσιο που λειτουργεί με προληπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα, την οργάνωση υπηρεσιών και αρχών για την αντιμετώπιση του φαινομένου και την δημιουργία δικτύων με σκοπό την ενημέρωση γονέων, εκπαιδευτικών, παιδιών, επαγγελματιών και την υλοποίηση προγραμμάτων και ερευνών με σκοπό την καταστολή του φαινομένου. Το θεσμικό πλαίσιο σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνει δράσεις και πρωτοβουλίες μεταξύ των κρατών για την προστασία του ανήλικου στο διαδίκτυο και γενικά για το ηλεκτρονικό έγκλημα. Πολύ σημαντικό για την αντιμετώπιση της διασυνοριακής εγκληματικότητας είναι η συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των αρμόδιων φορέων. Ο συντονισμός στις προσπάθειες της Interpol και της Europol είναι σημαντικός, ώστε να διασφαλιστεί η ανταλλαγή πληροφοριών και τεχνογνωσίας μεταξύ των αστυνομικών δυνάμεων.

Η Interpol ασχολείται με την σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών στο διαδίκτυο, το οικονομικό έγκλημα, την ηλεκτρονική τρομοκρατία και άλλα. Η Europol ασχολείται με την διακίνηση ναρκωτικών και τις εικόνες παιδικής πορνογραφίας. Στην Μεγάλη Βρετανία ιδρύθηκε η διαδικτυακή αστυνομία με σκοπό την αντιμετώπιση της διαδικτυακής βίας και κακοποίησης των παιδιών χρηστών. Η αστυνομία απαντά κάθε μήνα σε πάνω από εκατό κλήσεις παιδιών τα οποία έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά στο διαδίκτυο (guardian.,2009).

Για την επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν σε διεθνές επίπεδο στις 23 Νοεμβρίου του 2001 υπεγράφει στην Βουδαπέστη η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του εγκλήματος μέσω του διαδικτύου, με στόχο την καταπολέμηση της παιδικής πορνογραφίας, προβλέποντας την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων του διαδικτύου. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 2008 η σύμβαση είχε υπογράψει από 18 από τις 45 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης αλλά και από άλλες χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, η Νότια Αφρική, ο Καναδάς (Κιούπης,2007:35).

Κάποια σημαντικά χρηματοδοτούμενα προγράμματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση με στόχο την δημιουργία ενός ασφαλούς διαδικτυακού περιβάλλοντος για τα παιδιά, ώστε να μπορεί το παιδί να περιηγηθεί στο διαδίκτυο με ασφάλεια χωρίς να θίγεται η αξιοπρέπεια και ελευθερία του είναι τα παρακάτω:

Το πρόγραμμα Daphne (2000-2003) και το Daphne II (2004-2008) με κύριο στόχο την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των παιδιών και των νέων ατόμων μέσω της λήψης προληπτικών μέτρων. Επίσης, το πρόγραμμα Stop (1996-2000) και Stop II με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών, την εξαφάνιση των ανηλίκων και την χρήση των τεχνολογικών μέσων με σκοπό την εκμετάλλευση και εμπορία παιδιών (Κιούπης, 2007:48-51).

Το 1999 ξεκίνησε η υλοποίηση του κοινοτικού προγράμματος δράσης Safer Internet(1999-2005) για την προώθηση της ασφαλέστερης χρήσης του διαδικτύου το οποίο λειτούργησε με τρεις άξονες α. τη δημιουργία ασφαλέστερου περιβάλλοντος με την καθιέρωση ενός ευρωπαϊκού δικτύου απευθείας γραμμής β. την ενθάρρυνση της αυτορρύθμισης, την εκπόνηση κωδικών δεοντολογίας και την ανάπτυξη συστήματος φιλτραρίσματος και γ .την διαβάθμιση και δράσεις ευαισθητοποίησης (Κιούπης, 2007:49).

Το πρόγραμμα συνεχίστηκε ως Safer Internet Plus (2005-2008) με δραστηριότητες καταπολέμηση παράνομου περιεχομένου αντιμετώπιση ανεπιθύμητου και επιβλαβές περιεχομένου προαγωγή ασφαλέστερου περιβάλλοντος και δράσεις ευαισθητοποίησης. Το 2009 εγκρίθηκε και συνεχίστηκε ως ασφαλέστερο διαδίκτυο 2009-2013. Επίσης αναπτύχθηκε η Διεθνής Ένωση Διαδικτυακών Γραμμών Επικοινωνίας (International Association of Internet Hotlines-INHOPE) η οποία έχει ως σκοπό την υποστήριξη και ενίσχυση της αποδοτικότητας των γραμμών βοήθειας στο διαδίκτυο και την λήψη μέτρων σε περίπτωση αναφοράς παράνομου υλικού πορνογραφίας. Συντονίζει τις δραστηριότητες όλων των ανοιχτών γραμμών σε όλο τον κόσμο. έχει 25 μέλη που καλύπτουν 23 χώρες. Στο ίδιο πρόγραμμα ανοίχτηκε και η γραμμή safeline (Κιούπης, 2007:49).

6.3 Νομοθεσία για τα διαδίκτυο στην Ελλάδα

Η Ελλάδα επικύρωσε τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού N.2101/1992 και έθεσε σε εφαρμογή το Προαιρετικό Πρωτόκολλο για τα δικαιώματα του παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία με το N.3625/2007 που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της κυβέρνησης με το ΦΕΚ Α'290. Ίδρυσε ανοιχτή γραμμή για καταγγελίες στα πλαίσια προγραμμάτων της ΕΕ, οργάνωσε τμήμα για το ηλεκτρονικό έγκλημα στην αστυνομία και ίδρυσε τον Συνήγορο του Πολίτη (2003) που έχει ως στόχο την υπεράσπιση των παιδιών κάτω των 18 ετών (Κιούπης,2007).

Με τον νόμο 3064/2002 εισήχθη στον Ποινικό κώδικα το άρθρο 348^A (αντικαταστάθηκε από τον νόμο 3625/2007) με στόχο την επιδίωξη της προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις του ΟΗΕ για την καταστολή της εμπορίας ανθρώπων και εκμετάλλευσης, της Σύμβασης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας περί απαγορεύσεως εργασίας των παιδιών, του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης του ΟΗΕ, της Σύμβασης της Βουδαπέστης του Συμβουλίου της Ευρώπης περί εγκλήματος στον κυβερνοχώρο. Με το άρθρο 3625/2002 πραγματοποιήθηκε η κύρωση κα εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία.

Το άρθρο 348Α όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 10 του Ν. 3625/2007 και τροποποιήθηκε με την παρ. 12 του άρθρου 3 του Ν. 3727/2008 ΦΕΚ Α'257/18-12-2008 προβλέπει τα εξής:

Όποιος με πρόθεση παράγει, διανέμει, δημοσιεύει, επιδεικνύει, εισάγει στην Επικράτεια ή εξάγει από αυτή, μεταφέρει, προσφέρει, πωλεί ή με άλλον τρόπο διαθέτει, αγοράζει, προμηθεύεται, αποκτά ή κατέχει υλικό παιδικής πορνογραφίας ή διαδίδει ή μεταδίδει πληροφορίες σχετικά με την τέλεση των παραπάνω πράξεων, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ.

Όποιος με πρόθεση παράγει, προσφέρει, πωλεί ή με οποιονδήποτε τρόπο διαθέτει, διανέμει, διαβιβάζει, αγοράζει, προμηθεύεται ή κατέχει υλικό παιδικής πορνογραφίας ή διαδίδει πληροφορίες σχετικά με την τέλεση των παραπάνω πράξεων δια συστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή με τη χρήση διαδικτύου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως τριακοσίων χιλιάδων ευρώ.

Υλικό παιδικής πορνογραφίας, κατά την έννοια των προηγούμενων παραγράφων, συνιστά η αναπαράσταση ή η πραγματική ή εικονική αποτύπωση σε ηλεκτρονικό ή άλλο υλικό φορέα του σώματος ή μέρους του σώματος ανηλίκου, κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετήσια διέγερση, καθώς και πραγματικής ή εικονικής ασελγούς πράξης που διενεργείται από ή με ανήλικο.

Οι πράξεις της πρώτης και δεύτερης παραγράφου τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ:

«α. αν τελέστηκαν κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια»,

«β. αν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας συνδέεται με την εκμετάλλευση της ανάγκης, της ψυχικής ή της διανοητικής ασθένειας ή σωματικής δυσλειτουργίας λόγω οργανικής νόσου ανηλίκου ή με την άσκηση ή απειλή χρήσης βίας ανηλίκου ή με τη χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος». Αν η πράξη της περίπτωσης β' είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή εκατό χιλιάδων έως πεντακοσίων χιλιάδων ευρώ αν δε αυτή είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο, επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη (safeline, 2010).

Το Άρθρο 348Β όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 4 του Ν. 3727/2008 έχει σκοπό να συμβάλει στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανήλικης παρενόχλησης (grooming) αλλά και αποπλάνησης μέσω κινητού τηλεφώνου, ορίζει τα εξής: «Όποιος με πρόθεση, μέσω της τεχνολογίας πληροφόρησης και επικοινωνίας, προτείνει σε ενήλικο να συναντήσει ανήλικο, που δε συμπλήρωσε τα δεκαπέντε έτη, με σκοπό τη διάπραξη σε βάρος του των αδικημάτων των παραγράφων 1 και 2 των άρθρων 339 και 348Α, όταν η πρόταση αυτή ακολουθείται από περαιτέρω πράξεις που οδηγούν στη διάπραξη των αδικημάτων αυτών, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και

χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως διακοσίων χιλιάδων ευρώ» (safeline, 2010).

Η ελευθερία της έκφρασης, της πληροφόρησης, της επικοινωνίας αλλά και γενικότερα της ανάπτυξης της προσωπικότητας καθώς επίσης και η προστασία της ιδιωτικής ζωής, είναι από τα σημαντικότερα δικαιώματα των πολιτών και τα οποία κατοχυρώνονται ευθέως από το Σύνταγμα στο άρθρο 5Α και 9^Α του Νόμου 3727/2008, αντίστοιχα, και περιορισμοί μπορούν να τους επιβληθούν μονάχα για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του ευρύτερου κοινού (safeline, 2010).

Τα θεμελιώδη ωστόσο δικαιώματα δεν παύουν να ισχύουν κατά την πλοήγηση στον κυβερνοχώρο ο οποίος δεν είναι τίποτα διαφορετικό παρά ένας εικονικός κόσμος όπου όλοι οι χρήστες θα ήθελαν να κυκλοφορούν με ασφάλεια. Από το 2008 και έπειτα έχουν γίνει σημαντικά βήματα στον εκσυγχρονισμό του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων χρηστών του διαδικτύου. Η ευαισθητοποίηση και η ανάγκη για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων ήταν τόσο επιτακτική που οδήγησε στη σύναψη της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης η οποία κυρώθηκε και εφαρμόστηκε από το Ελληνικό Κράτος με το Ν. 3727/2008 (safeline, 2010).

Για την αντιμετώπιση των διαδικτυακών εγκλημάτων σημαντική είναι η εξακρίβωση του πεδίου εφαρμογής των ελληνικών ποινικών νόμων. Την απάντηση δίνει ο ίδιος ο νομοθέτης στο άρθρο 5 του Π. Κ., όπου ρητά ορίζεται ότι: *οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε όλες τις πράξεις που τελέστηκαν στο έδαφος της επικράτειας, ακόμη και από αλλοδαπούς καθώς και για πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα και που τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, αν η πράξη αυτή είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε* (άρθρο 5, 6 ΠΚ (Ποινικά Χρονικά σ.3). Στην περίπτωση των εγκλημάτων που τελούνται στο διαδίκτυο ως τόπος τέλεσης του εγκλήματος μπορεί να θεωρηθεί είτε ο τόπος από όπου η ηλεκτρονική σελίδα μπορεί να αναγνωσθεί, που αυτό στην πράξη σημαίνει κάθε χώρα στην οποία οι χρήστες μπορούν να έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, είτε ο τόπος όπου φιλοξενείται από τον παροχέα πρόσβασης στο διαδίκτυο η συγκεκριμένη ηλεκτρονική σελίδα (Ποινικά Χρονικά, ν.33:22-39).

Από το Σύνταγμα και από μια σειρά κανόνων δικαίου αντιμετωπίζονται ότι προβλήματα ανακύπτουν για την προστασία του ανήλικου από το επιβλαβές υλικό των νέων τεχνολογιών. Το άρθρο 14 και 15 του Συντάγματος (1975/1986/2001) κατοχυρώνουν το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης των πολιτών στα μέσα ενημέρωσης και την προστασία της αξίας του ανθρώπου και των δικαιωμάτων της παιδικής ηλικίας. Ο Ν.1805/88 αφορά εγκλήματα που διαπράττονται με ηλεκτρονικό υπολογιστή (Ποινικά, ν.33:22-39).

Οι Ελληνικοί νόμοι βάση του ά.5 του Π.Κ.σελ.3 εφαρμόζονται σε όλες τις πράξεις που τελέστηκαν στο έδαφος της επικράτειας ακόμα και από

αλλοδαπούς και για πράξη που χαρακτηρίζεται κακούργημα ή πλημμέλημα είτε τελέστηκε στην αλλοδαπή ή ημεδαπή, αν η πράξη είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας που τελέστηκε. Σε περίπτωση των εγκλημάτων που τελούνται στο διαδίκτυο ως τόπος τέλεσης της πράξης θεωρείται ο τόπος από όπου η ηλεκτρονική σελίδα μπορεί να αναγνωστεί, είτε ο τόπος που φιλοξενείται από τον παροχέα πρόσβασης στο διαδίκτυο η συγκεκριμένη σελίδα. Σε ότι αφορά το ηλεκτρονικό έγκλημα το νομικό πλαίσιο συμπληρώθηκε με νομοθεσία που αφορά παράνομες δραστηριότητες μέσω διαδικτύου, ιδρύθηκαν ανεξάρτητες αρχές (Αρχή προστασίας δεδομένων, Αρχή διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών).

Η χρήση διαδικτύου προϋποθέτει χρήση των τηλεπικοινωνιών άρα σχετικοί νόμοι είναι οι παρακάτω:

N1866/1989 για την ίδρυση Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης και παροχή αδειών για λειτουργία τηλεοπτικών σταθμών.

Ο Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών

Ο Ν. 2225/1994 για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας.

Ο Ν. 2472/1997 για την προστασία προσωπικών δεδομένων στο διαδίκτυο.

Ο Ν. 2774/1999 για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ο Ν. 2867/2000 για την οργάνωση και λειτουργία τηλεπικοινωνιών.

Ο Ν. 3115/2003 τροποποίησε τον Ν. 2225/94.

Ο Ν. 3411/2006 περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Ο Ν. 3625/2007 αναφέρεται στην κύρωση κα εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των παιδιών.

Με το Ποινικό Δίκαιο 100/2004 ιδρύθηκε το τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Αστυνομίας. Συνεργάζεται με Interpol, Europol, Eurojust, εισαγγελικές αρχές ,εκπροσώπους hotline γραμμών και από το 2003 λειτουργεί η ανοιχτή γραμμή safeline . Επίσης η Ε.ΚΑΤ.Ο. (Πανελλήνια Καταναλωτική Οργάνωση, η οποία ιδρύθηκε με στόχος την προστασία των καταναλωτών και η επιμόρφωση τους. Ακόμα, η Safenet, Μη κερδοσκοπικός οργανισμός και έχει ως σκοπό την δημιουργία διαδικασιών για ασφαλές διαδίκτυο και το Educanet πρόγραμμα ευαισθητοποίησης για τους κινδύνους της χρήσης του διαδικτύου (educanet.org, 2010). Επιπλέον υπάρχει το OFSI, το οποίο είναι παρατηρητήριο για ασφαλές διαδίκτυο. Είναι εικονικός χώρος όπου τα παιδιά, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί βρίσκουν πληροφορίες για το διαδίκτυο (ofsi.org,2010). Τέλος, υπάρχει το Πανελλήνιο Σχολικού Δικτύου από το υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Εκπαίδευσης και Θρησκευμάτων, το οποίο δίνει πληροφορίες με σκοπό την προστασία των μαθητών από την έκθεσής τους σε ακατάλληλο περιεχόμενο του διαδικτύου (sch.gr,2010).

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Μεθοδολογία Έρευνας

7.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της κοινωνιολογικής έρευνας είναι η ανακάλυψη γενικών κανόνων που διέπουν την καθημερινή ζωή και αποτελούν εφόδια στις καθημερινές συναλλαγές των ανθρώπων μέσω των οποίων κατασκευάζεται η καθημερινή πραγματικότητα (Κυριαζή , 2009:33). Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να διατυπωθεί ποια είναι η καθημερινή πραγματικότητα, πως επηρεάζονται οι ανήλικοι σήμερα από το διαδίκτυο και πως αντιδρούν σε περιπτώσεις παρενόχλησης μέσω του διαδικτύου. Το ερωτηματολόγιο είναι το εργαλείο που θα βοηθήσει για την διεξαγωγή των αποτελεσμάτων και την σύγκριση με την βιβλιογραφία που θέμα της είναι οι ανήλικοι η χρήση διαδικτύου και η πορνογραφία.

7.2 Είδος της έρευνας

Η έρευνα που θα διενεργηθεί είναι:

- Ομαδική, ως προς τον αριθμό των ερευνητών
- Ποσοτική, ως προς τη μορφή των δεδομένων και το είδος της επεξεργασίας

Η ποσοτική έρευνα δίνει τη δυνατότητα συλλογής στοιχείων από μεγάλο αριθμό ατόμων για το ίδιο θέμα. Συγκεκριμένα στην έρευνα αυτή υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός παιδιών τα οποία απαντάνε σε ερωτήματα που απορρέουν από το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας. Επομένως η συγκεκριμένη μέθοδος δεν είναι ουδέτερο μέσο που απλώς αποσύρει και προβάλλει την κοινωνική πραγματικότητα, αλλά στηρίζεται σε παραδοχές απαραίτητες για τη διεξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων (Κυριαζή, 1999:120). Γενικές και σύνθετες έννοιες, όπως είναι η παιδική πορνογραφία και η διαδικτυακή συμπεριφορά των ανηλίκων, προσδιορίζονται με τρόπο που να επιτρέπει την καταγραφή του φαινομένου μέσα από ερωτήσεις που αντιπροσωπεύουν τις διαφορετικές τους πτυχές. Κύριος στόχος της έρευνας είναι να ελεγχθούν οι θεωρητικές υποθέσεις για το κοινωνικό φαινόμενο που εξετάζεται εδώ δηλαδή ποια η σχέση των ανηλίκων με το διαδίκτυο και ποια η σχέση με τους παιδόφιλους που το χρησιμοποιούν ως μέσο για να πλησιάσουν τα παιδιά.

7.3 Ερευνητικές υποθέσεις

1. Ποια είναι η στάση και η συμπεριφορά των ανηλίκων σε σχέση με την χρήση του διαδικτύου;
2. Παρουσιάζονται κρούσματα παρενόχλησης από παιδόφιλους προς τους ανήλικους και ποια η στάση των ανηλίκων;

7.4 Πληθυσμός – Δείγμα

Η δειγματοληπτική έρευνα είναι η καθιερωμένη μέθοδος για την μελέτη κοινωνικών φαινομένων (Κυριαζή, 2009:100). Συγκεκριμένα αυτό που επιδιώκεται είναι η καταμέτρηση του πληθυσμού ή μιας κοινωνικής ομάδας, εδώ ο πληθυσμός, ο οποίος αποτελεί το αντικείμενο της έρευνας είναι οι ανήλικοι ηλικίας 12 μέχρι 18 ετών οι οποίοι πρέπει να απαντήσουν σε ερωτήματα ώστε να αποδειχθεί ποια είναι η σχέση τους με το διαδίκτυο.

Το δείγμα αποτελείται από 100 μαθητές, οι οποίοι παρακολουθούν φροντιστηριακά μαθήματα ξένων γλωσσών ή μαθημάτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι 50 μαθητές προέρχονται από την περιοχή της Νίκαιας στον Πειραιά και οι υπόλοιποι 50 από την Κομοτηνή. Ο λόγος που επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες πόλεις είναι γιατί είναι ο χώρος μόνιμης κατοικίας των ερευνητριών που πραγματοποιούν την συγκεκριμένη έρευνα. Το δείγμα αποτελείτο από κορίτσια και από αγόρια. Πιο συγκεκριμένα, τα 50 ερωτηματολόγια που προσδιορίζονται για κάθε πόλη επιλέχθηκε να μοιραστούν σε πέντε φροντιστήρια, όπου αναλογούσε δέκα στο καθένα. Ο λόγος που επιλέχθηκαν τα φροντιστήρια για την συλλογή του δείγματος είναι γιατί με αυτό τον τρόπο οι ερευνητές μπορούν να έρθουν σε επαφή με τους ανήλικους χωρίς να χρειάζεται την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας αλλά την έγκριση των υπευθύνων των φροντιστηρίων.

Η μέθοδος που επιλέχθηκε στην έρευνα είναι η απλή τυχαία δειγματοληψία, χαρακτηριστικό της οποίας είναι ότι κάθε μονάδα του πληθυσμού έχει τη δυνατότητα να επιλεγεί στο δείγμα. (Κυριαζή, 2006:110) Όσον αφορά την παρούσα έρευνα, οι ερευνητές ξεκίνησαν με αφετηρία το σπίτι τους και κατευθύνθηκαν βόρεια με σκοπό την τυχαία εύρεση φροντιστηρίων. Αναλυτικότερα, καθώς κατευθύνονταν βόρεια, κινούμενοι αριστερόστροφα, διέσχιζαν κάθε οικοδομικό τετράγωνο, το οποίο συναντούσαν μπροστά τους. Όταν βρισκανε κάποιο φροντιστήριο ξένων γλωσσών ή μέσης εκπαίδευσης, ρωτούσαν τον υπεύθυνο του φροντιστηρίου αν θα ήθελε να συμμετέχουν οι μαθητές του ως δείγμα στην έρευνα, αφού γινόταν πρώτα η απαραίτητη ενημέρωση για το θέμα της πτυχιακής και τον σκοπό της έρευνας. Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι θα υπάρξει το απόρρητο και η μη προσωποποίηση των μαθητών, καθώς οι ερευνητές δεν θα βρισκόταν μέσα στην τάξη. Τέλος, έγινε αναφορά ότι σε κάθε ερωτηματολόγιο υπήρχαν τα στοιχεία των ερευνητών και το τηλέφωνο τους με σκοπό την επίλυση οποιασδήποτε απορίας.

Μπορεί να υπάρξουν δειγματοληπτικές αποκλίσεις γιατί είναι μικρός ο αριθμός του δείγματος για τον συγκεκριμένο πληθυσμό καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Cohen και Manion (2000:134) όσο μεγαλύτερος είναι ο πληθυσμός τόσο μεγαλύτερο πρέπει να είναι το δείγμα, επομένως τόσο μικρότερο είναι το δειγματοληπτικό σφάλμα και τα αποτελέσματα είναι περισσότερο γενικευμένα.

Τέλος υπάρχει αντικειμενικότητα του δείγματος διότι οι ερευνητές εδώ δεν πλησίασαν τους ερωτώμενους ώστε να τους επηρεάσουν στις απαντήσεις που έδωσαν. Δεν υπήρξε καμία αλληλεπίδραση με τον ερευνητή.

7.5 Επιλογή εργαλείων έρευνας

Για τη συλλογή των στοιχείων χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο, το οποίο δίνει τη δυνατότητα ποσοτικοποίησης και στατιστικής ανάλυσης των στοιχείων που συλλέγονται (Κυριαζή, 2006:119). Σκοπός της στατιστικής επεξεργασίας των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι να βρεθεί πόσο συγκλίνει με την θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας και την κατάδειξη εμπειρικών γενικεύσεων.

Σύμφωνα με την Κυριαζή (2006:147) η σύνδεση των εμπειρικών στοιχείων με την κοινωνιολογική θεωρία θα πρέπει να χρησιμοποιείται με άλλες μεθόδους για μια ολοκληρωμένη διερεύνηση των κοινωνικών φαινομένων.

Στη συγκεκριμένη έρευνα το ερωτηματολόγιο είναι αυτοσυμπληρούμενο. Το ερωτηματολόγιο κατασκευάστηκε έτσι ώστε να ξεκινάει με ενδιαφέρουσες ερωτήσεις και με στόχο να κερδίσει την εμπιστοσύνη του ερωτώμενου. Οι ερωτήσεις κατασκευάστηκαν παίρνοντας ως βάση τα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 3 δημογραφικές ερωτήσεις και 19 ερωτήσεις που καλύπτουν τα ερευνητικά ερωτήματα.

7.5.1 Ανάπτυξη ερωτήσεων

Αναλυτικότερα, οι 19 ερωτήσεις είναι κλειστού τύπου, οι οποίες συνοδεύονται από εναλλακτικές προκαθορισμένες απαντήσεις, από τις οποίες ο ερωτώμενος επιλέγει εκείνη που τον αντιπροσωπεύει καλύτερα. Για την ενσωμάτωση απαντήσεων που δεν προβλέπονται συγκεκριμένα στο ερωτηματολόγιο, υπάρχει η επιλογή «κάπου αλλού» ή «κάτι άλλο» (Κυριαζή, 2006:129). Παράλληλα, στο ερωτηματολόγιο υπάρχει και 1 ερωτήσεις ανοιχτού τύπου για να γράψει ο ερωτώμενος ελεύθερα την γνώμη του για το διαδίκτυο και δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένες απαντήσεις. Αυτό βοηθάει γιατί έτσι ξεκουράζεται αλλά και ανανεώνετε το ενδιαφέρον τους (Κυριαζή, 2006:141).

Στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου υπάρχουν τρεις δημογραφικές ερωτήσεις, οι οποίες αναφέρονται στο φύλο, στην ηλικία και στο μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων.

Ακολουθεί το δεύτερο μέρος με 12 ερωτήσεις που αναφέρονται στην στάση και στην συμπεριφορά των ανηλίκων σε σχέση με την χρήση του διαδικτύου. Από την άλλη, οι ερωτήσεις από τη 13 έως 19 διερευνούν στο αν οι ανήλικοι δέχονται σεξουαλική παρενόχληση ή εκφοβιστικά μηνύματα και πως το αντιμετωπίζουν, σε συνδυασμό με το πόσο προστατεύονται από τους γονείς τους, το οποίο καλύπτεται με τις ερωτήσεις 2,3,9.

Αναλυτικότερα, η πρώτη ερώτηση ερευνά αν οι ανήλικοι έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και ακολουθεί η ερώτηση σε ποιο χώρο βρίσκουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Οι πρώτες ερωτήσεις έχουν ως στόχο να σκιαγραφήσουν την σχέση του ανήλικου με το διαδίκτυο. Η πρώτη ερώτηση που αφορά εάν υπάρχει πρόσβαση στου διαδικτύου έχει ως σκοπό να εξετάσει το ποσοστό των ανηλίκων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο. Η δεύτερη, τρίτη και ένατη ερώτηση ασχολείται με την γονεϊκή επίβλεψη. Στόχος είναι να βρεθεί κατά πόσο η γονεϊκή επίβλεψη επηρεάζει την στάση και την συμπεριφορά του ανήλικου σε σχέση με την χρήση του διαδικτύου. Η τέσσερα και η πέντε ερώτηση σχετίζονται με τον χρόνο που ο ανήλικος ξοδεύει στο διαδίκτυο με στόχο να καταδειχθεί ποια η σχέση του με αυτό το μέσο και πόσος χρόνος πιστεύει ότι χρειάζεται να είναι συνδεδεμένος μαζί του.

Στη συνέχεια του ερωτηματολογίου ακολουθούν επτά ερωτήσεις, οι οποίες θέλουν να ερευνηθούν τους λόγους για τους οποίους οι ερωτώμενοι επισκέπτονται το διαδίκτυο, το είδος των ιστοσελίδων που προτιμούν να επισκέπτονται και τις εφαρμογές που χρησιμοποιούν περισσότερο. Η έξι, επτά, οκτώ, εννέα, δέκα, έντεκα, δώδεκα ερωτήσεις αφορούν την κατηγοριοποίηση των λόγων που επισκέπτονται το διαδίκτυο, τις δραστηριότητες που επιλέγουν στις ιστοσελίδες (ερωτήσεις έξι και επτά), τις εφαρμογές που χρησιμοποιούν (ερώτηση οκτώ), τους εναλλακτικούς τρόπους διασκέδασης (ερώτηση δέκα) και τους λόγους που επισκέπτονται πιο συχνά το διαδίκτυο (ερώτηση δώδεκα).

Στην συνέχεια, η δεκάτη τρίτη, η δέκατη πέμπτη και δέκατη έβδομη ερώτηση στόχο έχουν να διερευνήσουν αν οι ανήλικοι επισκέπτονται σελίδες πορνογραφικό υλικού, εάν έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά και εάν έχουν δεχθεί μηνύματα εκφοβισμού στο διαδίκτυο αντίστοιχα. Ενώ οι ερωτήσεις δεκατέσσερα, δεκαέξι και δεκαοχτώ ρωτάνε την συχνότητα που συμβαίνουν τα παραπάνω. Επιπλέον, η ερώτηση δεκαεννιά στόχο έχει να δώσει απάντηση στο τρόπο που θα αντιμετωπίσει ο ερωτώμενος διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση ή μηνύματα εκφοβισμού. Όλες οι ερωτήσεις είχαν λογική αλληλουχία και οι δύσκολες ερωτήσεις (που διεισδύουν στον ιδιωτικό χώρο του ερωτούμενου) τοποθετήθηκαν σε σειρά τέτοια ώστε να παρουσιάζοντα φυσιολογικά στην γενική ροή των ερωτήσεων (Κυριαζή 1999:140).

Οι ερωτήσεις (δείκτες) ενοποιούνται σε μία κλίμακα που αποτελεί την μέτρηση του κοινωνικού φαινομένου (στάση, συμπεριφορά) που ερευνάται (Κυριαζή, 2006:70).

Οι ερωτήσεις 4,5,14,16,18, έχουν διαμορφωθεί με βάση την κλίμακα Λίκερτ. Οι ερωτώμενοι καλούνται να τοποθετηθούν σε ερωτήσεις στο βαθμό που συμφωνούν ή διαφωνούν από μια σειρά θεμάτων. Οι ερωτήσεις αυτές έχουν ενδιαφέρον και απαντώνται ύστερα από αρκετή σκέψη.

Οι ερωτήσεις 1,9,13,15,17, διαμορφώθηκαν σύμφωνα με την κλίμακα Γκάτμαν. Εδώ εξασφαλίζετε ένας μοναδικός συνδυασμός απαντήσεων για κάθε διαφορετικό βαθμό.

Οι ερωτήσεις 2,3,7,8,10,12,19, διαμορφώθηκαν σύμφωνα με την κλίμακα Λίκερτ. Δίνονται κατηγορίες για πιο λεπτομερείς διαφοροποιήσεις των ερωτούμενων.

7.6 Τόπος και χρόνος έρευνας

Ο τόπος της διεξαγωγής της έρευνας ήταν οι φροντιστηριακές αίθουσες των παιδιών. Αρχικά, οι ερευνητές ήρθαν σε επαφή με τους υπεύθυνους των φροντιστηρίων ξένων γλωσσών και μέσης εκπαίδευσης για να τους ενημερώσουμε για το περιεχόμενο της έρευνας. Όσοι δέχτηκαν να πάρουν μέρος στην έρευνα, τους δόθηκαν εξηγήσεις για το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου και τον τρόπο που πρέπει οι ανήλικοι μαθητές να το συμπληρώσουν. Στους υπεύθυνους δόθηκε η οδηγία να συμπληρωθεί το ερωτηματολόγιο λίγο πριν αρχίσει ή τελειώσει το μάθημα γιατί εάν οι μαθητές έπαιρναν τα ερωτηματολόγια στο σπίτι τους δύσκολα θα συλλέγονταν πίσω όλα ξανά (Κυριαζή, 2006:120).

7.7 Συλλογή δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων της συγκεκριμένης έρευνας έγινε με ποσοτικοποιημένη στατιστική ανάλυση για εγκυρότητα και αξιοπιστία, συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα excel.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν μετρίσιμα γιατί οι ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου, κατ' επέκταση και οι απαντήσεις ήταν περιορισμένου φάσματος, δηλαδή έτοιμες, εναλλακτικές απαντήσεις, από τις οποίες έπρεπε να επιλέξουν αυτή που τους αντιπροσωπεύει περισσότερο. Έτσι, οι ερωτώμενοι δεν χρειαζόταν να ανατρέξουν στις δικές τους εμπειρίες και να οργανώσουν την σκέψη τους(Κυριαζή, 2006:131).

Εφαρμόστηκε η πιλοτική έρευνα σε τέσσερις ανήλικους, δύο από την Αθήνα και δύο από την Κομοτηνή. Σύμφωνα με την Κυριαζή (2006:142) η πιλοτική έρευνα είναι σημαντική γιατί συμβάλει στον έγκαιρο εντοπισμό των προβλημάτων του ερωτηματολογίου. Μέσα από την συγκεκριμένη διαδικασία έγιναν κάποιες διορθώσεις στο ερευνητικό εργαλείο και δόθηκαν περισσότερες διευκρινιστικές ερωτήσεις για τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου. Επιπλέον, σε όλες τις ερωτήσεις προστέθηκε η επιλογή «κάπου αλλού» ή «κάτι άλλο» ώστε να καλυφθούν όλες οι πιθανές επιλογές των ερωτούμενων.

7.8 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας

Ο σχεδιασμός και η διατομή του ερωτηματολογίου έγινε στα πλαίσια της ηθικής και της δεοντολογίας. Ο ερευνητής οφείλει να συνυπολογίζει τις επιδράσεις που μπορεί να έχει μια έρευνα στους συμμετέχοντες και να συμπεριφέρεται με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζει την ανθρώπινη

αξιοπρέπεια (Cohen και Manion, 2000: 487). Πιο συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο, και συμμετείχε όποιος ανήλικος επιθυμούσε. Οι ερευνητές ήρθαν σε επαφή με τους υπεύθυνους των φροντιστηρίων οι οποίοι δέχτηκαν να διανείμουν το ερωτηματολόγιο στους μαθητές τους. Ο καθηγητής κάθε τάξης που επιλέχθηκε, ενημερώθηκε από τον ίδιο τον ερευνητή για τον τρόπο που θα μοιράσει το ερωτηματολόγιο αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο θα συμπεριφέρεται στην τάξη κατά την διάρκεια της έρευνας. Με άλλα λόγια ο καθηγητής δεν θα περιφερόταν πάνω από τους μαθητές αλλά θα καθόταν σε μία καρέκλα μακριά από τα θρανία τους. Κάθε παιδί όταν θα τελείωνε το ερωτηματολόγιο θα το τοποθετούσε μέσα σε έναν φάκελο, ο οποίος δόθηκε από τους ερευνητές, που θα βρισκόταν στην έδρα της τάξης. Μόλις τελείωνε και ο τελευταίος μαθητής ο κλειστός φάκελος θα δινόταν στον ερευνητή, ο οποίος περίμενε στο γραφείο του υπευθύνου.

7.8.1 Αξιοπιστία ποσοτικής έρευνας

Η αξιοπιστία της μέτρησης αφορά την σταθερότητα του αποτελέσματος σε επαναληπτικές μετρήσεις υπό παρόμοιες συνθήκες. Γενικά ένα εργαλείο μέτρησης είναι αξιόπιστο, εφόσον τα αποτελέσματα είναι σταθερά σε επαναληπτικούς ελέγχους (Κυριαζή, 2006: 85). Στην συγκεκριμένη έρευνα, επειδή διεξάγεται στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας δεν έχει προβλεφθεί επαναληπτική μέτρηση με σκοπό την αξιοπιστία των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

7.8.2 Εγκυρότητα ποσοτικής έρευνας

Ένα εργαλείο μέτρησης είναι έγκυρο, εφόσον καλύπτει αποκλειστικά τη θεωρητική έννοια για την οποία κατασκευάστηκε. Επειδή όμως η κοινωνική μέτρηση είναι συνήθως έμμεση, σχεδόν ποτέ δεν εξασφαλίζεται η απόλυτη εγκυρότητα. Επομένως, η εγκυρότητα του εργαλείου μέτρησης ισχύει στο βαθμό που τα αποτελέσματα της μέτρησης ταιριάζουν με άλλα σχετικά στοιχεία. Αναλυτικότερα, τα αποτελέσματα της μέτρησης θεωρείται ότι είναι έγκυρα, εφόσον ταιριάζουν με άλλα ανεξάρτητα εμπειρικά στοιχεία. Για τον έλεγχο της εμπειρικής εγκυρότητας είναι απαραίτητο να υπάρχει κάποιο εμπειρικό κριτήριο, έναντι του οποίου αξιολογούνται τα αποτελέσματα του εργαλείου μέτρησης (Κυριαζή, 2006:86-89).

Συγκεκριμένα, μέσα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε, όσον αναφορά την χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου από τους ανήλικους, φαίνεται ότι η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα έχει βάλει στη ζωή της τις νέες αυτές τεχνολογίες. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι μαθητές απάντησαν, με συντριπτικό ποσοστό, ότι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Έτσι τα ισχύοντα

ανεξάρτητα στοιχεία συντρέχουν με τα αποτελέσματα της μέτρησης που πραγματοποιήθηκαν.

7.8.3 Ανωνυμία-Εμπιστευτικότητα

Σύμφωνα με τον Frankfort και Nachmias η υποχρέωση να προστατευτεί η ανωνυμία των συμμετεχόντων σε μια έρευνα και να κρατηθούν τα στοιχεία της έρευνας εμπιστευτικά είναι ουσιαστικό στοιχείο (Cohen και Manion, 2000:498). Στην αρχή του ερωτηματολογίου έγινε μία σύντομη περιγραφή του σκοπού της έρευνας και του περιεχομένου της. Στην συνέχεια δόθηκαν πληροφορίες για τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου και τονίστηκε ότι θα τηρηθεί ανωνυμία, καθώς πουθενά δεν θα φαίνεται το όνομα του παιδιού που θα συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο. Τέλος, επισημάνθηκε ότι θα υπάρξει το απόρρητο των απαντήσεων επειδή τα στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς. Μετά το πέρας της έρευνας τα ερωτηματολόγια θα καταστραφούν.

7.8.4 Σεβασμός στην ιδιωτική ζωή (Privacy)

Με την επιλογή του δείγματος, που θα αποφάσιζαν οι καθηγητές των φροντιστηρίων ποιοι μαθητές θα συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια, χωρίς τη συμμετοχή των ερευνητριών, πραγματοποιήθηκε ενημέρωση στους υπευθύνους των φροντιστηρίων εάν θα ήθελαν οι μαθητές των φροντιστηρίων τους να συμμετέχουν στην έρευνα (Manion και Cohen, 2000:498).

Τονίστηκε ότι θα ήταν απαραίτητο οι υπεύθυνοι του κάθε φροντιστηρίου να ενημερώσουν πρώτα τους μαθητές εάν επιθυμούν και αυτοί οι ίδιοι να πάρουν μέρος, σεβόμενοι την επιθυμία τους να μην θέλουν να απαντήσουν στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Ωστόσο, κανένας μαθητής που επιλέχτηκε για το δείγμα της έρευνας δεν αρνήθηκε την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Όπως τονίζει ο Cohen-Manion (2000:497) ο ερωτώμενος είναι ευάλωτος. Η ιδιωτικότητα περιγράφεται από τρεις διαφορετικές οπτικές γωνίες. Πρώτον η ευαισθησία των πληροφοριών, δεύτερον το σκηνικό και τέλος η δημοσιοποίηση. Στο ερωτηματολόγιο δόθηκαν ερωτήσεις προσωπικού μεν χαρακτήρα αλλά όχι σε βαθμό να θεωρούνται απειλητικές, όπως οι ερωτήσεις που αφορούσαν την επίσκεψη ιστοσελίδων πορνογραφίας ή αν έχουν παρενοχληθεί τα παιδιά σεξουαλικά. Οι ερωτήσεις αυτές είναι προσωπικές αλλά δεν έγινε παραπάνω επέκταση ώστε να μην προσβληθεί η ιδιωτική τους ζωή. Το σκηνικό δεν είναι προσωπικό αλλά ο χώρος του φροντιστηρίου ο οποίος είναι ανοικτός σε μεγάλο αριθμό παιδιών. Τέλος οι πληροφορίες που συλλέχτηκαν δεν συσχετίστηκαν με προσωπικές πληροφορίες, την ταυτότητα του κάθε ενός παιδιού.

7.9 Περιορισμοί της έρευνας

Όπως αρχικά διευκρινίστηκε πρόκειται για ποσοτική έρευνα, επομένως χρειάστηκε να συμπληρωθούν μεγάλος αριθμός ερωτηματολογίων. Εξαιτίας της φύσης του θέματος υπήρξε δυσκολία στο να συμφωνήσουν οι καθηγητές στο μοίρασμα των ερωτηματολογίων στα παιδιά, ειδικότερα σε αυτά της Αθήνας. Έτσι το ίδιο το θέμα της έρευνας λειτούργησε ανασταλτικά, ώστε οι υπεύθυνοι των φροντιστηρίων να συμφωνήσουν στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων από τους μαθητές. Επομένως, χρειάστηκε οι ερευνητές να ψάξουν περισσότερο για την εύρεση του δείγματος. Ακόμα ένας ανασταλτικός παράγοντας στην εγκυρότητα της έρευνας ήταν το περιορισμένο δείγμα διότι πραγματοποιήθηκε για εκπαιδευτικούς λόγους, στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας, όμως μπορεί να δεχτεί περαιτέρω επέκταση με σκοπό να προκύψουν πιο έγκυρα αποτελέσματα.

7.10 Κριτήρια εισαγωγής και αποκλεισμού δεδομένων

Χωρίς δεδομένα δεν υφίσταται ερευνητικό πρόγραμμα. Η σωστή συλλογή δεδομένων γίνεται μέσω των ερευνητικών ερωτημάτων. Έχοντας συντάξει σωστά τα ερευνητικά ερωτήματα σχεδιάζεται η επιλογή εργαλείου έρευνας. Για να υπάρξει αξιοπιστία της έρευνας είναι απαραίτητο να επιλεγεί το σωστό εργαλείο έρευνας. Εδώ χρησιμοποιήθηκε ποσοτική έρευνα. Σύμφωνα με την Κυριαζή (2009:149) η ποσοτική έρευνα διακρίνεται από την έμφαση στην αντικειμενική και ακριβή μέτρηση των κοινωνικών φαινομένων.

Οι ερευνητικές μεταβλητές εδώ είναι η χρήση και η σχέση των ανηλίκων με το διαδίκτυο και η προσέγγιση παιδόφιλων μέσω διαδικτύου στα παιδιά. Η βιβλιογραφία αναφέρει ότι άτομα 12-18 ετών ανήκουν στα ποσοστά των χρηστών του διαδικτύου και αγγίζει το 70%-80%. Ο μεγαλύτερος καταναλωτής πορνογραφικού υλικού είναι τα παιδιά ηλικίας 12-17 ετών και το 90% παιδιών ηλικίας 8-16 ετών βλέπουν on line πορνογραφικό υλικό συνήθως από το σπίτι (Quinn και Forsyth 2005, τ. 26:191-207). Μέσα από την συλλογή και ανάλυση των απαντήσεων που δόθηκαν θα φανεί αν αληθεύει η διαψεύδεται η θεωρητική προσέγγιση της κατάστασης αυτής.

Για να υπάρχει εγκυρότητα των αποτελεσμάτων θα πρέπει να αποκλειστούν ερωτήσεις που βασίζονται στην υποκειμενική άποψη του ερευνητή, όπως κατευθυντικές ή οδηγίες ή η χρήση αρνήσεων. Το δείγμα πρέπει να είναι σύμφωνο με την βιβλιογραφική ανασκόπηση. Εδώ το θέμα είναι η χρήση του διαδικτύου από ανήλικους και σύμφωνα με την βιβλιογραφία το μεγαλύτερο ποσοστό ανηλίκων και στο εξωτερικό αλλά και στην Ελλάδα χρησιμοποιεί το διαδίκτυο και η αύξηση των καταγγελιών από πορνογραφικό υλικό και παρενόχληση ανηλίκων έχει φτάσει το 2008 το 75% σε σχέση με προηγούμενα έτη (safeline.gr). Επίσης οι ερωτήσεις δεν πρέπει να είναι ακάλυπτες ή διφορούμενες. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου είναι συγκεκριμένες και ξεκάθαρες.

Αυτό που απαιτεί την προσοχή είναι να μην υπάρχει υψηλός βαθμός εμπλοκής των ερωτώμενων στις απαντήσεις που δίνουν γιατί τότε η έρευνα θα είναι ελαττωματική. Γι αυτό τον λόγο χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις κλειστού τύπου ώστε η εμπλοκή του ερωτώμενου να είναι όσο το δυνατό μικρότερη. Ακόμα οι ερωτήσεις είναι τυποποιημένες και προσεκτικά διατυπωμένες ώστε τα αποτελέσματα να είναι αξιόπιστα και έγκυρα. Επειδή η στάση του ερωτώμενου πολλές φορές δεν συμβαδίζει με την συμπεριφορά του αν οι ερωτήσεις ήσαν ανοικτού τύπου ίσως τα αποτελέσματα να μην ήταν έγκυρα και πραγματικά.

Μετά την συλλογή δεδομένων ξεκίνησε η διαδικασία της ανάλυσης. Για την αποτελεσματική και έγκυρη ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα excel το οποίο μπορεί να δώσει έγκυρα στατιστικά αποτελέσματα, είναι εύχρηστο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς ειδικευμένες στατιστικές γνώσεις.

Συγκριμένα μέσα από τις απαντήσεις των ανηλίκων εντοπίζεται ποια η σχέση τους με το διαδίκτυο, ποια η στάση και συμπεριφορά με αυτό το μέσο, ποια η σχέση τους με την πορνογραφία και ποιες οι αντιδράσεις τους όταν παρενοχληθούν σεξουαλικά. Υπάρχει και η επιβεβαιωτική ανάλυση (Robson ,2007:474) δηλαδή βλέπουμε οι ερευνητές μπορούν να εντοπίσουν αν υπάρχει συμφωνία η διαφωνία με την βιβλιογραφική ανασκόπηση και να καταλήξουν σε κάποια συμπεράσματα.

Όσο αφορά την αντικειμενικότητα και υποκειμενικότητα υπάρχει κάποια αντίθεση εδώ. Αντικειμενικότητα υπάρχει όταν οι απόψεις διαφόρων ερευνητών καταλήγουν σε συμφωνία ενός κοινωνικού φαινομένου σε σχέση με την υποκειμενική εμπειρία ενός ατόμου (Robson , 2007:129).

7.11 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ποσοτικής έρευνας

Η δειγματοληπτική έρευνα με ερωτηματολόγια και στατιστικές μεθόδους είναι μία από τις ερευνητικές στρατηγικές που μπορεί να επιλέξει ο ερευνητής για τη διερεύνηση συγκεκριμένων πτυχών της κοινωνικής πραγματικότητας. Συγκεκριμένα, πρόκειται για μία μέθοδο που έχει καθιερωθεί ως κυρίαρχος τρόπος συλλογής και ανάλυσης στοιχείων, κυρίως λόγω της συγκριτικής ευκολίας με την οποία εφαρμόζεται (Κυριαζή, 2006:114). Παράλληλα, η ποσοτική έρευνα μπορεί να έχει χαμηλό κόστος και να διεξαχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα. Πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό της είναι ότι επιτρέπει την ανωνυμία, επομένως οι ερωτώμενοι ενθαρρύνονται να απαντήσουν με ειλικρίνεια. Τέλος, η χρήση της ποσοτικής έρευνας προσφέρει απλή και άμεση προσέγγιση της μελέτης των στάσεων και των συμπεριφορών, των πεποιθήσεων και των κινήτρων (Robson, 2007:274-275)

Ωστόσο, υπάρχουν και μειονέκτημα στην ποσοτική έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, όταν ο σκοπός της έρευνας είναι η ανάπτυξη της κοινωνιολογικής γνώσης και στοχεύει στη σύνδεση των εμπειρικών στοιχείων με την κοινωνιολογική θεωρία, θα πρέπει να χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με

άλλες μεθόδους που επιτρέπουν μία πιο ολοκληρωμένη και σε βάθος ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων. Αναλυτικότερα, η δειγματοληπτική έρευνα απομονώνει τα υποκείμενα από το κοινωνικό πλαίσιο δράσης τους και οι απαντήσεις τους στις προκαθορισμένες ερωτήσεις του ερευνητή αντιμετωπίζονται ως μεμονωμένα στοιχεία που ενσωματώνονται στο σύστημα μεταβλητών, με σκοπό τη στατιστική τους επεξεργασία και την ανεύρεση ομοιομορφιών και γενικών τάσεων. Το κάθε άτομο δεν αντιμετωπίζεται ως όλον, αλλά ως φορέας επιμέρους χαρακτηριστικών που ανασύρονται επιλεκτικά, ανάλογα με την στατιστική επεξεργασία που επιδιώκει ο ερευνητής (Κυριαζή, 2006:147).

Συμπληρωματικά, ο Robson (2007:274-275) αναφέρει ότι κατά την κατασκευή του ερωτηματολογίου υπάρχει περίπτωση να μην εντοπιστούν ασάφειες που μπορεί να έχει το ερευνητικό εργαλείο και κατά την συμπλήρωσή του να γίνουν παρανοήσεις στις ερωτήσεις. Επίσης, οι ερωτώμενοι μπορεί να μην πάρουν την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου στα σοβαρά λόγω της ηλικίας τους και να μην υπάρχει η δυνατότητα από τον ερευνητή να το εξακριβώσει. Επιπρόσθετα, υπάρχει περίπτωση οι ερωτώμενοι να μην αναφέρουν την στάση τους με ακρίβεια γιατί μπορεί να υπάρχει μεροληψία, καθώς τα δεδομένα επηρεάζονται από την προσωπικότητα τους, τις αντιλήψεις τους και τις γνώσεις τους.

Συμπερασματικά, η ποσοτική έρευνα επιτρέπει τη διαπίστωση γενικών τάσεων σε μεγάλες βάσεις δεδομένων, εξετάζοντας επιμέρους χαρακτηριστικά των συμπεριλαμβανομένων περιπτώσεων. Τα στοιχεία που προκύπτουν μπορεί να ρίχνουν φως σε ορισμένες πτυχές της κοινωνικής ζωής, αλλά δεν επαρκούν για μία ολοκληρωμένη διερεύνηση των κοινωνικών φαινομένων. Για το λόγο αυτό, η χρήση πολλαπλών ερευνητικών μεθόδων στην εμπειρική έρευνα είναι απολύτως αναγκαία (Κυριαζή, 2006:148).

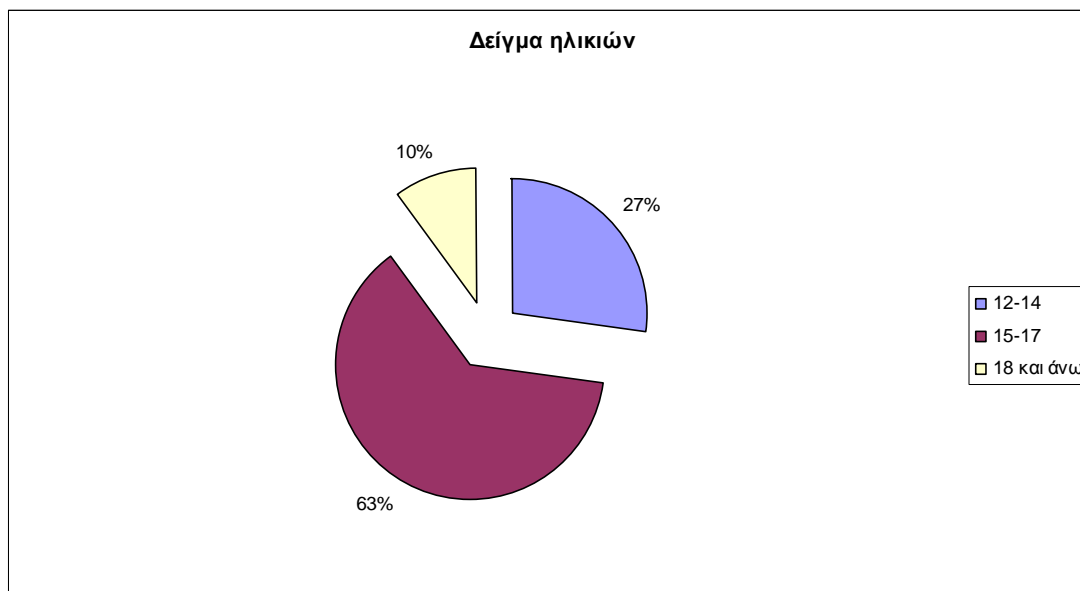
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Παρουσίαση αποτελεσμάτων

8.1 Εισαγωγή

Με σκοπό την συλλογή στοιχείων για τις στάσεις και τις συμπεριφορές των παιδιών στην χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου διεξήχθη έρευνα στην περιοχή της Αθήνας και της Κομοτηνής. Η ποσοτική έρευνα της υπάρχουσας κατάστασης, ανέδειξε κάποιες βασικές όψεις του ζητήματος.

8.2 Αποτελέσματα

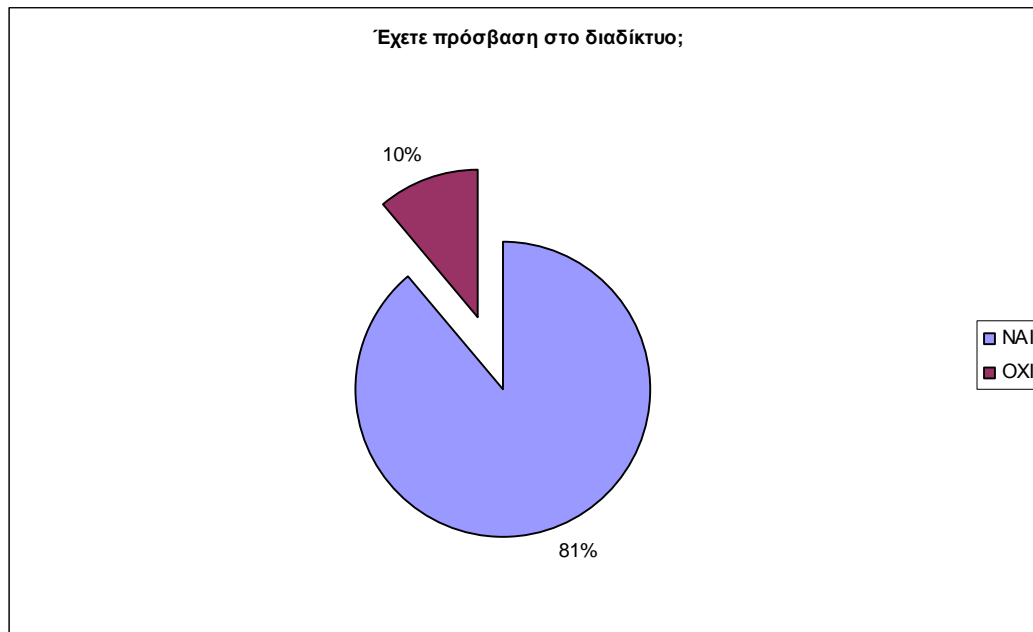
Σχήμα 1: Ποια είναι η ηλικία σας;

Το δείγμα της έρευνας ήταν 100 μαθητές φροντιστηρίων. Από τα 100 ερωτηματολόγια επεστράφησαν τα 99. Πιο συγκεκριμένα, η ηλικία του δείγματος ήταν από 12 ετών έως 18. Στο ερωτηματολόγιο μπήκε και την επιλογή των «18 και άνω» σε περίπτωση που στην τάξη υπήρξε κάποιος μαθητής μεγαλύτερης ηλικίας.

Σχήμα 2

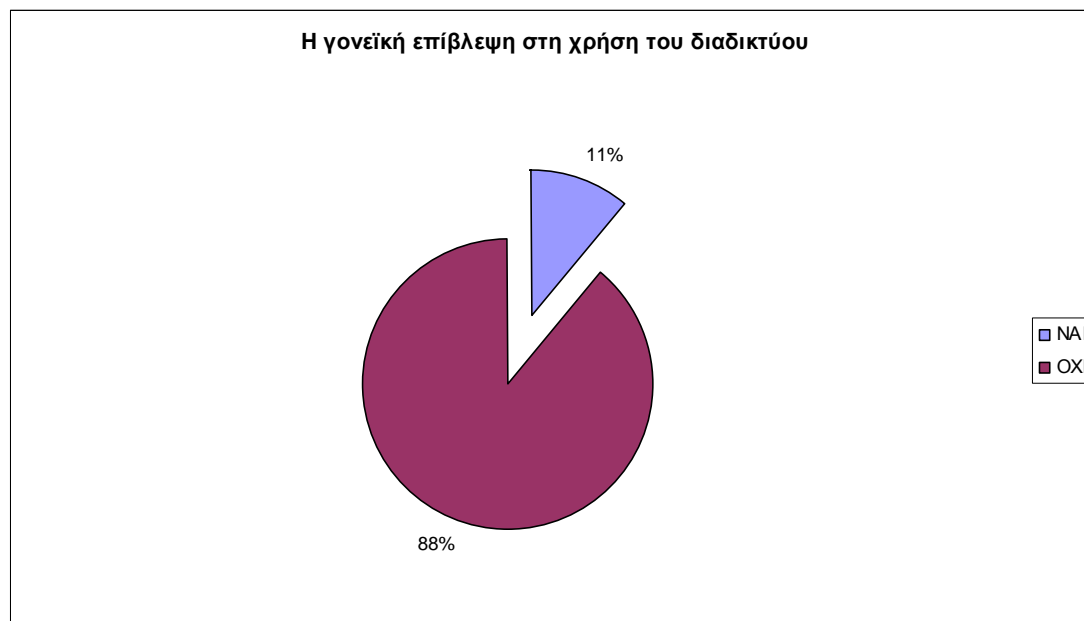
Ερώτηση 1: Έχετε πρόσβαση στο διαδίκτυο;

Η πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου αφορούσε την πρόσβαση στο διαδίκτυο. Όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα του σχήματος 2, το 81% των μαθητών απάντησε ότι έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο ενώ το 10% απάντησε πως δεν έχει. Πιο συγκεκριμένα, το 75% των θετικών απαντήσεων ήταν κορίτσια και 89% αγόρια. Παράλληλα το 84% των ερωτηθέντων (το 87% κορίτσια και το 80% αγόρια) ανέφερε ότι η πρόσβαση στο διαδίκτυο γίνεται από το σπίτι τους ενώ το υπόλοιπο ποσοστό βρίσκει πρόσβαση σε internet καφέ (9%, από το οποίο το 14% είναι αγόρια και το 5% κορίτσια). Επίσης, το 6% των ερωτηθέντων απάντησε ότι βρίσκει πρόσβαση στο σχολείο, το 4% των ανηλίκων έρχεται σε επαφή με το διαδίκτυο σε κάποιο σπίτι φίλων ενώ ένα ποσοστό 2% απάντησε κάπου αλλού.

Σχήμα 3

Ερώτηση 9: Υπάρχει γονεϊκή επίβλεψη την ώρα που είστε στο διαδίκτυο;

Άξιο συζήτησης αποτελεί το αποτέλεσμα της ερώτησης για το αν υπάρχει γονεϊκή επίβλεψη την ώρα που «σερφάρουν» στο διαδίκτυο. Όπως φαίνεται και στο σχήμα 3, το 88% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν έχει γονεϊκή επίβλεψη την ώρα που βρίσκεται στο διαδίκτυο ενώ το 11% των ερωτηθέντων απάντησε πως κάνει χρήση του διαδικτύου με την επίβλεψη του γονιού του.

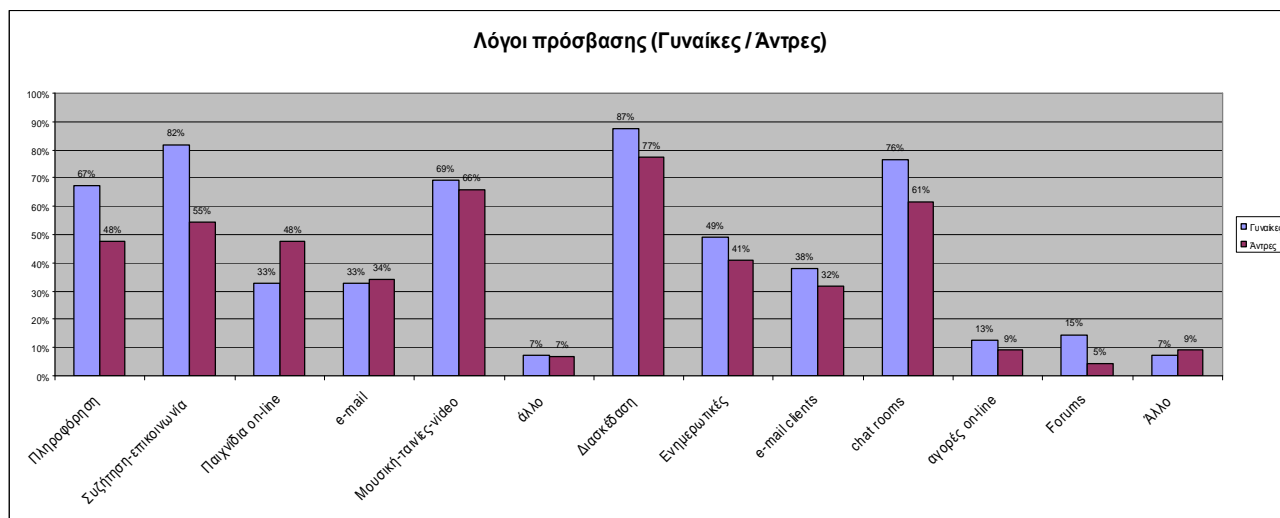
Στη συνέχεια, η ερώτηση 3 ρωτούσε σε ποιο χώρο του σπιτιού βρίσκεται ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, το 65% των παιδιών απάντησε ότι βρίσκεται στο δωμάτιο τους. Το 13% απάντησε ότι βρίσκεται στο σαλόνι, μόλις το 1% στο δωμάτιο των γονιών και το 19% κάπου αλλού (π.χ. σπίτι φίλων, internet καφέ). Επιβεβαιώνεται, λοιπόν, ότι τα παιδιά βρίσκονται στον διαδικτυακό κόσμο μόνα τους, κλεισμένα στα δωμάτια τους ή μακριά από το σπίτι τους χωρίς οι γονείς να γνωρίζουν τις διαδικτυακές τους δραστηριότητες.

Επιπλέον, πάνω από το μισό δείγμα, το 64%, ανέφερε ότι χρησιμοποιεί το διαδίκτυο κάθε μέρα (το 70% αγόρια και το 58% κορίτσια), το 34% απάντησε ότι κάνει χρήση δύο με τρεις φορές την εβδομάδα ενώ μόλις το 2% είπε ότι έχει πρόσβαση μια φορά το μήνα και 1% λιγότερο από μία φορά το μήνα.

Σχήμα 4

Ερώτηση 6: Για ποιο λόγο επισκέπτεστε το διαδίκτυο;

Ερώτηση 7: Τι είδους ιστοσελίδες επισκέπτεστε;

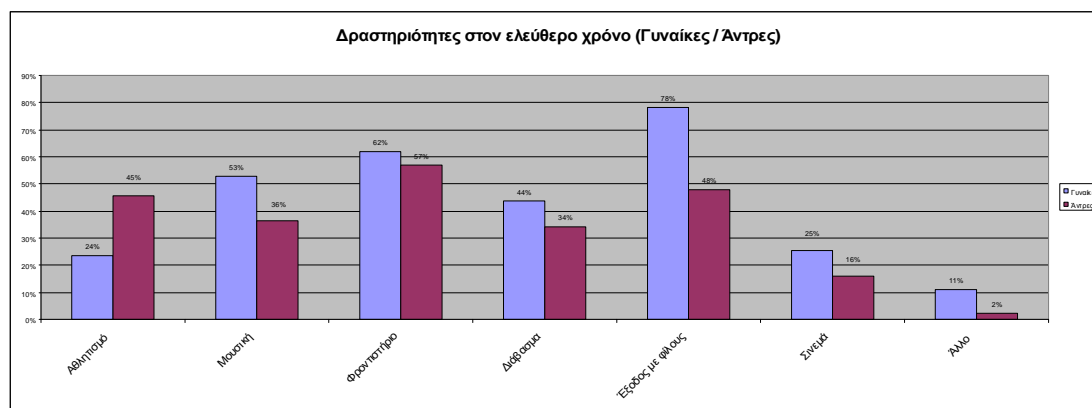

Οι λόγοι που επισκέπτονται τα κορίτσια το διαδίκτυο, όπως φαίνεται και στο σχήμα 4, είναι η συζήτηση και επικοινωνία με ποσοστό 82%, για μουσική και ταινίες το 69%, για πληροφόρηση το 67% και για παιχνίδια on line και διαχείριση e-mail το 33%. Από την άλλη το 66% των αγοριών ασχολείται με μουσική και ταινίες, το 55% με συζήτηση και επικοινωνία, το 48% ασχολείται με παιχνίδια on line και πληροφόρηση. Τέλος το 34% ασχολείται με την αποστολή και λήψη e-mail.

Σχήμα 5

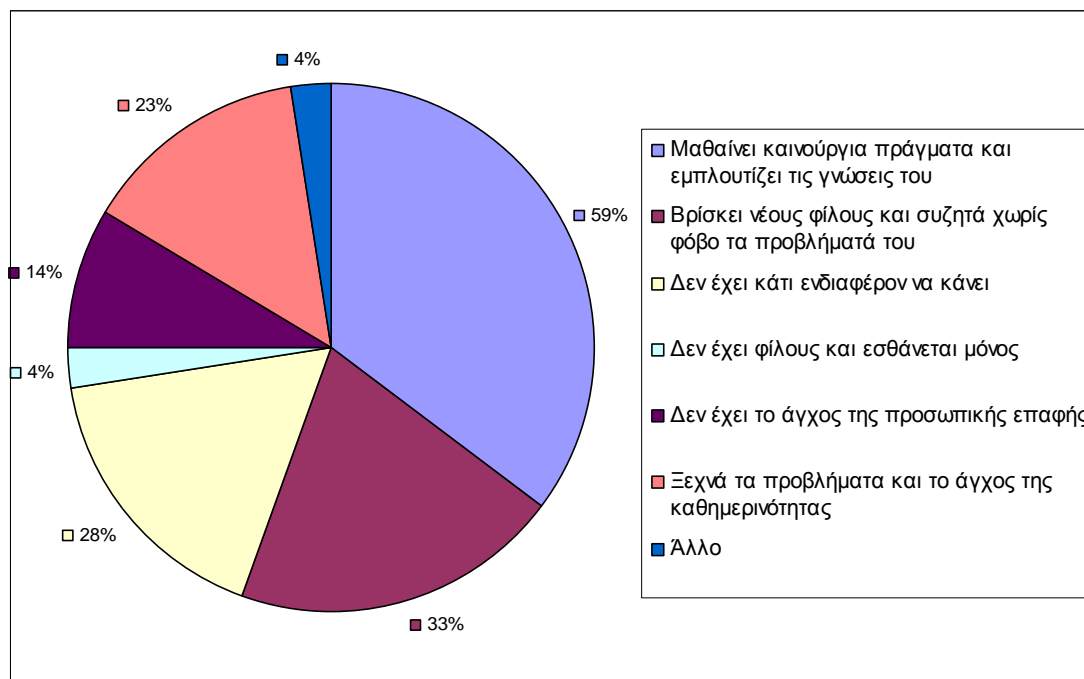
Ερώτηση 10: Με ποιες άλλες δραστηριότητες ασχολείστε τον ελεύθερο χρόνο σας εκτός από το διαδίκτυο;

Μία από τις δραστηριότητες με την οποία ασχολούνται τα παιδιά όταν δεν κάνουν χρήση του διαδικτύου είναι η έξοδος με φίλους με ποσοστό 85%. Αναλυτικότερα, τα κορίτσια προτιμούν να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους βγαίνοντας έξω με φίλους με ποσοστό 78% και τα αγόρια με ποσοστό 48%. Άλλη δραστηριότητα, με την οποία τα παιδιά περνούν το χρόνο τους είναι το φροντιστήριο με συνολικό ποσοστό 60%, πιο συγκεκριμένα 62% για τα κορίτσια και 57% για τα αγόρια. Επιπλέον αγαπημένη ασχολία των παιδιών εκτός από το διαδίκτυο είναι η ενασχόληση με την μουσική, καθώς το 45% των ερωτηθέντων την επέλεξαν. Στη συνέχεια, το διάβασμα με ποσοστό 39% και ο αθλητισμός με 33% είναι οι δραστηριότητες που αφιερώνουν χρόνο τα παιδιά.

Σχήμα 6

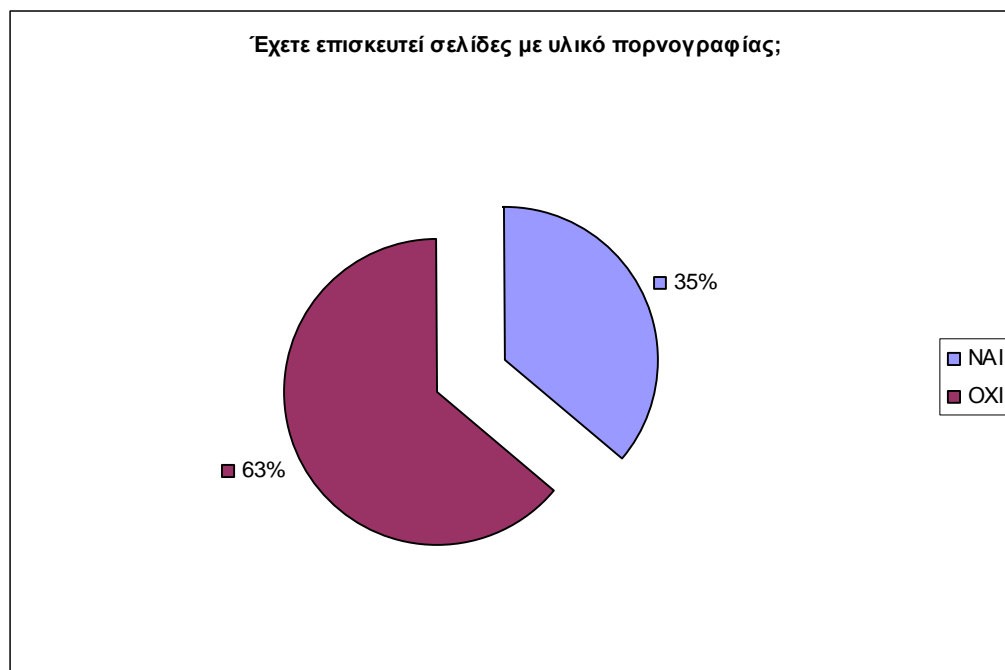
Ερώτηση 12: Ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι που επισκέπτεται κάποιος συχνά το διαδίκτυο;

Όπως φαίνεται και στο σχήμα 6, το 59% αυτών που απάντησαν στην ερώτηση 12 υποστήριξε ότι χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για να μαθαίνει καινούργια πράγματα και να εμπλουτίζει τις γνώσεις του. Το 33% των ερωτηθέντων αναφέρει ότι το χρησιμοποιεί για να βρίσκει νέους φίλους και να συζητά χωρίς φόβο τα προβλήματά του και το 23% γιατί «σερφάροντας» ξεχνά τα προβλήματα και το άγχος της καθημερινότητας. Επιπλέον, το ένα ποσοστό της τάξης του 28% επιλέγει το συγκεκριμένο μέσο γιατί δεν έχει κάτι πιο ενδιαφέρον να κάνει. Στη συνέχεια, το 14% των ερωτηθέντων χρησιμοποιεί το διαδίκτυο γιατί δεν έχει το άγχος της προσωπικής επαφής και ένα ποσοστό 4% γιατί δεν έχει φίλους και αισθάνεται μοναξιά. Τέλος, ένα 4% επέλεξε την επιλογή «κάτι άλλο».

Σχήμα 7:

Ερώτηση 13: Έχετε επισκεφτεί σελίδες με υλικό πορνογραφίας;

Στην ερώτηση για το αν έχουν επισκεφτεί σελίδες με πορνογραφικό υλικό, όπως φαίνεται και στο σχήμα 7, το 63% των ερωτηθέντων απάντησαν αρνητικά ενώ το 35% απάντησε θετικά. Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό που απάντησε ότι έχει επισκεφτεί πορνογραφικό υλικό στο διαδίκτυο, το 64% είναι αγόρια και το 13% είναι κορίτσια.

Σχήμα 8

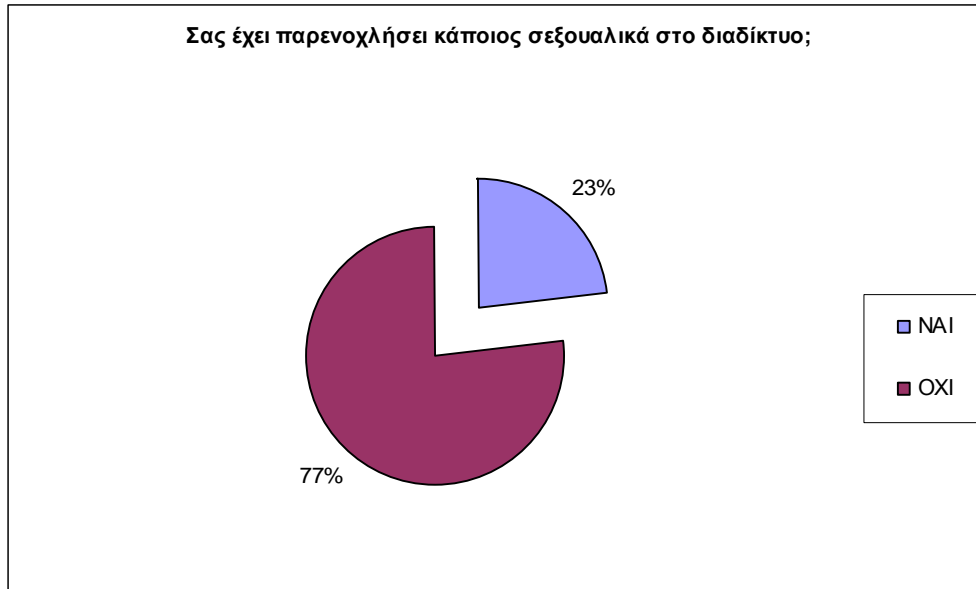
Ερώτηση 14: Εάν έχετε επισκεφτεί σελίδες με πορνογραφικό υλικό, πόσες φορές;

Όπως φαίνεται και στο σχήμα 8, από το 35%, αυτοί δηλαδή που έχουν επισκεφτεί κάποια σελίδα με πορνογραφικό υλικό, το 24% έχει απαντήσει ότι έχει επισκεφτεί ελάχιστες φορές, το 5% συχνά, το 4% πάρα πολύ συχνά και το 1% πολύ συχνά.

Σχήμα 9

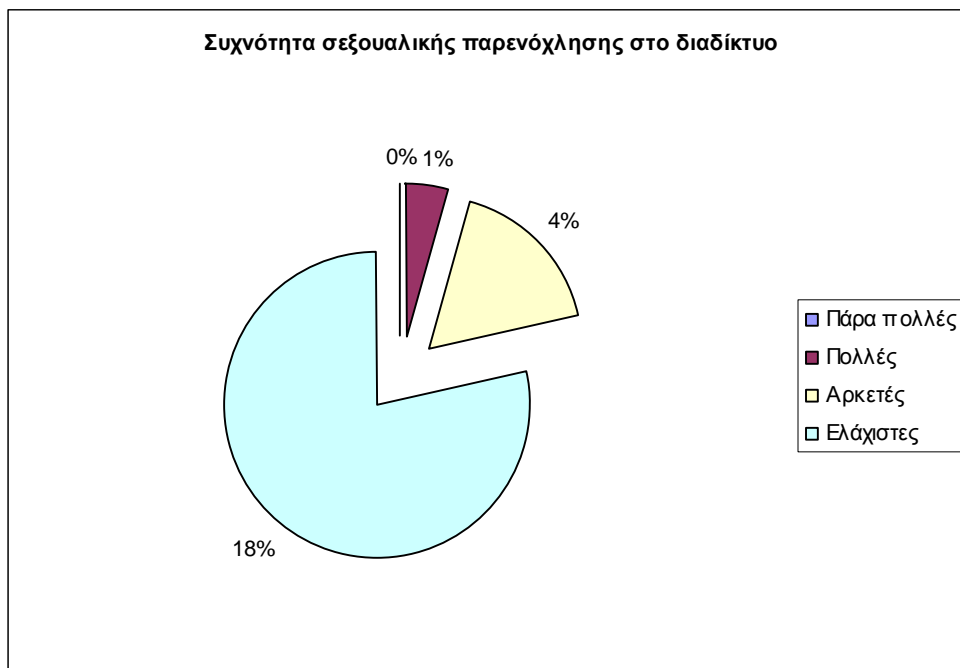
Ερώτηση 15: Σας έχει παρενοχλήσει κάποιος σεξουαλικά στο διαδίκτυο;

Το 77% των ερωτηθέντων απάντησε αρνητικά στην ερώτηση εάν έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά στο διαδίκτυο και το 23% απάντησε θετικά, όπως φαίνεται στο σχήμα 9.

Σχήμα 10

Ερώτηση 16: Εάν σας έχει παρενοχλήσει κάποιος σεξουαλικά στο διαδίκτυο, πόσες φορές;

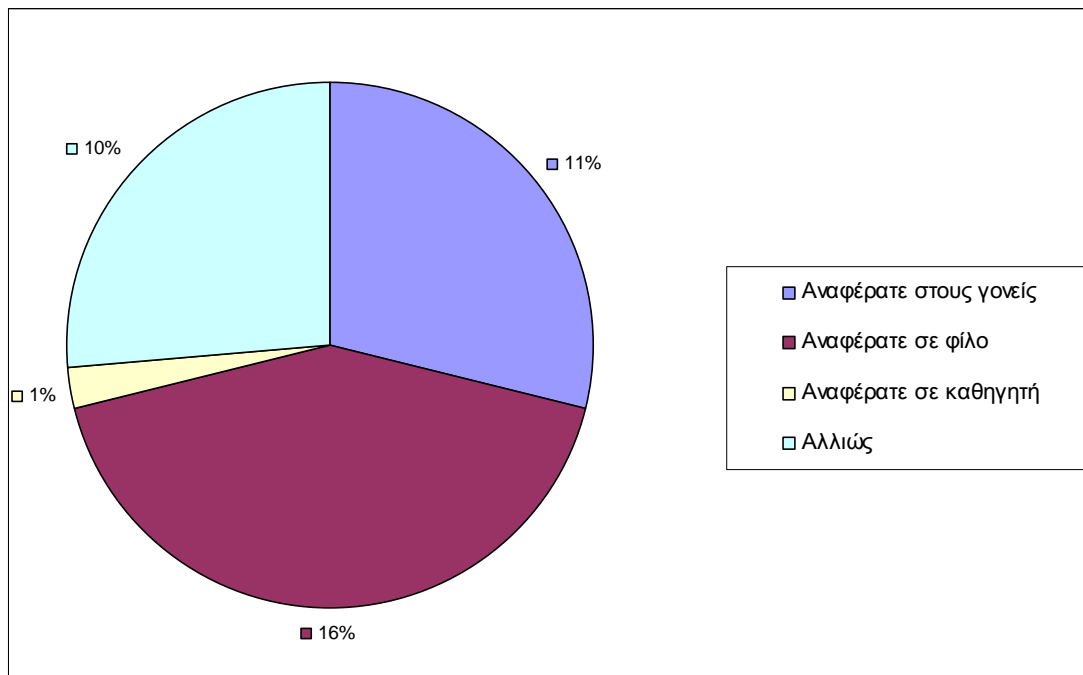

Από το ποσοστό αυτών που έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά στο διαδίκτυο το 18% ανέφερε ότι συνέβη ελάχιστες φορές, το 4% αρκετές φορές και το 1% πολλές φορές. Η επιλογή πάρα πολλές φορές δεν απαντήθηκε από κανέναν.

Στην ερώτηση 17, εάν δηλαδή έχουν δεχθεί ποτέ μηνύματα εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου, το 86% των ερωτηθέντων απάντησε πως δεν τους έχει συμβεί ενώ το 12% απάντησε πως έχουν δεχθεί εκφοβιστικά μηνύματα, εκ των οποίων το 18% είναι αγόρια και το 7% είναι κορίτσια.

Σχήμα 11

Ερώτηση 19: Εάν δεχθήκατε σεξουαλική παρενόχληση ή μηνύματα εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου πως το αντιμετωπίσατε;

Όπως φαίνεται και στο σχήμα 11, το 16% αυτών που δέχτηκαν σεξουαλική παρενόχληση ή μηνύματα εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου, το ανέφεραν σε κάποιο φίλο τους το 11% το ανέφερε στους γονείς του, το 1% το είπε σε κάποιο καθηγητή και το 10% επέλεξε κάποιον άλλο τρόπο.

8.3 Συζήτηση

Το διαδίκτυο μπήκε δυναμικά στη ζωή των ανθρώπων στην δεκαετία του 90. Ακολούθησε μια εξελικτική πορεία και απέκτησε εκατομμύρια χρήστες. Καθώς αποτελεί μία αστείρευτη πηγή πληροφοριών, είναι ένα μέσο κοινωνικοποίησης και μεγάλο ποσοστό χρηστών από όλο τον κόσμο επικοινωνεί σε καθημερινή βάση, χρησιμοποιεί ως μέσο διασκέδασης ή και αγοράς προϊόντων.

Ένα μεγάλο μέρος των χρηστών του διαδικτύου αποτελούν οι ανήλικοι. Μάλιστα στην βιβλιογραφική ανασκόπηση, στο κεφάλαιο για το Διαδίκτυο αναφέρονται έρευνες στις οποίες φαίνεται ότι ένα μεγάλο μέρος των χρηστών το 70%-80%, είναι ηλικίας 12-18 ετών. Επίσης σύμφωνα με τον Γιωτάκο και την Πρεκατέ (2006) ένα στα δύο παιδιά καταναλώνει τον ελεύθερο χρόνο του «σερφάροντας» στο διαδίκτυο. Στα αποτελέσματα της έρευνας που έγινε στα πλαίσια της πτυχιακής, ξεκινώντας από την ερώτηση αν τα παιδιά έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, το 81% των μαθητών απάντησε ότι έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο ενώ το 10% απάντησε πως δεν έχει. Παρατηρείται λοιπόν μια σύγκλιση ως προς τα γενικευμένα αποτελέσματα ερευνών για το αν έχουν οι νέοι πρόσβαση στο διαδίκτυο αλλά πολλοί νέοι φτάνουν και στο φαινόμενο του εθισμού από την υπερβολική χρήση του διαδικτύου. Σύμφωνα με τον Σταμούλα στο κεφάλαιο για τον εθισμό του διαδικτύου, αναφέρει ότι τα τελευταία χρόνια καταγράφεται με αυξητικό ρυθμό το φαινόμενο της μανιώδους προσκόλλησης των παιδιών στις οθόνες των υπολογιστών τους, οι οποίοι τείνουν να το μετατρέψουν ως το αποκλειστικό μέσο επικοινωνίας τους με τον έξω κόσμο.

Επίσης είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι η πρόσβαση των περισσότερων παιδιών, ποσοστό 84%, γίνεται από το σπίτι. Στην ερώτηση αν υπάρχει γονεϊκή επίβλεψη στα παιδιά την ώρα που «σερφάρουν» στο διαδίκτυο, το 88% των παιδιών απάντησε πως την ώρα που βρίσκεται στο διαδίκτυο δεν υπάρχει επίβλεψη από κανέναν γονέα. Η γονεϊκή επίβλεψη είναι απύσχα όσον αφορά τον χρόνο παραμονής των παιδιών στο διαδίκτυο αλλά και το είδος της χρήσης που γίνεται στο διαδίκτυο από τα παιδιά. Ο Σφακιανάκης, προϊστάμενος της Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος αναφέρει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης παιδιών στο διαδίκτυο οι γονείς δεν παρακολουθούν τα παιδιά τους με αποτέλεσμα ο δράστης να εκμεταλλεύεται την θέση του, να αναπτύσσει σχέση εμπιστοσύνης με το παιδί και τέλος να έρχεται σε σεξουαλική επαφή μαζί του, έπειτα να την καταγράφει και να την διακινεί μέσω διαδικτύου. Ακόμα ο Κιούπης (2007) στο κεφάλαιο προφίλ ανηλίκων αναφέρει ότι τα παιδιά δεν έχουν επαφή με τους γονείς τους, δεν έχουν προσδιορισμένη ώρα ύπνου και δεν ελέγχονται από πουθενά. Αυτό έχει ως συνέπεια να πέφτουν θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης.

Στην ερώτηση για ποιο λόγο επισκέπτονται οι νέοι το διαδίκτυο και ποιες ιστοσελίδες επισκέπτονται παρατηρείται μια διαφορά στα κορίτσια με τα αγόρια. Το ποσοστό 82% των κοριτσιών επισκέπτεται το διαδίκτυο για συζήτηση και επικοινωνία και 69% για διασκέδαση όπως, μουσική και ταινίες και τέλος για παιχνίδια το 33%. Ενώ το 66% των αγοριών επισκέπτεται ιστοσελίδες με μουσική και ταινίες και το 55% για συζήτηση και επικοινωνία. Άρα οι λόγοι που περνούν τα παιδιά τον ελεύθερο χρόνο τους στο διαδίκτυο σχετίζονται με την επικοινωνία και την συζήτηση, δηλαδή ο χώρος του διαδικτύου αποτελεί για τα παιδιά ένα χώρο συνάντησης και καταφύγιο που μπορούν να συζητούν τα προβλήματά τους ελεύθερα ξεφεύγοντας από την καθημερινότητα γνωρίζοντας νέους φίλους. Οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης και γνωριμιών είναι δημοφιλείς στα παιδιά. Επίσης τα παιδιά περνούν μεγάλο χρόνο στο διαδίκτυο βρίσκοντας πληροφορίες που είναι διαθέσιμες κάθε στιγμή κυρίως ότι αφορά τη διασκέδαση. Τέλος ένα ποσοστό 48% των παιδιών ασχολείται με παιχνίδια στο διαδίκτυο “on-line games”, απαιτείται πολύς χρόνος όμως σε αυτή την διασκέδαση και πολλές φορές οι παίκτες γνωρίζονται μεταξύ τους και επικοινωνούν ενώ έχουν συνδεθεί στο ίδιο παιχνίδι. Ο Suler (1998) από την πλευρά του τονίζει ότι στους ανήλικους αρέσει να ταξιδεύουν στον κυβερνοχώρο, για να αισθάνονται ότι ανήκουν κάπου, για να ανακαλύψουν την ταυτότητά τους και να πειραματιστούν.

Τα παιδιά όμως εκτός από το διαδίκτυο τον ελεύθερο χρόνο τους ασχολούνται και με άλλες δραστηριότητες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η έξοδος με φίλους είναι πολύ σημαντική για τα παιδιά, το 83% των παιδιών μοιράζεται τον ελεύθερο χρόνο του μεταξύ διαδικτύου και συναντήσεων με φίλους. Αλλά και η μουσική, ο αθλητισμός σε μικρότερο ποσοστό συγκαταλέγεται μέσα στα ενδιαφέροντα τους.

Συνολικά το διαδίκτυο αποτελεί σημαντικό μέσω επικοινωνίας, διασκέδασης και πληροφόρησης για τα παιδιά. Τέλος, σύμφωνα με τον Suler (1998) η online δημιουργία σχέσεων μέσω των chat rooms έχει γίνει μέρος της κουλτούρας των νέων. Τα παιδιά μέσω του διαδικτύου συγκροτούν την δική τους κοινότητα που στηρίζεται σε κοινά ενδιαφέροντα και παρόμοιο τρόπο ζωής.

Επιπρόσθετα, η πορνογραφία αποτελεί ένα εξαιρετικό διαδεδομένο είδος στις πόλεις όπου ειδικά καταστήματα πωλούν περιοδικά και τηλεταινίες που απεικονίζουν σαφείς σεξουαλικές πράξεις, ποικίλου περιεχομένου. Είναι επίσης ευρέως γνωστά τα «video stores», τα οποία ενοικιάζουν και πωλούν βιντεοταινίες με σεξουαλικά θέματα, οι οποίες υπολογίζονται ότι καλύπτουν, τουλάχιστον, το 15% των ενοικιαζόμενων ταινιών από κάθε οικογένεια. Αν και η υλική απεικόνιση της σωματικής γυμνότητας και του φύλου ενός ατόμου είναι τυπικά νόμιμα και προστατευόμενα από το Σύνταγμα, η ποινική νομοθεσία πολλών χωρών απαγορεύει την παραγωγή, την έκθεση, την διάθεση και πώληση πορνογραφικού υλικού (Δημόπουλος, 2006:13). Συνδυαστικά, ο Suler (1998) υποστηρίζει ότι στους ανήλικους αρέσει να ταξιδεύουν στον κυβερνοχώρο, για

να αισθάνονται ότι ανήκουν κάπου, για να ανακαλύψουν την ταυτότητά τους και να πειραματιστούν περισσότερο έτσι λοιπόν επισκέπτονται σελίδες με πορνογραφικό υλικό για να ανακαλύψουν την σεξουαλική τους ταυτότητα, όπως φαίνεται και από το αρκετά μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων στην ερώτηση αν έχουν επισκεφτεί πορνογραφικό υλικό και πόσο συχνά. Φαίνεται λοιπόν ότι ο ένας ένα στους τρεις ερωτώμενους έχουν επισκεφτεί σελίδες με το συγκεκριμένο περιεχόμενο.

Στην συνέχεια, οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν στην ερώτηση αν έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά στο διαδίκτυο και την συχνότητα αυτού του φαινομένου. Παίρνοντας αφορμή από μία έρευνα που δημοσίευσε το 2000 το Center for Missing and Exploited Children (ΗΠΑ) ένα στα πέντε παιδιά, ηλικίας 10-17 ετών, σε χρονικό διάστημα ενός έτους, έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά μέσω του διαδικτύου.

Στην συγκεκριμένη έρευνα το ποσοστό ανέρχεται περίπου ένα στα τέσσερα παιδιά, ηλικίας 12-18 ετών παρενοχλήθηκαν από κάποιον στο διαδίκτυο, ωστόσο αναφέρεται, ότι η συχνότητα που γίνεται η διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση δεν είναι αρκετά μεγάλη.

Τέλος, ακολουθεί η ερώτηση σε ποιον ανέφεραν οι ερωτώμενοι όταν παρενοχλήθηκαν σεξουαλικά ή με μηνύματα εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου. Φαίνεται ότι οι ανήλικοι δεν επιλέγουν έναν ανήλικο να το εκμυστηρευτούν, δηλαδή έναν γονιό ή έναν δάσκαλο αλλά τείνουν να το αναφέρουν σε κάποιον φίλο τους. Για το λόγο αυτό όπως αναφέρει και ο Τσιγκρής (2005), οι γονείς θα είναι προτιμότερο να τοποθετήσουν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή σε χώρους όπως είναι το σαλόνι και όχι σε υπνοδωμάτια, έτσι θα μπορεί να γίνεται η καλύτερη επιτήρηση των ιστοσελίδων που κάνει χρήση το παιδί. καθώς η προστασία του ανήλικου παιδιού κατά την πλοήγησή του στο διαδίκτυο δεν είναι ευθύνη που πρέπει να αναζητηθεί από το ίδιο το παιδί. Επίσης, οι γονείς οφείλουν να ενημερώνουν τα παιδιά τους για τους κινδύνους που υπάρχουν όταν συνομιλούν με αγνώστους μέσω chat rooms, παράλληλα όμως θα πρέπει να διδαχθούν στο να μη δίνουν προσωπικές πληροφορίες χωρίς την άδεια των γονιών, όπως για παράδειγμα επίθετο, όνομα, ηλικία, διεύθυνση κατοικίας, αριθμό τηλεφώνου, οικογενειακό εισόδημα, ακόμη και ωράριο σχολείου, ονόματα φίλων και πολλά άλλα προσωπικά στοιχεία.

Συμπερασματικά, η χρήση του διαδικτύου έχει μπει στη ζωή των ανθρώπων, και το πιο ωφέλιμο θα είναι να υπάρχει ενημέρωση στους ανήλικους προκειμένου να γνωρίζουν τους κινδύνους που εγκυμονεί και έτσι να μπορούν να προστατεύονται.

8.4 Συμπεράσματα

Η εκμετάλλευση και η πορνογραφία ανηλίκων στο διαδίκτυο γνωρίζει πρωτοφανή άνθηση τα τελευταία χρόνια, γεγονός στο οποίο έχουν συμβάλει η

ταχύτατη εξάπλωση, τα γενικά χαρακτηριστικά και οι ευκολίες τις οποίες παρέχει το νέο αυτό μέσο επικοινωνίας. Η παιδική πορνογραφία αποτελεί μία από τις πλέον κερδοφόρες επιχειρήσεις στο διαδίκτυο, ενώ συνδέεται άμεσα με την πραγματική και ηλεκτρονική σεξουαλική κακοποίηση των ανηλίκων. Οι δράστες των διαδικτυακών σεξουαλικών εγκλημάτων σε βάρος ανηλίκων, μπορεί να προέρχονται από οποιοδήποτε οικογενειακό, κοινωνικό, οικονομικό και επαγγελματικό περιβάλλον και να ανήκουν σε οποιαδήποτε ηλικιακή ομάδα, φύλο ή φυλή με μοναδικό κοινό τους χαρακτηριστικό την εντατική τους περιήγηση στο διαδίκτυο. Παράλληλα και τα θύματα ανήκουν σε όλες τις ηλικίες, από τη βρεφική μέχρι την εφηβική και προέρχονται επίσης από κάθε περιβάλλον, με τις συνέπειες της κακοποίησης αυτής να αποδεικνύονται τραυματικές τόσο βραχυπρόθεσμα, όσο και μακροπρόθεσμα.

Με έναυσμα τον παραπάνω προβληματισμό, αλλά και την σχετική βιβλιογραφία, διενεργήθηκε έρευνα, η οποία είχε ως στόχο να διευκρινίσει ποια είναι η στάση και η συμπεριφορά των ανηλίκων όταν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, αν παρουσιάζονται κρούσματα παιδοφιλικής παρενόχλησης προς τους ανήλικους χρήστες και τι στάση κρατούν απέναντι στην παρενόχληση.

Το κυριότερο συμπέρασμα που προέκυψε από την συγκεκριμένη έρευνα είναι ότι οι ανήλικοι παρενοχλούνται σεξουαλικά μέσα από το διαδίκτυο όπως έχει παρατηρηθεί και από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας. Παράλληλα, μέσα από την έρευνα φαίνεται ότι και οι ίδιοι οι ανήλικοι επισκέπτονται σελίδες με πορνογραφικό υλικό που σε συνδυασμό με την έλλειψη γονεϊκής επιτήρησης εντείνει τη συγκεκριμένη συμπεριφορά. Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι γονείς έχουν άγνοια της επικινδυνότητας που μπορεί να εγκυμονεί η ανεξέλεγκτη χρήση του διαδικτύου από τους ανήλικους. Επιπλέον, τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν ότι όταν ένας ανήλικος παρενοχληθεί στο διαδίκτυο έχει την τάση να το αναφέρει περισσότερο στο φιλικό του περιβάλλον. Με ένα μικρότερο ποσοστό, οι ανήλικοι το αναφέρουν στους γονείς τους ή διαλέγουν την επιλογή «άλλο». Πιο συγκεκριμένα, η επιλογή «άλλο» μπορεί να σημαίνει ότι η παρενόχληση δεν αποκαλύπτεται σε κανέναν ή αναφέρεται σε κάποιον άλλο πρόσωπο εντός του οικογενειακού περιβάλλον. Τέλος, οι καθηγητές είναι η τελευταία επιλογή για τους ανήλικους για να εκμυστηρευτούν την εμπειρία τους. Το εξαιρετικά μικρό ποσοστό που καταλαμβάνουν οι καθηγητές φανερώνει ότι έχουν χάσει το παιδαγωγικό τους χαρακτήρα και την ουσιαστική επικοινωνία με τους μαθητές τους. Μέσα από την προσεκτική μελέτη της βιβλιογραφίας και της έρευνας έγινε προσπάθεια να καλυφτεί ένα μεγάλο κομμάτι του συγκεκριμένου φαινομένου.

8.5 Προτάσεις

Από τη μελέτη της βιβλιογραφικής επισκόπησης και των αποτελεσμάτων της έρευνας που διεξήχθη στις περιοχές της Νίκαιας του Πειραιά και της πόλης

Κομοτηνή προκύπτουν κάποιες προτάσεις, οι οποίες στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και πιο συγκεκριμένα των ίδιων των παιδιών, των γονιών και των εκπαιδευτικών για τον τρόπο που πρέπει να χρησιμοποιείται το διαδίκτυο ώστε να μειωθούν τα κρούσματα παρενόχλησης.

Ευαισθητοποίηση Γονιών

Γνωρίζοντας, ότι σήμερα στην Κοινωνία της πληροφορίας ο αλφαριθμητισμός των νεαρών ατόμων στηρίζεται στην λειτουργική κατοχή και αξιοποίηση της ψηφιακής γνώσης, οι γονείς οφείλουν να ανακτήσουν κομμάτι εποπτικού και διαμεσολαβητικού ρόλου χωρίς βέβαια την αναιτιολόγητη χειραγώγηση και αυταρχική απαγόρευση της χρήσης του διαδικτύου, η οποία θα προκαλούσε το ανεπιθύμητο αποτέλεσμα της σχέσης παιδιού και διαδικτύου γονείς πρέπει να δείχνουν ενδιαφέρον και υπευθυνότητα για να οδηγούν τα παιδιά τους σε ασφαλείς και ηθικά κατάλληλες επιλογές (Σταμούλας, 2008:48).

Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στον διαδικτυακό τόπο του safeInternet.gr (2010), οι γονείς πρέπει να λάβουν τα ακόλουθα σημεία υπόψη :

- Όταν τα παιδιά είναι μικρά θεωρείται κατάλληλο να εφαρμόζεται μια ευρύτερη και πιο εκτενής σειρά προφυλάξεων και μια περιορισμένη σειρά επιλογών. Εντούτοις, καθώς τα παιδιά ωριμάζουν, οι προφυλάξεις μπορούν γενικά να χαλαρώσουν και το εύρος των επιλογών να επεκταθεί. Εδώ η τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να περιορίσει την πρόσβαση σε ακατάλληλο υλικό, μέσω των ειδικών φίλτρων που περιορίζουν την έκθεση του παιδιού σε αυτό που οι γονείς έχουν ορίσει προηγουμένως.
- Διαλογικός διάλογος μεταξύ των δυο γενεών. Επειδή τα παιδιά υπερεκτιμούν συχνά τη δυνατότητά τους να κρίνουν σωστά τις προθέσεις των ανθρώπων που δεν ξέρουν, είναι σημαντικό να υπάρχει σωστή ενημέρωση των παιδιών από τους γονείς για τη χρήση διαδικτύου και τους κινδύνους που αυτή επιφυλάσσει.
- Οι πολιτικές του σχολείου του παιδιού, της βιβλιοθήκης, και των οικογενειακών φίλων σχετικά με τη χρήση και την πρόσβαση διαδικτύου έχουν μια επίδραση στην εμπειρία διαδικτύου του παιδιού. Οι γονείς θα πρέπει να είναι ενήμεροι των διαφόρων αυτών πολιτικών, εάν οι γονείς εγκρίνουν αυτές τις πολιτικές θα πρέπει να συντονιστούν οι διαθέσιμες εμπειρίες διαδικτύου στο σπίτι και στο σχολείο, στη βιβλιοθήκη, ή στα σπίτια των φίλων.
- Τα παιδιά συχνά αντιγράφουν αυτό που οι γονείς τους λένε προφορικά. Εάν θεωρεί κάποιος ότι η εξέταση του σεξουαλικά υλικού είναι ακατάλληλη για τα παιδιά, πρέπει οι γονείς να εξηγήσουν στο παιδί γιατί αυτή η συμπεριφορά είναι ακατάλληλη και να θέσουν ένα καλό παράδειγμα προς κατανόηση του θέματος.

- Το παράνομο ή ακατάλληλο υλικό μπορεί να αναφερθεί στις αρμόδιες αρχές.
- Τέλος, μια γονική έλλειψη γνώσης για τον πολιτισμό διαδικτύου και της ποικιλομορφίας της πιθανής εμπειρίας διαδικτύου ήταν - και συνεχίζει να είναι - μια πηγή προβληματισμού και υπερβολικού φόβου. Για αυτόν τον λόγο, η γονική εκπαίδευση για το διαδίκτυο συνεχίζει να είναι ένα σημαντικό μέρος ενός σημαντικού προγράμματος της εκπαίδευσης ασφάλειας διαδικτύου για τα παιδιά. (safeInternet.gr,2010)

Ευαισθητοποίηση Δασκάλων – Εκπαιδευτικών

Σε σχέση με την προστασία των νέων στο διαδίκτυο οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να κατέχουν γνώσεις σχετικά με θεσμούς και οργανώσεις της πολιτείας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την νομοθεσία του διαδικτύου, με την τεχνολογική δομή του διαδικτύου, με λογισμικά και δυνατότητες φίλτρου, με ανάλυση διαδικτυακού περιεχομένου, με την πραγματικότητα του διαδικτύου. Τις παραπάνω ικανότητες και δεξιότητες μπορούν να τις αποκτήσουν οι εκπαιδευτικοί αποκτώντας γνώσεις γύρω από παιδαγωγικά ζητήματα (Αλιβίζος, 2008:64).

Οι δάσκαλοι έχουν την ευθύνη για τους μαθητές και για την παροχή ενός ασφαλούς περιβάλλοντος. Επιπλέον, οι δάσκαλοι και οι σχολικοί διοικητές μπορούν να επιθυμήσουν να λάβουν υπόψη τα ακόλουθα σημεία :

- Οι εκπαιδευτικές και ενημερωτικές ανάγκες των νέων στις διάφορες ηλικίες - από τον παιδικό σταθμό στους τελειόφοιτους γυμνάσιου - ποικίλλουν πάρα πολύ, και η περιεκτικότητα στο διαδίκτυο που τίθεται στην διάθεση των σπουδαστών σε αυτά τα διάφορα στάδια ανάπτυξης πρέπει να αντιστοιχηθεί με τις ανάγκες, τις δεξιότητες, και την ωριμότητά τους. Επιπλέον, οι δάσκαλοι έχουν έναν σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των γονέων για το διαδίκτυο - τα οφέλη του και τους κινδύνους του - είναι πηγές συμβουλών για το πώς να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους που το διαδίκτυο.
- Παρά το δαπανηρό κόστος των λύσεων τεχνολογίας, θεωρείται σήμερα απαραίτητη η χρήση τους για να εξασφαλισθεί η πρόσβαση των παιδιών σε κατάλληλο υλικό. Είναι απαραίτητο να πραγματοποιείται η διαδικασία του φιλτραρίσματος, στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές που βρίσκονται στο σχολείο καθώς επίσης και εξειδικευμένο προσωπικό που θα μπορεί να αντεπεξέλθει στις τεχνολογικές ανάγκες (safeInternet.gr, 2010).

Ευαισθητοποίηση βιομηχανίας

Τα διάφορα συστατικά της βιομηχανίας μπορούν να έχουν μια σημαντική συμβολή στην ασφάλεια διαδικτύου των παιδιών. Τα τμήματα της βιομηχανίας σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα περιλαμβάνουν τους ISPs (Προμηθευτές Υπηρεσιών Διαδικτύου) και τις σε απευθείας σύνδεση φορείς παροχής υπηρεσιών, τους κατασκευαστές των συσκευών πρόσβασης όπως οι προσωπικοί υπολογιστές, τους προμηθευτές λογισμικού, προμηθευτές περιεχόμενων, και την ενήλικη σε απευθείας σύνδεση βιομηχανία (safeline.gr, 2010).

Αρχικά πρέπει να γίνει αναφορά στην αναγκαιότητα να υπάρξει συνεργασία όλων των προμηθευτών διαδικτύου και από κοινού ρυθμίσεις, κώδικες συμπεριφοράς και να διοργανωθούν εκστρατείες ενημέρωσης στο δίκτυο. Χρειαζόμαστε επίσης τη βοήθεια των συστημάτων ηλεκτρονικής πληρωμής και των φορέων πιστωτικών καρτών δεδομένου ότι επιτρέπουν τη λήψη και αποστολή πληροφοριών. Οι τηλεπικοινωνίες επίσης έχουν να παίξουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο δεδομένου ότι η σύνδεση στο διαδίκτυο γίνεται μέσω των τηλεφωνικών γραμμών (safeline.gr, 2010)

Οι ISPs θα πρέπει να παρέχουν εύκολα κατανοητούς και εφαρμοσμένους γονικούς ελέγχους. Επίσης, θα πρέπει σχεδιασθούν και να παραχθούν εκπαιδευτικές και φιλικές στο παιδί περιοχές. Είναι αναγκαίο να βρεθούν διάφορα μέσα και να συγκεντρωθεί υλικό φιλικό στο παιδί και περιεχόμενο που θα προσέλκυε την προσοχή των παιδιών σε απευθείας σύνδεση. Για να επιτύχει στην κρίσιμη μάζα, τέτοιο περιεχόμενο έχει ως σκοπό πέρα από μια ευρεία ποικιλία των θεμάτων, να συμπεριλάβει πληροφορίες για τις σχέσεις, τη σεξουαλική υγεία, και άλλα θέματα που να ενδιαφέρουν τους εφήβους και τα παιδιά (safeline.gr, 2010).

Από την άλλη, οι κατασκευαστές των συσκευών πρόσβασης όπως οι προσωπικοί υπολογιστές θα μπορούσαν να παρέχουν στο "πακέτο" σημειώσεις για ασφάλεια διαδικτύου και τις καλύτερες πρακτικές. Όσο αναφορά τους προμηθευτές λογισμικού θα μπορούσαν να αναπτύξουν το λογισμικό για να αποτρέψει το πιάσιμο στην παγίδα. Να υπενθυμίσουμε ότι το πιάσιμο στην παγίδα αναφέρεται στο φαινόμενο στο οποίο ένας χρήστης που προσπαθεί να αφήσει μια σεξουαλικά αυστηρή περιοχή διαβιβάζεται αυτόματα σε μια άλλη τέτοια περιοχή. Ένα "κουμπί πανικού" θα μπορούσε να εγκατασταθεί που είναι πάντα διαθέσιμο στη οθόνη του χρήστη, και εάν ένας χρήστης παγιδευτεί, «κλικάροντας» στο "κουμπί πανικού" μπορεί να κλείσει όλα τα τρέχοντα ανοιχτά παράθυρα. Ακόμη, να ενσωματώσουν τις ετικέτες που είναι βασισμένες στις επιλογές φιλτραρίσματος στους χρήστες διαδικτύου και να περιλάβουν στο λογισμικό μέτρα ασφαλείας διαδικτύου των ενηλίκων για την προστασία των παιδιών (safeline.gr, 2010).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αγάθωνος-Γεωργοπούλου Ε.,(2000) *Μια πολιτική για το παιδί στην Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα. Τα πρώτα βήματα*, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Εθνικό Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Αθήνα.
- Αδαμόπουλος Ι., (2008), *Η προστασία του ανήλικου καταναλωτή στο διαδίκτυο*, Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας, (2008), *Οι ανήλικοι στον κόσμο της επικοινωνίας. Παιδιά και ΜΜΕ*, Αθήνα, Τμήμα εκδόσεων και βιβλιοθήκη Νομικής.
- Γιωτάκος Ο. και Πρεκατέ Β., (2006), *Σεξουαλική κακοποίηση. Μυστικό; Όχι πια*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα.
- Γιωτάκος Ο. και Πρεκατέ Β., (2005), *Οδηγός εκπαιδευτικών και γονέων για την ανίχνευση της παιδικής κακοποίησης*, Αθήνα, Βήτα Ιατρικές εκδόσεις ΜΕΠΕ.
- Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ., (2006), *Μεθοδολογία κοινωνικής εργασίας μοντέλα παρέμβασης*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Δημόπουλος Χ., (2006), *Εγκλήματα της Γενετήσιας Εκμετάλλευσης Ανηλίκων*, Εμπορία-Πορνογραφία-Κατάχρηση και Ασέλγεια, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Ζαφείρης, Α. και Ζαφείρη Ε. και Μουζακίδης Χ., (1999), *Οικογενειακή θεραπεία, θεωρίες και πρακτικές εφαρμογές*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα.
- Κιούπης Δ., (2007), *Η Παιδική Πορνογραφία στο Διαδίκτυο*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Κοκκέβη Α., (1987), *Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Υγιεινής*, Αθήνα.
- Κούρτης Ε., (2003), *Η Επικοινωνία στο Διαδίκτυο*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Κυριαζή Ν., (2009), *Η κοινωνιολογική έρευνα*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Μαδιανός Μ., (2000), *Κοινωνική Ψυχιατρική και κοινοτική ψυχική υγεία*, Αθήνα Καστανιώτης.
- Μαδιανός Μ., (2005), *Ψυχιατρική και αποκατάσταση*, Αθήνα, Καστανιώτη.
- Μορώνος Ρ. , (2008), *Στο βιβλίο γενική γραμματεία επικοινωνίας*.
- Μάνος Ν., (1997), *Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press.
- Μυλωνόπουλος Χ., (2001), *Ποινικό Δίκαιο*, Αθήνα, Σάκκουλας.
- Παπαθεωδόρου Θ., (2002), *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Παπανικολάου Κ., (2006), *Το ηλεκτρονικό έγκλημα και η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα*, Αθήνα.
- Σταθόπουλος Π., (1999), *Κοινωνική πρόνοια, μια γενική θεώρηση*, Αθήνα, Έλλην.

- Σταμούλα Α., (2008), *Η προστασία του ανήλικου καταναλωτή στο διαδίκτυο*, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, Αθήνα, Συνήγορος του καταναλωτή.
- Τσιαντής Γ., (2000), *Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας*, τεύχος Α&Β, Αθήνα, Καστανιώτη.
- Τσαλίκογλου Φ., (1999), *Ψυχολογία της καθημερινής ζωής, η κουλτούρα του εφήβου*, Αθήνα, Καστανιώτη.
- Χρηστάκης Ν., (2007), *Ψυχοκοινωνικά ζητήματα στην αγωγή των μέσων επικοινωνίας*, Εισήγηση στην ημερίδα του Ι.Ο.Μ. με θέμα «Το Αλφάβητο των Μέσων και η Διδασκαλία», Αθήνα, 24/10/2007.

Μεταφρασμένα στα Ελληνικά

- Alyson Moon, (2010), *Δεξιότητες για παιδιά του δημοτικού*, Αθήνα, ΚΕΘΕΑ, Tacade.
- Coen L. and Manion L., (2000), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, (Μετάφραση, Μητσοπούλου Χ.), Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Dreyfus H., (2003), *Το Διαδίκτυο*, (Μετάφραση, Μπουρλάκης Π.), Αθήνα, Κριτική.
- Κάστελς Μ., (2005), *Ο Γαλαξίας του διαδικτύου*, (Μετάφραση, Αστερίου Ε.), Αθήνα, Καστανιώτη.
- Robson C., (2007), *Η έρευνα στο πραγματικό κόσμο*, (Μετάφραση, Νταλάκου Β.), Αθήνα, Gytenberg.
- Thio A., (2008), *Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά*, (Μετάφραση, Μπαρμπάτση Μ.), Αθήνα, Έλλην.

Λεξικά

- Μπαμπινιώτης (1998), *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα, Κέντρο Λεξολογίας ΕΠΕ.

Ξένη Βιβλιογραφία

- Campangna, D. και Proffenberger, D., (1988), *The sexual trafficking of children. An investigation of the child sex trade*, Mass: Anburn House Pub. Co., Dover.
- Davis R., (2003), *The Web of Politics: The Internet's Impact of the American Political System* στην Καϊτατζή-Γουίτλοκ Σ., (2003), *Η επικράτεια των πληροφοριών*, Αθήνα, Κριτική.
- Heim M., (1993), *The Metaphysics of virtual reality*, New York, Oxford University.
- Quinn J. και Forsyth G., (2005), *Describing sexual behavior in the era of the Internet: a typology for empirical research*, Deviant behavior. Vol 26:191-207.

Kleinhas C., (2004), *Virtual Child Porn: The Law and the Semiotics of the Image*. *Journal of visual culture*, Sage Publication. Vol (3) (1):17-34 και
Edwards L., (2000), *Pornography and the Internet*, Oxford, Hart, pp 275-308.
Kaplan H. και Sadock's B. , (1985), *Concise textbook of criminal phychiatry* ,
3th edition, from Kaplan and Sadock's synopsis of phychiatry, 10th edition ,
Kluwer W./ Witlins L. and Wilkins, Philadelphia, USA.
Kleinhas C., (2004), *Virtual Child Porn: The Law and the Semiotics of the
Image*, *Journal of visual culture* .Sage Publication. Vol (3) (1):17-34 και
Edwards L., (2000), *Pornography and the Internet*, Oxford, Hart, pp 275-308.
National Center for Missing and Exploited Children (2005), «*Child
Pornography possessors arrested in Internet -releated crimes: Findings from
National Juvenile Online Victimization*, Κιούπης Δ. (2007).
Taylor M. and Quale E., (2003), *Child pornography: an internet crime*,
Brunner-Routledge, Hove.
Turkle S., (1995), *Life on the screen. Identity in the Age of Internet*, New York,
Simon and Schuster.
Turkle S., (1984), *The second life. Computerw and the Human Spirit*, New
York, Simon and Schuster.
Feather M., «*Internet and child victimization*», Paper presented at the Child and
Crime., Victims and Offenders, Conference convened by the Australian Institute
of Criminology held in Brisbane 17-18 June 1999.
INTERPOL, McCulloch, H., (2005), *Personal communication between Interpol
General Secretarial Assistant Director and ECPAT*, International Bangkok
Thailand.

Λεξικά

Wehmeier S., (1997), *Oxford advanced learner's dictionary*, Oxford University
Press.

Περιοδικά

Αγγελής Ι., (2001), Το νομικό πλαίσιο για την ασφάλεια του κυβερνοχώρου
κατά το Ελληνικό Δίκαιο. *Ποινική Δικαιοσύνη*, Τεύχος 12/2001:Νομική
Βιβλιοθήκη.

Σεμινάριο

Φρέσκου Α.,(2008), Νέες μορφές εξάρτησης-χρήση διαδικτύου, Πρόληψη και
προαγωγή της υγείας 2008, Μονάδα Εφηβικής Υγείας Νοσοκομείου Παίδων
«Π. και Α. Κυριακού».

Διαδικτυακός τόπος

Ευθυμίου Α., (2009), *Ραγδαία αύξηση sites παιδικής πορνογραφίας*, από http://evia-blog.blogspot.com/2009/01/blog-post_9694.html Ανακτήθηκε στις 10/06/2010

Κουρής Χ., (2009), *Μια άλλη άποψη της παιδικής πορνογραφίας*, από <http://www.paidiatros.gr>, ανάκτηση στις 31/03/2011

Μητροπολίτης Π. και Ροδοπούλου, (1986), *Μαθήματα Κανονικού Δικαίου*, Θεσσαλονίκη, Πρόσβαση στις 10/02/11, 16:10 [http://el.wikipedia.org/wiki/κανονικό Δίκαιο](http://el.wikipedia.org/wiki/κανονικό_Δίκαιο).

Παπανής Ε., (2009), *Παιδοφιλία κα διαδίκτυο*, από <http://Eparanisplogspspto.com> Ανακτήθηκε στις 07/10/2010.

Πανάγος Κ. (2008), Το έγκλημα της πορνογραφίας ανηλίκων στο Διαδίκτυο. <http://pacific.jour.auth.gr/emmeis/issues/21/21maties3.htm> ανακτήθηκε στις 20/12/2010.

Τσαλίκη Λ., (2008) <http://www.tear.gr/forum/viewtopic.php?t=2982> Ανακτήθηκε στις 22/11/2010.

Τσίτσικα Α., (2010), *Χρήση-Κατάχρηση του διαδικτύου*, από <http://www.Youth-health.gr> Ανακτήθηκε στις 19/11/2010.

Τσιγκρής Α., 23/10/2005, *Δίωξη ηλεκτρονικού εγκλήματος*, από <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=169016&ct=75&dt=23/10/2005> Ανακτήθηκε στις 15/9/2010

http://www.safeline.gr/sites/default/files/SAFELINE_16SELIDO.pdf Ανακτήθηκε στις 10/11/2010.

<Http://www.safernet.gr> Ανακτήθηκε στις 02/12/2010.

Http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_ell_2_25//05/2008 Ανακτήθηκε στις 17/11/2010.

<Http://www.hamomilaki.gr>, δημοσιεύτηκε στις 25/01/2008 Ανακτήθηκε στις 22/12/2010.

Suler J., (1998), *Adolescents in Cyberspace*, Rider University. <http://www.rider.edu/suler/psycybe./adoles.htm>. Ανακτήθηκε στις 9-2-2005.

Taylor M., (2002), *The nature and dimensions of child pornography on the Internet*,. Ανακτήθηκε στις 20-3-07 από http://www.ipce.info/library.3/files/natdims_kp.htm.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρόν ερωτηματολόγιο δίνει τη δυνατότητα διερεύνησης της κατάστασης που επικρατεί σχετικά με τη διαδικτυακή πορνογραφία ανηλίκων και παιδική κακοποίηση και το σύστημα παιδικής προστασίας όπως είναι οργανωμένο στην Ελλάδα.

Βασικός σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να διερευνηθεί η παρούσα κατάσταση που αφορά στην πορνογραφία και να εντοπισθούν οι πολιτικές και οι νομοθετικές ρυθμίσεις που εφαρμόζονται προκειμένου να προταθούν βελτιωτικές προτάσεις στον τομέα της παιδικής προστασίας.

Γι' αυτό σας παρακαλούμε να απαντήσετε όσο πιο συγκεκριμένα και περιληπτικά μπορείτε σε κάθε ερώτηση και ειδικά στις ανοικτές ερωτήσεις. Όσον αφορά τις κλειστές ερωτήσεις παρακαλώ να επιλέξετε ΜΙΑ σωστή απάντηση για κάθε ερώτηση βάζοντας **▣** στο αντίστοιχο σημείο.

Θα τηρηθεί η ανωνυμία και το απόρρητο των απαντήσεων. Οι πληροφορίες που θα μας δώσετε θα χρησιμοποιηθούν για ερευνητικούς λόγους οι οποίες είναι σημαντικές για την πτυχιακή μας εργασία με τίτλο: «Διαδικτυακή πορνογραφία ανηλίκων και παιδική κακοποίηση».

Ευχαριστώ για τη συμμετοχή σας.

Οι ερευνήτριες:

Βάρναλη Βασιλική, Κινητό. 6942529629

Κυριακοπούλου Διονυσία, Κινητό 6972162409

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Δημογραφικές ερωτήσεις:

Φύλο: Γυναίκα----- Άνδρας.....

Ηλικία: 12-14

15-17

18 και άνω

3. Σχολική βαθμίδα: Δημοτικό-----

Γυμνάσιο-----

Λύκειο-----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. Έχετε πρόσβαση στο διαδίκτυο

A. Ναι

B. Όχι

2. Σε ποιο χώρο βρίσκετε πρόσβαση στο διαδίκτυο;

A. Στο σπίτι

B. Σε internet καφέ

Γ. Στο σχολείο

Δ. Σε σπίτι φίλων

E. Κάπου αλλού

3. Σε ποιο χώρο του σπιτιού βρίσκεται ο ηλεκτρονικός υπολογιστής; (εάν υπάρχει)

A. Στο σαλόνι

B. Στο δωμάτιο σας

Γ. Στο δωμάτιο των γονιών σας

Δ. Κάπου αλλού

4. Πόσο συχνά χρησιμοποιείται το διαδίκτυο;

A. Κάθε μέρα

B. Δυο με τρεις φορές την εβδομάδα

Γ. Μια φορά τον μήνα

Δ. Λιγότερο από μία φορά τον μήνα

E. Ποτέ

5. Πόσες ώρες αφιερώνετε στο διαδίκτυο την ημέρα;

A. 1-3 ώρες

B. 3-6 ώρες

Γ. 6 ώρες και παραπάνω   Δ. Παραπάνω από 6 ώρες

6. Για ποιο λόγο επισκέπτεστε το διαδίκτυο; (εάν χρειάζεται κυκλώστε περισσότερες από μία επιλογές)

- A. Πληροφόρηση
- B. Συζήτηση- Επικοινωνία
- Γ. Παίξιμο παιχνιδιών on line
- Δ. Αποστολή και Λήψη αλληλογραφίας (e-mail)
- E. Κατέβασμα μουσικής, ταινιών και βίντεο
- ΣΤ. Κάτι άλλο

7. Τι είδους ιστοσελίδες επισκέπτεστε; (εάν χρειάζεται κυκλώστε περισσότερες από μία επιλογές)

- A. Διασκέδασης (π.χ. παιχνίδια, YouTube)
- B. Ενημερωτικές (Ειδήσεις, μόδα, αθλητικά, σεξουαλική αγωγή)
- Γ. Διαχείρισης e-mail (π.χ. Yahoo, Hotmail)
- Δ. Chat rooms (MySpace, Facebook)
- E. Αγορές on-line
- ΣΤ. Forum συζητήσεων
- Z. Κάτι άλλο

8. Τι είδους εφαρμογές χρησιμοποιείτε περισσότερο; (εάν χρειάζεται κυκλώστε περισσότερες από μία επιλογές)

- A. Messenger (MSN, Yahoo, κ.τ.λ)
- B. Μηχανές Αναζήτησης (Google, Yahoo)
- Γ. On-lines παιχνίδια (Wow, κ.λ.π.)
- Δ. Downloader (Torrents, e-mule κ.λ.π.)
- E. Κάτι άλλο

9. Υπάρχει γονεϊκή επίβλεψη την ώρα που είστε στο διαδίκτυο;

- A. Ναι
- B. Όχι

10. Με τι άλλες δραστηριότητες ασχολείστε τον ελεύθερο χρόνο σας εκτός από το διαδίκτυο;

- A. Αθλητισμό
- B. Μουσική
- Γ. Φροντιστήριο
- Δ. Διάβασμα
- E. Έξοδος με φίλους
- ΣΤ. Σινεμά
- Z. Κάτι άλλο

11. Θεωρείτε ότι κάποιες από τις ιστοσελίδες που επισκέπτεστε προκαλούν διάθεση να τις επισκέπτεστε περισσότερο; Αν ναι, ποιες;

.....

12. Ποιοί πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι που επισκέπτεται κάποιος συχνά το διαδίκτυο; (κυκλώστε το ανώτερο τρεις επιλογές)

- A. Γιατί μαθαίνει καινούργια πράγματα και εμπλουτίζει τις γνώσεις του;
- B. Γιατί βρίσκει νέους φίλους και συζητά χωρίς φόβο τα προβλήματα του;
- Γ. Γιατί δεν έχει κάτι ενδιαφέρον να κάνει;
- Δ. Γιατί δεν έχει φίλους και αισθάνεται μόνος;
- Ε. Γιατί δεν έχει το άγχος της προσωπικής επαφής;
- ΣΤ. Γιατί ξεχνά τα προβλήματα και το άγχος της καθημερινότητας;
- Z. Κάτι άλλο (Γράψτε τι είναι)

13. Έχετε επισκεφτεί σελίδες με υλικό πορνογραφίας;

- A. Ναι
- B. Όχι

14. Αν ναι, πόσες φορές;

- A. Πάρα πολύ συχνά
- B. Πολύ συχνά
- Γ. Συχνά
- Δ. Ελάχιστα

15. Σας έχει παρενοχλήσει κάποιος σεξουαλικά στο διαδίκτυο;

- A. Ναι
- B. Όχι

16. Εάν ναι, πόσες φορές;

- A. Πάρα πολλές φορές
- B. Πολλές φορές
- Γ. Αρκετές φορές
- Δ. Ελάχιστες φορές

17. Έχετε δεχθεί ποτέ μήνυμα εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου (cyber bullying);

- A. Ναι
- B. Όχι

18. Εάν ναι, πόσες φορές;

- A. Πάρα πολλές φορές
- B. Πολλές φορές
- Γ. Αρκετές φορές
- Δ. Ελάχιστες φορές

19. Εάν δεχτήκατε σεξουαλική παρενόχληση ή μήνυμα εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου πως το αντιμετωπίσατε;
- A. Το αναφέρατε στους γονείς σας
  - B. Το αναφέρατε σε κάποιον φίλο
  - Γ. Το αναφέρατε σε καθηγητή του σχολείο σας
  - Δ. Εάν αλλιώς, πως; ....

Τηλέφωνα επικοινωνίας

Βοήθεια που δίνουν οι παρακάτω οργανώσεις ή επίσκεψη στις παρακάτω ιστοσελίδες για βοήθεια.

- Χαμόγελο του παιδιού.
2103306140
- Τμήμα Ηλεκτρονικού εγκλήματος.
2106476463
- Συνήγορος του Πολίτη.
2107289600
- Δίκτυο Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού.
2103625786
- Γραμμή SOS της Γενικής Γραμματείας Ισότητας.
2103220900
- Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, Υπουργείο Δικαιοσύνης.
2108701329
- Ινστιτούτο Υγείας του παιδιού.
2132037300
- Γραμμή Σύνδεσμος για παιδιά και εφήβους.
1177

Ιστοσελίδες

www.kethea-plefsi.gr

[www. Youth-health.gr](http://www.Youth-health.gr)

www.unesco.com

www.saferinternet.gr

[www.hamomilaki.gr,](http://www.hamomilaki.gr)

www.ekato.org

www.goneis.gr

www.teenangels.org

www.saflin.gr

www.interpol.org

www.obrela.gr